

17724

Լ. ՄԱՆԴԵԼՇԱՄ, Ն. ՌԵԲՐՈՎ, Պ. ՏՈՒՄԱՆՈՎ,

ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ԴԵՊՈՒՏԱՏՆԵՐԻ
ՏԵՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԻ
ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

324

W-25

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՁԵՐԵՎՄՆ • 1939

15 JAN 2010

26 SEP 2006

394
ՍԾ-95

✓

Լ. ՄԱՆԴԵԼՇԱՄ, Ն. ՌԵԲԻՆՈՎ, Պ. ՏՈՒՄԱՆՈՎ

ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ԴԵՊՈՒՏԱՏՆԵՐԻ
ՏԵՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԻ
ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

24.06.2013

17824

6215
39

Л. МАНДЕЛЬШТАМ, Н. РЕБРОВ, П. ТУМАНОВ
ВЫБОРЫ В МЕСТНЫЕ СОВЕТЫ
ДЕПУТАТОВ ТРУДЯЩИХСЯ

Государственное издательство полит. литературы
Ереван 1939

Ռեժիսոր Գերազույն Խորհրդի յերկրորդ սեսիայում ընդունվեց Ընտրական Որենք—«Կանոնադրութիւն աշխատավորների ղեկավարատների յերկրային, մարզային, օկրուգային, շրջանային, քաղաքային, գյուղական և ավանային Խորհուրդների ընտրութիւնների մասին»:

Միութենական մյուս Հանրապետութիւնների Գերազույն Խորհուրդների սեսիաներում և ավտոնոմ Հանրապետութիւնների Գերազույն Խորհուրդների սեսիաներում նույնպէս ընդունված են Կանոնադրութիւններ՝ աշխատավորների ղեկավարատների տեղական Խորհուրդների ընտրութիւնների մասին:

Մեր յերկիրը գտնվում է քաղաքական մեծագույն կամպանիայի նախորդակին—ամբողջ Խորհրդային Միութեան մեջ մոտենում են աշխատավորների ղեկավարատների բոլոր տեղական Խորհուրդների ընտրութիւնները:

Աշխատավորների ղեկավարատների տեղական Խորհուրդների ընտրութիւններով ավարտվում է պետական իշխանութեան բոլոր որդանների կառուցումն ըստ Ստալինյան Մահմանադրութեան—Գերազույն Խորհուրդներից մինչև գյուղական Խորհուրդները ներառյալ:

Առաջիկա ընտրութիւններին իր հետագա գործնական լուծումն է ստանում ՀամԿ(բ)ի XVIII համագումարում ընկեր Ստալինի գրած խընդիրը՝ «Անշեղորեն կիրառել կյանքում մեր սոցիալիստական Մահմանադրութիւնը, մինչև վերջ իրականացնել յերկրի քաղաքական կյանքի դեմոկրատիզացիան»:

Աշխատավորների ղեկավարատների տեղական Խորհուրդների առաջիկա ընտրութիւնները—այդ քաղաքական հսկայական կարեւորութիւն ունեցող համաժողովրդական գործ է: Մեր յերկրի, մեր Խորհրդային մեծ Միութեան ժողովուրդները առաջին անգամ տեղական Խորհուրդները պետք է ընտրեն ըստ Ստալինյան Մահմանադրութեան, իրենք պետք է ակտիվ մասնակցութիւն ցույց տան ամբողջ ընտրական կամպանիայի անցկացմանը: Միայն ընտրական հանձնաժողովներում պետք է աշխատեն 6—7 միլիոն մարդ: Պետք է ընտրվեն տեղական Խորհուրդների մոտ մի միլիոն յերեք հարյուր հազար ղեկավարատներ:

Աշխատավորների ղեկավարատների տեղական Խորհուրդների ընտրութիւններն են՝ ավելի կամ քան անհատական իշխանութեան որդանները, են՝ ավելի կկապեն նրանց իրենց ընտրողների հետ: Դրանով

իսկ ե՛լ ամէլի կաճի մեր սոցիալիստական պետութեան անխորտակելի զօրութիւնը: Ընկեր Ստալինը կուսակցութեան XV համագումարում ասաց. «Ինչո՞ւմն է մեր պետական ապարատի ուժը: Նրանում, վոր նա խորհուրդներն միջոցով իշխանութիւնը կապում է բանվորների ու գյուղացիների միլիոնավոր մասսաների հետ: Նրանում, վոր խորհուրդները կառավարման գլխից են տանյակ և հարյուր-հազարավոր բան-վորների և գյուղացիների համար»:

Առաջիկա ընտրութիւնները կտան մասսաների քաղաքական ակտի-վութեան նոր վերելք: Ժողովուրդն առաջ կբաշի և կընտրի տանյակ և հարյուր-հազարավոր նոր մարդիկ, վորոնք անսահմանորեն նվիրված են մեր սոցիալիստական հայրենիքին, ստալինյան տիպի նոր պետա-կան գործիչներ:

Ընտրութիւններն ընթացքում կհայտարարվեն տեղական խոր-հուրդների գործնական աշխատանքի բոլոր թերութիւնները, վորպես-զի վճռապես վերացվեն այդ թերութիւնները, բարելավվի խորհուրդ-ների ամբողջ աշխատանքը և դրանով իսկ ե՛լ ամէլի ամրացվեն պետա-կան իշխանութեան օրդանները—ամրապնդվի ու ընդլայնվի սրբութա-րիատի դիկտատուրայի բաղան:

Առաջիկա ընտրութիւններին խորհրդային մեծ Միութեան ժողո-վուրդները՝ հարստացած Գերագույն խորհուրդների ընտրութիւնների փորձով, գինոված կուսակցութեան XVIII համագումարի պատմական վո-րոշումներով, ամբողջ աշխարհի առջև կցուցադրեն իրենց անխորտա-կելի հզօրութիւնը, իրենց բարոյական-քաղաքական միասնութիւնը, ցույց կտան կոմունիստների ու անկուսակցականների ստալինյան բոկի անպարտելի ուժը:

Ընտրութիւնների հաջողութիւնը շատ բանում կախված կլինի բուն ընտրութիւնները ժամանակին նախապատրաստելուց ու ճիշտ կազմակերպելուց՝ Սահմանադրութեան և Ընտրական կանոնադրութեան պահանջների համապատասխան:

Այս բոլորը նպատակն է՝ ոգնել մեր բազմամիլիոն ակտիվին ամէլի լավ պարզաբանելու առաջիկա ընտրական կամպանիայի առանձ-նահատկութիւնն ու բարդութիւնը աշխատավորների ղեկավարողների բոլոր տեղական խորհուրդների միաժամանակ ընտրվելու հետեանքով, ոգնել ամէլի լավ հասկանալու կազմակերպական-տեխնիկական հար-ցերը, վորոնք քաղաքական մեծ նշանակութիւն ունեն ընտրութիւն-ները կատարելիս:

Ի Գ Լ Ո Ւ Ե

ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ԴԵՊՈՒՏԱՏՆԵՐԻ ԽՈՐՀՈՒԴՆԵՐԸ ԽՍՀՄ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԻՄՔՆ ԵՆ

ԽՍՀՄ-ն բանվորների ու գյուղացիների սոցիալիստական պետու-թիւն է, սոցիալիստական հասարակութեան պետութիւն:

Խորհրդային հասարակութիւնը սոցիալիստական է այն պատճա-ռով, վոր նրա տնտեսական հիմքն է կազմում տնտեսութեան սոցիա-լիստական սխտեմը և արտադրութեան գործիքների ու միջոցների սո-ցիալիստական սեփականութիւնը, վոր հաստատված է տնտեսութեան կապիտալիստական սխտեմի լիկվիդացիայի հետեանքով, արտադրու-թեան գործիքների ու միջոցների մասնավոր սեփականութեան վերաց-ման և մարդու ձեռքով մարդու շահագործումը վո՛նջացնելու հետեան-քով: Մեր հասարակութեան մեջ իրականացված է սոցիալիզմի սկզբ-բունքը՝ «Յուրաքանչյուրից՝ ըստ նրա ընդունակութիւնների, յուրա-քանչյուրին՝ ըստ նրա աշխատանքի», իսկ աշխատանքը վո՛չ միայն պարտականութիւն է, այլև պատվի գործ ամեն մի աշխատունակ քա-ղաքացու համար:

ԽՍՀՄ-ի հասարակական կառուցվածքն ապահովում է մեր հայրենի-քի հարստութեան ու հզօրութեան անշեղ աճումը, բոլոր աշխատավոր-ների նյութական և կուլտուրական մակարդակի հարաճուն վերելքը:

ԽՍՀՄ-ի քաղաքական հիմքը կազմում են աշխատավորների ղեկաւ-տանների խորհուրդները:

Խորհուրդները ԽՍՀՄ-ի քաղաքական հիմքն են այն պատճառով, վոր մեր յերկրում ամբողջ իշխանութիւնը պատկանում է քաղաքի ու գյու-ղի աշխատավորներին հանձին աշխատավորների ղեկավարողների խոր-հուրդների:

Խորհրդային իշխանութիւնը իսկական ժողովրդական իշխանու-թիւն է, վորովհետեւ խորհուրդների միջոցով ԽՍՀՄ-ի բոլոր աշխատա-վորները՝ բանվորները, գյուղացիները, ինտելիգենցիան անմիջական ու մասնաշաղկապ մասնակցութիւն են ցույց տալիս պետական գործերի կառավարմանը, անմիջականորեն կառավարում են սոցիալիստական պե-տութիւնը:

Ահա թե ինչու աշխատավորների ղեկավարողների տեղական խորհուրդների առաջին ընտրությունները հիմնականում համաժողովրդական գործ են, նրանց յեղի համար խիստ չահազդեղված են սոցիալիզմի յերկրի բոլոր աշխատավորները:

1937 թվի դեկտեմբերին և 1938 թվի հունիսին ընտրվեցին ԽՍՀՄ Գերագույն խորհուրդը և միութենական ու ավտոնոմ հանրապետությունների Գերագույն խորհուրդները: Այս ընտրությունները նշանակալից դարձան կոմունիստների ու անկուսակցականների ընտրական բոլոր փայլուն հաղթանակով:

Ընտրությունները ցույց տվին խորհրդային ժողովրդի բարոյական քաղաքական միասնության անխորտակելի հզորությունը, նրա նվիրվածությունը բոլշևիկյան կուսակցությանն ու խորհրդային կառավարությանը:

Ընթացիկ 1939 թվին միութենական ու ավտոնոմ հանրապետություններում տեղի յեն ունենալու իշխանության տեղական որդանների ընտրությունները: ԽՍՀՄ աշխատավորները գաղտնի քվեարկությամբ մեր յերկրի յավագույն մարդկանց կընտրեն աշխատավորների ղեկավարողներին տեղական խորհուրդների մեջ:

Տեղական խորհուրդների առաջին ընտրությունների պատմական նշանակությունն այն է, վոր այս ընտրությունները կավարտեն իշխանության որդանների կառուցումն ըստ Ստալինյան Սահմանադրության:

Խորհուրդները պատմականորեն ծագել են առաջին անգամ մեր յերկրում իբրև բանվորական մասսաների հեղափոխական ստեղծագործության արտահայտություն, նրանք անել ու ամրացել են կալվածատերերի ու կապիտալիստների իշխանությունը տապալելու և պրոլետարիատի դիկտատուրան նվաճելու հետևանքով:

Բանվոր դասակարգի հեղափոխական հանճարեղ մտածողներ ու առաջնորդներ Լենինն ու Ստալինը, հենվելով մարքսիզմի թեորիայի վրա, ընդհանրացրին պրոլետարիատի հեղափոխական պայքարի փորձը և ստեղծեցին ուսմունք խորհուրդների մասին, իբրև բանվոր դասակարգի դիկտատուրայի պետական ձևի:

Յիեռևս 1905 թ. Լենինը գիտեր, վոր առանձին խորհուրդները հեղափոխական իշխանության սաղմերն են ցարիզմի տապալման շրջանում: Բայց պետական մասշտաբով միավորված խորհրդային իշխանություն, իբրև պրոլետարիատի դիկտատուրայի պետական ձև, այն ժամանակ նա դեռևս չգիտեր: Խորհուրդների հանրապետությունն իբրև պրոլետարիատի դիկտատուրայի պետական ձև, Լենինը հայտնագործեց միայն 1917 թ. և մանրամասն անցումային հասարակության քաղաքական կազմակերպություն այդ նոր ձևի հարցը մշակեց 1917 թ.

ամառը, դիլամորայես իր «Պետություն և հեղափոխություն»¹:

Բանվորական ղեկավարողների խորհուրդներն առաջացան իբրև մասսաների անմիջական պայքարի որդաններ 1905 թ. բուրժուական-դեմոկրատական հեղափոխության ընթացքում: Շուտով, հեղափոխություն հզոր ծավալման հիման վրա, գործադուլային պայքարից զինված ապստամբության անցնելու հետևանքով բանվորական ղեկավարողների խորհուրդները դարձան ապստամբության որդաններ, ինքնակալություն դեմ համահեղափոխական պայքար մղող որդաններ:

ՌՍԴԲԿ IV համագումարում, վոր կայացավ 1906 թվին Ստոկհոլմում, Լենինն իր «Յեղափոխական խոսքում արդի մոմենտի և պրոլետարիատի դասակարգային խնդիրների հարցի մասին» նեց Պլեխանովի սխալը, վոր կայանում էր նրանում, վոր «նա նեղություն չկրեց վերլուծելու, թե ինչ են ներկայացնում բանվորական ղեկավարողների խորհուրդները: Ի՞նչ են դրանք—հեղափոխական ինքնավարության որդաններ, թե՞ իշխանության սաղմնային որդաններ: Յես պնդում եմ,—ասաց Լենինը,—և այս թեգիսը չի կարող հերքվել, վոր սա պայքար է հեղափոխական իշխանության միջոցով»²:

Հակառակ տեսակետի վրա էլին կանգնած մենչևիկները, վորոնք խորհուրդները չեյին համարում վոչ ժողովրդի հեղափոխական իշխանության սաղմնային որդաններ, վոչ էլ ապստամբության որդաններ: Մենչևիկները նրանց վրա նայում էյին, իբրև քաղաքային ինքնավարությունների ղեմոկրատացած որդանների:

Այսպիսով Լենինը, Հոկտեմբերյան հեղափոխությունից դեռ շատ առաջ, վերլուծելով բանվորական ղեկավարողների խորհուրդների բնույթը, նեց, վոր նրանք վոչ միայն ապստամբության որդաններ են, այլև նոր հեղափոխական իշխանության սաղմնային որդաններ:

Լենինը գտնում էր, վոր ժողովրդի հեղափոխական իշխանության այս սաղմնային որդանները բուրժուական-դեմոկրատական հեղափոխության հաղթական յեղի դեպքում պետք է դառնան ժամանակավոր հեղափոխական կառավարության որդաններ, պրոլետարիատի ու գյուղացիության հեղափոխական-դեմոկրատական դիկտատուրայի որդաններ:

1905 թվին տրված բոլշևիկյան այս լուղունքը իր լիակատար հաստատումն ստացավ 1917 թվի Փետրվարյան հեղափոխության մեջ:

«Խորհուրդների գաղափարն ապրում էր բանվորական մասսաների դիկտատուրայի մեջ, և նրանք իրականացրին այդ գաղափարը ցարիզմի տապալվելու հենց հաջորդ ուրը, սակայն այն տարբերությունով, վոր

¹ Ստալին, Ուղղիցիայի մասին, էջ 520:

² Լենին, Գ. IX, էջ 158:

1905 թվականին ստեղծվել է ինն միմիայն բանվորների ղեկավարողներին խորհուրդներ, իսկ 1917 թվականի փետրվարին, բոլշևիկների նախաձեռնությամբ, առաջ յեկան բանվորների և զինվորների ղեկավարողներ¹:

1917 թվի փետրվարին Ռուսաստանում կազմվեց իշխանություն բուրժուազիայի և բուրժուականացած կալվածատերերի ներկայացուցիչներից: «Բայց բուրժուական կառավարության կողքին գոյություն ունեն մի այլ իշխանություն՝ բանվորների և զինվորների ղեկավարողներին խորհուրդը»²—բանվորների և գյուղացիների միութենական օրգանը:

«...Ստացվեց յերկու իշխանություններ, յերկու ղեկավարողներ յուրահատուկ միահյուսում՝ բուրժուազիայի ղեկավարողների՝ հանձին ժամանակավոր կառավարության, և պրոլետարիատի ու գյուղացիության ղեկավարողների՝ հանձին բանվորների և զինվորների ղեկավարողների խորհուրդը:

Ստացվեց յերկիշխանություն»³:

Ապրիլյան թեզիսներում Լենինը կուսակցության և բանվոր դասակարգի առջև դրեց բուրժուական-դեմոկրատական հեղափոխությունից սոցիալիստականին անցնելու համար պայքարելու հեղափոխական պարզ հեռանկարը:

«Ընթացիկ մոմենտի առանձնահատկությունը Ռուսաստանում,—գրում էր Լենինը,—անցումն է հեղափոխության առաջին ետապից, վորը պրոլետարիատի անբավարար գիտակցության ու կազմակերպվածության հետևանքով իշխանությունը տվեց բուրժուազիային,—նրա յերկրորդ ետապին, վորն իշխանությունը պիտի տա պրոլետարիատի և գյուղացիության ամենաչքավոր խավերի ձեռքը»⁴:

Այնուհետև Լենինը նշում էր, վոր բանվորական ղեկավարողներին խորհուրդները «հեղափոխական կառավարության միակ հնարավոր ձևն են...», վոր «վոչ թե պառլամենտական հանրապետություն,—Բ. Դ. ից վերադարձը գեպի նա մի քայլ կլինեք դեպի հետ,—այլ բանվորների, բարոյակների, և գյուղացիների ղեկավարողների խորհուրդներին հանրապետություն ամբողջ յերկրում, ներքևից մինչև վերև»⁵:

Հենվելով 1905 թվի հեղափոխության և 1917 թվի Փետրվարյան հեղափոխության փորձի վրա, Լենինը յերևան հանեց և թեորիապես

¹ Համկ(բ)ի պատմության համառոտ դասընթաց, էջ 239, Քաղհրատ, 1930 թ., Շերեան:

² Նույն տեղում, էջ 241:

³ Նույն տեղում:

⁴ Լենին, Հ. XX, էջ 88:

⁵ Նույն տեղում:

հիմնավորեց խորհրդային իշխանությունն իբրև պրոլետարիատի ղեկավարող պետական ձև: Լենինը նշում էր, վոր բանվորական և զինվորական ղեկավարողների խորհուրդները «վերաբարադրում են պետության այն ձևը, վորպիսին մշակում էր Փարիզի կոմունան...»¹:

Իր «Կալահայանե»ն արդյոք բոլշևիկները պետական իշխանությունը աշխատության մեջ Լենինը տվել է խորհրդային պետական ապարատի հետևյալ նշանավոր բնութագրերը, վորն ընդգրկում է նրա բոլոր կողմերը և բացահայտում պրոլետարական իշխանության նոր քաղաքական կազմակերպության իսկական ելուցյունը:

«Խորհուրդները նոր պետական ապարատ են, վորը տալիս է, առաջին՝ բանվորների և գյուղացիների զինված ուժ, ընդվորում այդ ուժը կտրված չէ ժողովրդից, ինչպես հին մշտական բանակի ուժը, այլ ամենասերտ կերպով կապված է նրա հետ. ուղղական տեսակետից այդ ուժը անհամեմատ ավելի հզոր է, քան նախորդները. հեղափոխական տեսակետից նա անխոխարինելի յե վորևե ուրիշ ուժով: Յերկրորդ՝ այդ ապարատը տալիս է կապ մասսաների հետ, ժողովրդի մեծամասնության հետ այնքան սերտ, անխզելի, հեշտությամբ ստուգելի և նորոգելի կապ, վոր նման բանի մասին խոսք անգամ չկար նախկին պետական ապարատում: Յերրորդ՝ այդ ապարատը իր կազմի՝ ժողովրդի կամքով ընտրելի և փոփոխելի լինելու պատճառով, առանց բյուրոկրատական ձևականությունների, շատ ավելի դեմոկրատական է, քան նախկին ապարատները: Չորրորդ՝ նա ամուր կապ է տալիս ամենատարբեր պրոֆեսիաների հետ, դրանով թեթևացնելով ամենախոր բնույթի ամենից տարբեր օեֆորմներն առանց բյուրոկրատիայի: Հինգերորդ՝ նա տալիս է ավանդարդի, այսինքն՝ կեղեքված դասակարգերի, բանվորների ու գյուղացիների ամենազիտակից, ամենայնուհուրե, առաջավոր մասի կազմակերպման ձևը, այսպիսով հանդիսանալով մի ապարատ, վորի միջոցով կեղեքված դասակարգերի ավանդարդը կարող է վտարի հանել, դաստիարակել, սովորեցնել ու իր հետևից տանել այդ դասակարգերի ամբողջ վիթխարի մասսան, վորը մինչև այժմ միանգամայն դուրս էր դնում քաղաքական կյանքից, պատմությունից: Վեցերորդ՝ նա հնարավորություն է տալիս պառլամենտարիզմի ոգուտները միացնել անմիջական և ուղղակի դեմոկրատիայի ոգուտին, այսինքն՝ հանձին ժողովրդի ընտրովի ներկայացուցիչների միացնել թե՛ օրենսդրական ֆունկցիան և թե՛ օրենսգնդի կատարումը: Բուրժուական պառլամենտարիզմի համեմատությամբ սա այնպիսի մի քայլ է առաջ դեմոկրատիայի զարգացման մեջ, վորը համաշխարհային պատմական նշանակություն ունի»²:

¹ Լենին, Հ. XX, էջ 120:

² Լենին, Հ. XXI, էջ 268:

Սորհրդային պետական ասպարառը ձուլվում է մասսաների հետ, հանդիսանում է այդ մասսաների հզոր դործիքը, կոմունիզմի կառուցման դործիքը: Սորհրդային պետական ասպարառի արմատական, սկզբունքային տարրերություններից մեկը բուրժուականից այն է, վոր «հենց այն մասսաները, վորոնք նույնիսկ բուրժուական ամենադեմոկրատական հանրապետություններում... իրականության մեջ հազարավոր յեղանակներով ու խորամանկություններով հեռացվում էյին քաղաքական կյանքին մասնակցելուց և դեմոկրատական իրավունքներից ու ազատություններից ոգտվելուց, այժմ ներդրավվում են մշտական ու անվերապահ, այն ել վճռական, մասնակցություն ցույց տալու պետության դեմոկրատական կառավարմանը»¹:

Սորհրդային իշխանությունը, հանդիսանալով բանվոր դասակարգի դիկտատուրայի քաղաքական ձևը, իրենից ներկայացնում է պետության նոր տիպ՝ արմատապես տարրեր բուրժուական պետությունից, ինչպես նաև նրա բուրժուական-դեմոկրատական և պառլամենտական ձևից:

«Սորհրդային կարգը մաքսիմում դեմոկրատիզմն է բանվորների և գյուղացիների համար և միևնույն ժամանակ այն նշանակում է խզում բուրժուական դեմոկրատիզմի հետ և առաջացում Ուր, համաշխարհային-պատմական տիպի դեմոկրատիայի, այն է՝ պրոլետարական դեմոկրատիզմի կամ պրոլետարիատի դիկտատուրայի»²:

Բոլշևիկյան կուսակցությունը հանդիսանում է պրոլետարիատի դիկտատուրայի առաջատար, ուղղություն տվող, ղեկավար ուժը:

Համամիութենական Կոմունիստական (բոլշևիկների) Կուսակցությունը ղեկավարում է Սորհրդային պետությունը: Նա աշխատավորների առաջավոր ջոկատն է սոցիալիստական հասարակարգի ամբողջման ու զարգացման համար մղած նրանց պայքարում և ներկայացնում է աշխատավորների բոլոր՝ ինչպես հասարակական, այնպես ել պետական կազմակերպությունների ղեկավար կորիզը:

Ընկեր Ստալինը, զարգացնելով Լենինի ուսմունքը Սորհրդային իշխանության, վորպես պրոլետարիատի դիկտատուրայի պետական ձևի մասին, սովորեցնում է, վոր «Սորհրդային իշխանությունը տեղական Սորհուրդների միավորումն ու ձևավորումն է մի ընդհանուր պետական կազմակերպության մեջ... միավորումն իբրև Սորհուրդների հանրապետություն»³:

Սորհուրդների ուժը կայանում է նրանում, վոր նրանք «բուն իսկ մասսաների ամսիջակյան կազմակերպություններն են, այսինքն՝ մասսա-

ների ամսնից ավելի դեմոկրատական և, ուրեմն, ամենից ավելի հեղինակավոր կազմակերպությունները, վորոնք առավելագույն չափով հեշտացնում են նրանց մասնակցությունը նոր պետություն կազմակերպելու և այն կառավարելու դործին ու առավելագույն չափով սանձալուծ են անում (развязывают) մասսաների հեղափոխական յեռանդը, նախաձեռնությունն ու ստեղծագործական ընդունակությունները հին կացութաձևի (уклад) կործանման համար մղվող պայքարում, նոր, պրոլետարական կացութաձևի համար մղվող պայքարում»¹:

Հենվելով հաղթական Հոկտեմբերյան սոցիալիստական հեղափոխության փորձի և ուրիշ յերկրների պրոլետարական հեղափոխությունների փորձի վրա, Լենինը նշեց, վոր Սորհուրդների հանրապետությունը պրոլետարիատի դիկտատուրայի այն գտնված հեղափոխական ձևն է, վորին այժմ ուրիշ յերկրների բանվոր դասակարգը գործնականապես ի միճակի յե ոգտագործելու իր գերիշխանությունը նվաճելու և հաստատելու համար:

Ստալինյան Սահմանադրության կիրառումը նշանակեց պատմական շրջադարձ յերկրի քաղաքական կյանքում, նոր, բարձր աստիճան բանվոր դասակարգի դիկտատուրայի զարգացման ու ամրացման մեջ: Սոցիալիզմի հաղթանակը ՍՍՀՄ-ում բերեց սոցիալիստական դեմոկրատիզմի նոր, հզոր ծաղկում մեր յերկրում, պրոլետարիատի դիկտատուրայի բազայի լայնացում, վորը դարձավ «հասարակության պետական ղեկավարման ավելի ձկուն, հետեարար՝ ավելի հզոր սիստեմ...»²:

ՍՍՀՄ-ի Ստալինյան Սահմանադրության մեջ որենսդրաբար արձանագրված է, վոր ՍՍՀՄ-ի քաղաքական հիմքը կազմում են աշխատավորների դեպուտատների Սորհուրդները: Պարզ է, վոր սա ամենևին չի նշանակում Սորհրդային իշխանության բուն դասակարգային բնության փոփոխություն: Սորհրդային իշխանությունն ինչպես կար, այնպես ել մնում է իբրև բանվոր դասակարգի դիկտատուրայի քաղաքական ձև: Սորհուրդները, վոր ընտրված են ընդհանուր, համասար և ուղղակի ընտրական իրավունքի հիման վրա գաղտնի քվեարկությամբ, հանդիսանում են վերից մինչև վար մեր ամբողջ Սորհրդային պետական սիստեմի հետագա ծալալուն դեմոկրատացման արտահայտություն:

Դեմոկրատացման քաղաքականության հաղթանակն արտացոլում է այն մեծագույն փոփոխությունները, վոր տեղի յեն ունեցել Սորհրդա-

¹ Լենին, Կ. XXIV, էջ 13:

² Լենին, Կ. XXVII, Կայ. էջ 26:

³ Ստալին, Լենինիզմի հարցերը, էջ 49, Հայկուհրատ, 1938 թ.:

¹ Ստալին, Լենինիզմի հարցերը, էջ 48, Հայկուհրատ, 1938 թ.:

² Ստալին, Զեկուցում ՍՍՀ Միության Սահմանադրության նախագծի մասին, էջ 17, Կուսհրատ 1938 թ., Մոսկվա:

յին հասարակութեան դասակարգային ստրուկտուրայի մեջ: Նրանում լիկվիդացիայի յեն յենթաբնույթ շահագործող դասակարգերը, գոյութիւն ունեն յերկու նոր ու բարեկամ դասակարգեր՝ բանվորներն ու գյուղացիները, ծավալւում ու աճում է խորհրդային ինտելիգենցիան՝ սոցիալիստական հասարակութեան իրավահավասար անդամը:

Աշխատավորների դեպուտատների խորհուրդները հանդիսանում են ամբողջ խորհրդային ժողովրդի իշխանութեան որդանները, քանի վոր ԽՍՀՄ-ում ամբողջ իշխանութիւնը պատկանում է քաղաքի ու գյուղի աշխատավորներին՝ հանձին այդ խորհուրդներին:

Աշխատավորների դեպուտատների խորհուրդները բանփոր դասակարգի զիկտատուրայի պետական ձևի հետագա զարգացումն են: Աշխատավորների դեպուտատների խորհուրդներն աճել ու ամրացել են պրոլետարիատի զիկտատուրայի նվաճման հետևանքով: Խորհուրդները՝ ԽՍՀՄ-ի քաղաքական այդ հիմքի հետագա ամեն կերպ ամրացումը հանդիսանում է պատմական մեծ խնդիրը՝ կոմունիստական հասարակութեան կառուցումը՝ հաջողութեամբ լուծելու գլխավոր պայմանը: Մեր աչքի առաջ տեղի ունեցող սոցիալիստական դեմոկրատիզմի վիթխարի ծավալումը ԽՍՀՄ-ում կենսագործում է լենինյան-ստալինյան այն թեզը, վոր պրոլետարիատի զիկտատուրան միաժամանակ նաև պրոլետարական դեմոկրատիա յի: Իսկ համաժողովրդական դեմոկրատիզմի հաղթանակն ինքը միևնույն ժամանակ նշանակում է բանվոր դասակարգի զիկտատուրայի ամբողջ հզորութեան ու կազմակերպչութեան բարձրացում մի նոր, ավելի բարձր աստիճանի:

Խորհրդային պետութեան ուժն ու հզորութիւնը հենվում են խորհրդային ժողովրդի՝ մարդկութեան պատմութեան մեջ չտեսնված բարոյական-քաղաքական միասնութեան վրա: Միայն լենինը—Ստալինը կուսակցութեան ղեկավարութեան շնորհիւ է իրականացված կոմունիստների ու անկուսակցականների կայուն, անխախտ բրտը, վորն այնպիսի փայլուն հաղթանակ տարաւ 1937 և 1938 թվերի ընտրութիւններին:

Պրոլետարիատի քաղաքական իշխանութեան հենց հաստատման մոմենտից սոցիալիստական հեղափոխութեան թշնամիներն իրենց մատչելի բոլոր միջոցներով ձգտում էյին խախտել Խորհրդային պետութեան հզորութիւնը և թուլացնել նրան: Այս պայքարում նրանք նմանապես ձգտում էյին ոգտագործել խորհրդային կազմակերպական ձևը, կտրելու նրան հեղափոխական բոլշևիկյան բովանդակութիւնից:

1917 թվի հուլիսին, այն շրջանում, յերբ Խորհուրդներում տիրում էր մենշևիկ-էսերական բրտի բռնութիւնը, մենշևիկներն ու էսերները ջանում էյին Խորհուրդներն ոգտագործել ընդդէմ բանվոր դասակարգի: Յերբ Խորհուրդները դարձան պրոլետարիատի զիկտատուրայի որ-

դաններ, հակահեղափոխութիւնը ջանում էր Խորհուրդները հակադրել բոլշևիկյան կուսակցութեանը: Ինչպես հայտնի յի, «Խորհուրդներն առանց կոմունիստների» լողունգը չպրտեց Միլյուկովը Կրոնշտադտի հակահեղափոխական ապստամբութեան ժամանակ: Այս լողունգով հեղափոխութեան թշնամիները ջանում էյին խաբել աշխատավորներին և թագնել նրանցից թշնամու ձգտումները՝ վերականգնելու կապիտալիստների ու կարլաժատերերի իշխանութիւնն ու սեփականութիւնը:

Բոլշևիկների կուսակցութիւնը համառ պայքար մղեց հանուն Խորհուրդների, մաքրեց դրանք ժողովրդի թշնամիներից, Խորհուրդները դարձրեց պրոլետարիատի զիկտատուրայի որդաններ:

Ընկեր Ստալինը սովորեցնում է, վոր Խորհուրդների ամբողջ ուժն ու հեղափոխական հզորութիւնը կախված է այն բանից, թե ինչպիսի բովանդակութիւն կմտցվի այդ խորհրդային ձևի մեջ:

«...Բանը միայն Խորհուրդները չեն, իբրև կազմակերպութեան ձև,—ասում է ընկեր Ստալինը,—թեպետ այդ ձևն ինքն ամենամեծ հեղափոխական նվաճում է: Բանն, ամենից առաջ, Խորհուրդների աշխատանքի բովանդակութիւնն է, բանը Խորհուրդների աշխատանքի բնույթն է, բանն այն է, թե հատկապես ով է ղեկավարում Խորհուրդները,—հեղափոխականները, թե հակահեղափոխականները»¹:

Կոմունիստական կուսակցութեան ղեկավարութեամբ Խորհուրդների աշխատանքը լցվում է իսկական հեղափոխական բովանդակութեամբ, իսկ իրենք Խորհուրդները հանդիսանում են պրոլետարիատի զիկտատուրայի որդաններ, կոմունիստական հասարակութեան կառուցման հզոր գործիք: Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնից հետո բոլշևիկների կուսակցութեան ղեկավարութեամբ Խորհուրդները հաջող պայքար են մղել և մղում են հանուն կոմունիզմի գործի, ղեկավարում են սոցիալիստական շինարարութիւնը:

Խորհուրդները ղեկավարող բոլշևիկյան կուսակցութիւնից ղեկի աշխատավորների ամենալայն մասսաները տանող շարժափոկերից մեկն են: Յեւ սա հասկանալի յի, քանի վոր «Խորհուրդները,—ինչպես ասում էր ընկեր Ստալինը,—պրոլետարիատի զիկտատուրայի ուղղակի արտահայտութիւնն են: Խորհուրդների միջոցով են անցնում զիկտատուրայի ամրապնդման ու սոցիալիզմի կառուցման բոլոր ու ամեն տեսակի ձեռնարկումները»²:

Մեր սոցիալիստական պետութիւնը գոյութիւն ունի կապիտալիստական պետութիւնների թշնամական շրջապատում: Վորչափով վոր սոցիալիզմը հաղթանակ է տարել առայժմ միայն մեր յերկրում, այդ չափով արդի պայմաններում խոսք կարող է լինել մեր Խորհրդա-

¹ Ստալին, Լենինիզմի հարցերը, հ. 2 655:

² Նույն տեղում, հ. 2 153:

յին սոցիալիստական պետութեան ամբողջութենն ու հղորութիւնը համակողմանի, առավելագույն չափով ուժեղացնելու մասին միայն:

Սոցիալիզմի հաղթանակն ամենեւին չի նշանակում վոչ դասակարգային պայքարի թուլացում, վոչ ել «պետութեան մահացում»: Սոցիալիզմի ժամանակ պետութեան մահացման վերաբերյալ թշնամական ամեն տեսակ «թեորիաներ» մի նպատակ են հետապնդում՝ զինաթափել բանվորներին ու դուռնացիներին սոցիալիստական պետութիւնը շրջապատող կապիտալիստական աշխարհի առջև: «Մենք պետութեան մահացման կողմնակից ենք: Յեւ մենք միաժամանակ կողմնակից ենք, վոր ուժեղացվի պրոլետարիատի ղեկավարութեան, վորը մինչև այժմ գոյութիւն ունեցող պետական իշխանութիւններին մեջ ամենահուժեղ և ամենահզոր իշխանութիւնն է: Պետական իշխանութեան բարձրագույն դարգացում՝ պետական իշխանութեան մահացման նախապայմաններ նախապատրաստելու նպատակով, — ահա մարքսիստական ֆորմուլան»¹:

ՀամԿ(բ)Կ XVIII համագումարում սոված իր ղեկուցման մեջ, վորը ամենաթանգարժեք ավանդն է հանդիսանում մարքսիզմ-լենինիզմի թեորիայի մեջ, ընկեր Ստալինը, հենիելով Մարքսի—Ենգելսի—Լենինի մեծ ուսմունքի վրա, թեորիապես ընդհանրացրեց վիթխարի յերկրի սահմաններում կատարված յերկու տասնամյակի խորհրդային պետական շինարարութեան փորձը և զարգացրեց սոցիալիստական պետութեան ուսմունքը: Ընկեր Ստալինը ցույց տվեց սոցիալիստական պետութեան դերը կապիտալիստական շրջապատման պայմաններում և դրանով իսկ նոր բարձրութեան հասցրեց պետութեան վերաբերյալ մարքսիստական-լենինյան դիտութիւնը:

Ընկեր Ստալինի մեծագույն ծառայութիւնն այն է, վոր նա համակողմանի մշակեց կապիտալիզմից կոմունիզմի անցման շրջանի պետութեան հարցը, բացահայտեց սոցիալիստական պետութեան զարգացման ուղին ու ձևերը և վերջնականապես լուծեց պետութեան բախտի հարցը կոմունիզմի բարձրագույն փուլում կապիտալիստական շրջապատման պայմաններում:

Ընկեր Ստալինը նոր, համակողմանի մշակման յենթարկեց սոցիալիստական հեղափոխութեան թեորիան և ցույց տվեց, վոր կոմունիզմի առաջին և յերկրորդ փուլերը կարող են իրականացվել մեր յերկրում և կապիտալիստական շրջապատման պայմաններում: Յենիելով սրանից, ընկեր Ստալինը լուծեց կապիտալիստական շրջապատման պայմաններում սոցիալիստական պետութեան զարգացման ուղիները վերաբերյալ թեորիական կարեւորագույն հարցը:

Ընկեր Ստալինն սպառիչ լիակատարութեամբ ցույց տվեց, վոր կա-

պիտալիստական ողակում գտնվող յերկիրը յենթակա յե դրսից ազմական հարձակման սպառնալիքին, ուստի նա իր տրամադրութեան տակ պիտի ունենա լավ մարդկած բանակ, լավ կազմակերպված պատժիչ որդաններ և ամուր հետախուզութիւն, հետևաբար, պիտի ունենա իր բաղականաչափ ուժեղ պետութիւնը:

Մինչև այն ժամանակ, քանի դեռ չի վոչնչացված դրսից ազմական հարձակումների վտանգը, քանի դեռ լիկվիդացիայի չի յենթարկված կապիտալիստական շրջապատումը, մինչև այն ժամանակ, քանի դեռ նա չի փոխարինված սոցիալիստական շրջապատումով, — սոցիալիստական պետութիւնը կապահանջի նաև կոմունիզմի շրջանում:

Ընկեր Ստալինն ուղղակի ցույց տվեց, վոր պետութեան վերաբերյալ մարքսիզմի միջանի ընդհանուր դրույթների թեորաւալութեան ու անբախարարութեան հոգի վրա մեղ մոտ առաջացավ բուրժուական պետութիւններին ու նրանց հետախուզական որդաններին դերին ու նշանակութեան թերադնահատութիւն, ինչպես նաև մեր սոցիալիստական պետութեան և նրա որդաններին դերին ու նշանակութեան թերադնահատութիւն, վորոնք անհրաժեշտ են սոցիալիզմը դրսի հարձակումից պաշտպանելու համար:

Թշնամական կապիտալիստական շրջապատման առկայութիւնը, յերկու աշխարհներին՝ սոցիալիզմի ու կապիտալիզմի կատաղի պայքարը և առաջիկա ել ավելի սուր ու կատաղի բաղխումները նրանց միջև բոլոր հարցերի կենտրոնում դնում են սոցիալիստական պետութեան հղորութեան հետադա համակողմանի ամրացման խնդիրը:

Սոցիալիստական պետութեան մասին ստալինյան ուսմունքը վերացնում է պետութեան վերաբերյալ մարքսիզմի ուսմունքի միջանի ընդհանուր դրույթների թեորիական անբախարարութիւնը: Պետութեան վերաբերյալ ստալինյան ուսմունքը նոր բարձրութեան է հասցնում սոցիալիստական պետութեան, նրա ազմական, սրատժիչ ու հետախուզական որդանների ամբողջ աշխատանքը և վերջնականապես լիկվիդացիայի յե յենթարկում կապիտալիստական պետութիւններին մեկնանիզմի թերադնահատումը:

Ընկեր Ստալինի այս հանճարեղ ուսմունքը ղինում է խորհրդային ժողովրդին, նրա բոլշեւիկյան կուսակցութեանն ու սոցիալիստական կառավարութեանը պայքարի թեորիական հղորդնքով հանուն Խորհրդային սոցիալիստական պետութեան հետադա ամրապնդման:

¹ Ստալին, Լենինիզմի հարցերը, էջ 542:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒՅՅԱՆ ՏԵՂԱԿԱՆ ՈՐԳԱՆՆԵՐԸ

Խորհրդային պետական սխտեմը պետական իշխանության կենտրոնական և տեղական ուղղանների միասնական կառավարությունն է: ԽՍՀՄ-ում պետական իշխանությունը պատկանում է քաղաքի ու գյուղի աշխատավորներին հանձին աշխատավորների ղեկավարողների Խորհուրդների:

Սա նշանակում է, վոր Խորհուրդների ամբողջ սխտեմն անխզելի մի ամբողջություն է, վորտեղ բոլոր Խորհուրդներն առանց բացառության—Գերագույն Խորհրդից մինչև գյուղական Խորհուրդը—հանդիսանում են պետական իշխանության ուղղաններ, բանվոր դասակարգի գլխատուրայի ուղղաններ: Պետական իշխանության ուղղաններն ըստ Ստալինյան Սահմանադրության բաժանվում են պետական իշխանության բարձրագույն ուղղանների և պետական իշխանության տեղական ուղղանների: «ԽՍՀՄ պետական իշխանության բարձրագույն ուղղանը ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհուրդն է»: «Միութենական հանրապետության պետական իշխանության բարձրագույն ուղղանը Միութենական հանրապետության Գերագույն Խորհուրդն է»: «Ավտոնոմ հանրապետության պետական իշխանության բարձրագույն ուղղանը ԱԽՍՀ Գերագույն Խորհուրդն է»:

ԽՍՀՄ Սահմանադրության VIII դրոմ, վոր կոչվում է «Պետական իշխանության տեղական ուղղաններ», 94-րդ հոդվածում ասված է.

«Յերկրամասերում, մարզերում, ավտոնոմ մարզերում, ոկրուղներում, շրջաններում, քաղաքներում, գյուղերում (ստանիցաներում, գյուղականներում, խուտորներում, դշաղներում, աուլներում) պետական իշխանության մարմիններն աշխատավորների ղեկավարողների Խորհուրդներն են»:

Այսպիսով, աշխատավորների ղեկավարողների յերկրային, մարզային, ոկրուղային, շրջանային, քաղաքային ու գյուղական Խորհուրդները հանդիսանում են պետական իշխանության տեղական ուղղաններ:

Իշխանության ուղղանների այս կազմակերպական-քաղաքական միասնությունն մեջ դրսևորվում է խորհրդային պետականության սկզբունքային միասնությունը:

ԽՍՀՄ-ում ամբողջ իշխանությունը պատկանում է ժողովրդին, ուստի և այն միասնական ու անբաժանելի յե իր ելույթամբ: Աշխատավորները պետությունը կառավարում են իշխանության ուղղանների՝ աշխատավորների ղեկավարողների Խորհուրդների միջոցով:

Մեզանում պետական իշխանության ուղղաններն ընտրվում են ամենադեմոկրատական ճանապարհով: Դեպուտատները կատարում են իրենց ընտրողների կամքը և պարբերաբար հաշիվ տալիս նրանց իրենց գործունեության մասին: Մյուս կողմից իշխանության ստորադաս ուղղանները պատասխանատու յեն իշխանության բարձրագույն ուղղանների առջև, վորոնց վորոշումները նրանք պարտավոր են կատարել: Պետական իշխանության ուղղանների կառուցման այսպիսի սկզբունքը—դեմոկրատական ցենտրալիզմը—ընտրվում է իսկական ժողովրդական իշխանության ելույթունը:

Այս սկզբունքի հետևողական իրագործման հիման վրա յե վերևից մինչև ներքև կառուցված ամբողջ խորհրդային պետական սխտեմը: Նա լիակատար ազատություն է տալիս մշակելու պետական, հասարակական ու տնտեսական կյանքի բազմազան ձևերը, նա արձակում ու խթանում է տեղական նախաձեռնությունը, բոլոր ջանքերն ուղղելով դեպի մի ընդհանուր, գլխավոր նպատակ՝ կոմունիզմի կառուցումը:

Մեզ մոտ չկա և չի կարող լինել պետական իշխանության մի ուղղանի հակադրումը մյուսին: Ուրիշ բան եր ցարական Ռուսաստանում և այժմ կապիտալիստական յերկրներում, վորտեղ պետական իշխանությունը հակադրվում է տեղական ինքնավարության ուղղաններին:

Ինքնավարություն ասելով սովորաբար հասկանում են տեղական կառավարման այն սխտեմը, յերբ տեղական կյանքի հարցերը (դպրոցներ, հիվանդանոցներ, բարեկարգություն և այլն) յենթակա յեն իր իսկ ընակչությունից ընտրված ուղղանների տնտրիսությունը:

Պատմականորեն տեղական ինքնավարության դադախարը ծագում է իրեն վորոշ հակաչիժ պետական իշխանության: Այսպես, միջնադարյան քաղաքներում տեղական ինքնավարության համար չարժումը դարգացել է Ֆեոդալիզմի դեմ մղված պայքարում: Ժամանակին տեղական ինքնավարության պահանջ եր առաջադրում նաև բուրժուազիան միապետական ուժիմի դեմ մղած իր պայքարում: Իսկ յերբ բուրժուազիան, հաղթելով, ամբացավ իշխանության դեկի մոտ, հարմարեցնելով ու կատարելագործելով իր ժողոտնգած պետական մեքենան, դարձնելով այն կապիտալի կողմից վարձու աշխատանքի շահագործման գործիք, յեն ժամանակ ինքնավարությունը հայտարարվեց պետական կառավարում: Իրականության մեջ սա նշանակեց բյուրոկրատական ցենտրալիզմի հաղթանակ, բուրժուազիայի ուղմա-չինովնիկական ապարատի ամենադրություն, բուրժուական-դեմոկրատական սկզբունքների կրճեում կամ վերացում տեղական ինքնավարության բնագավառում:

Բուրժուական յերկրներն տեղական կառավարումը ընտրողները համար կանգ առնենք Փրանսական կառավարման սխտեմնի վրա:

Փրանսիայում դեպարտամենտի (վարչական-տերիտորիալ միավոր) գլուխ կանգնած է պրեֆեկտը՝ կառավարական մի աստիճանավոր, վերը ներկայացնում է մինիստրությունների և գլխավորապես ներքին գործերի մինիստրության շահերը: Նա ինքն է տնտրվում վոստիկանությունը: Դեպարտամենտներում տեղական ինքնավարությունն ուղղան են հանդիսանում այսպես կոչված «գլխավոր խորհուրդները», վերոնց ընտրում են 25 տարեկան դարձած, մշտապես դեպարտամենտում ապրող և նրանում ուղղակի հարկեր վճարող անձեր:

Կանայք չեն մասնակցում «գլխավոր խորհուրդներին» ընտրություններին:

Ինքնավարության այս որդանի լիազորությունները շատ սահմանափակ են: Բավական է նշել, վոր կառավարության աստիճանավոր հանդիսացող պրեֆեկտը կարող է դադարեցնել «խորհուրդի» վորդումներին մեծ մասը: Բացի սրանից, «խորհուրդի» վորդումների մի մասը միայն այն ժամանակ է անհրաժեշտ ուժ ստանում, յերբ նա հավանություն է գտնում կամ հաստատվում կառավարության կողմից:

Այնուհետև, կառավարությանն իրավունք է վերապահված ցրելու «խորհուրդը» մինչև նրա լիազորությունների ժամանակամիջոցի լրացումը: Յեթե սրան ավելացնենք, վոր պրեֆեկտն ինքը «գլխավոր խորհուրդի» գործադիր որդանն է, այսինքն՝ մի անձնավորություն, վորն վրա պարտականություն է դրված կենսադործելու «խորհուրդի» վորդումները, ապա միանգամայն պարզ կլինի «գլխավոր խորհուրդի» սրջատ ու աննշան դերը տեղական ինքնավարության գործերում, վորոնց փաստորեն կառավարում են կառավարական աստիճանավորները:

Իսկ ինչ վերաբերում է այսպես կոչված մունիցիպալիտետներին՝ կառավարման որդաններին համայնքներում, ապա նրանց դերն ու գործունեությունն վորրան ավելի ևս սահմանափակ են: Մունիցիպալիտետի գործադիր որդանը մերն է, վորր, չնայած ընտրվում է մունիցիպալ խորհուրդի անդամներից, միևնույն ժամանակ կառավարական աստիճանավոր է և իրրե այդպիսին լիովին յենթակա յե պրեֆեկտին:

Կառավարման այսպիսի սխտեմը, պահպանելով առերևույթ ընտրական, դեմոկրատական սկզբունքը, միևնույն ժամանակ ինքնավարության որդանների գործունեությունը կատարյալ կախման մեջ է դնում չինովնիկական բյուրոկրատիայից և յենթարկում նրա վերահսկողությանը:

Անգլիայում, կոմսություններում (վարչական-տերիտորիալ միավոր) ինքնավարության հիմնական որդանը «կոմսության խորհուրդն» է, վոր ընտրվում է յերեք տարով: Այս որդաններում, իրրե կանոն, դերիչում է հոդատեր անվականությունը, խոշոր հողատերերը: Այդ

«խորհուրդները» գտնվում են պետական զանազան աստիճանավորներին, տեսուչներին և այլոց անմիջական վերահսկողության տակ: Անգլիական կառավարման սխտեմը մի քիչ ձևափոխված, նայած տեղական տարբեր պայմաններին, գործադրվում է ԱՄՆ-ում: Յեթե դեռևս միջանի տասնամյակ առաջ անգլիական ու ամերիկյան կառավարման սխտեմներն ավելի եյին համակված դեմոկրատական սկզբունքով, քան, որինակ, Յեվրոպական ցամաքում, ապա հետո արագորեն տեղի յե ունենում կառավարման բյուրոկրատական կենտրոնացման պրոցես, վորը կծկում է դեմոկրատական սկզբունքը և ինքնավարության ուղղանն ավելի մեծ կախման մեջ դնում կառավարական չինովնիկական ապարատից:

Իտալիայում տեղական ընտրովի ինքնավարության սխտեմը փաստորեն ամբողջովին վերացված է, իսկ իրենք մունիցիպալիտետները դարձված են պետական մեքենայի կցորդներ:

Տնտեսապես ու քաղաքականապես հետամնաց ցարական Ռուսաստանում գործում էր կառավարման մի սխտեմ, վորը կառուցված էր տեղական ինքնավարության սկզբունքները վարչական ցենտրալիցացիայի հետ միացնելու վրա, այսինքն՝ այնպիսի մի սխտեմ, վորը թույլատրում էր ինքնավարության վորոշ սկզբունքներ ունեոր դասակարգերի համար՝ ցարական չինովնիկների արթուն հսկողության տակ:

Ինչպես հայտնի յե, ցարիզմի ժամանակ նահանգի գլուխ կանգնած էր նահանգապետը, ցարական սատրապը, վորն ըստ եյության լիակատար տեր էր իր նահանգի բոլոր գործերում: Այնտեղ, վորտեղ միջանի նահանգներ միացած եյին վարչական կառավարման դժով, դրանց գլուխ կանգնած էր ցարի կողմից ուղղակի նշանակված դեներալ-նահանգապետը: Նահանգապետը, նրան կից գործող «նահանգական վարչությունը» և նրա իշխանությունը յենթակա նահանգական հիմնարկները, զանազան ատյաններն ու զրատենյակները՝ բերնեբերան լցված զանազան աստիճանի ու կոչման ցարական չինովնիկներով, կազմում եյին կարգի ու տեղական կառավարման հիմքը:

Արա հետ միասին գործում եյին տեղական ինքնավարության որդանները: Նահանգական և դավառական դեմստիոներ, ինչպես նաև քաղաքային ինքնավարության որդաններ: Ինքնավարության այս որդաններն զբաղվում եյին տեղական կյանքի զանազան գործերով, ժողովրդական կրթության, առողջապահության հարցերով, հակահրդեհային ձևոնարկումներով, ճանապարհային չինարարությունը, բարեկարգման հարցերով և այլն: Այս նպատակներով ինքնավարության որդաններն իրավունք ունեյին վորդումներ հանելու, հարկեր նշանակելու և դանձումներ կատարելու:

Յերեք տարով ընտրվող դեմստիոյի ընտրությունները կատարվում եյին ընտրական կուրիաներով, այսինքն՝ ընտրությունների ուսկիցիոն

սխտեմով ըստ դասային ու դասակարգային խմբերի, վորն ուներ աշխատավորների ընտրական իրավունքների հատուկ սահմանափակումներ:

Ըստ կուրիաների ընտրութիւնները ղեկավարներում ապահովում էին ազնվական-կալվածատերերի ու կուլակներին ճշշումը:

Իսկ ինչ վերաբերում է քաղաքային ինքնավարութեան միջհեղափոխական որդաններին, վորոնք կազմված էին քաղաքային դումայից, ապա վերջինիս ընտրութիւններին մասնակցում էին միայն արդւոնաբերողները, առևտրականներն ու տնտեսները: Բավական է նշել, վոր ամբողջ քաղաքային ընտրութեան համարյա 99%-ը հեռացված էին աշխատի քաղաքային դումաների ընտրութիւններից, վորտեղ նիստեր եր ունենում խոշոր բուրժուազիայի վերնախավը:

Բայց ինքնավարութեան այս սխտեմն եւ զանազան եր ինքնակալութեան չինովնիկական-փոստիկական խիստ հակողութեան տակ: Զեմսովային և քաղաքային ինքնավարութիւնների գործադիր որդանները (ղեկավարային վարչութիւն և քաղաքային վարչութիւն) հաստատվում էին ներքին գործերի մինիստրութեան, կամ նահանգապետի կողմից: Նահանգապետը լայն իրավունքներ ուներ փոխելու ինքնավարութեան ղեկավարային ու քաղաքային որդանների վորոշումները, չիստեղով արդեն այն մասին, վոր այդ վորոշումների մի մասը յենթակա յեր կառավարական հաստատման:

Այս և ցարական Ռուսաստանի ինքնավարութեան որդանների պատկերը: Մոտավորապես նույն ձևով նրանք պահպանվեցին մինչև 1917 թվի փետրվարյան բուրժուական-դեմոկրատական հեղափոխութիւնը:

Կապիտալիստ-մինիստրների ժամանակավոր Կառավարութեան ռեակցիոն քաղաքականութիւնն ըստ ելութեան նպատակ ուներ, սահմանափակելով վորոշ աննշան փոփոխութիւններով, հիմնականում պահպանել ինքնավարութեան հին սխտեմը:

Սրա հետ միասին ժամանակավոր Կառավարութիւնը համարյա լրիվ չափով պահպանեց տեղական ինքնավարութեան ցարական բյուրոկրատական ապարատն ի դեմս նահանգական ու դավառական հիմնարկների, սահմանափակվելով նրանով, վոր նահանգապետներին փոխարեն նստեցրեց բուրժուազիայի դրած «Ժամանակավոր Կառավարութեան կոմիտեներին»:

Այդ բացահայտ ռեակցիոն քաղաքականութիւնն եր, ուղղված ընդդէմ հեղափոխական պրոլետարիատի շահերի, ընդդէմ աշխատավորների, վորոնք հեղափոխութեան առաջին որբերից սկսեցին դնել պրոլետարական պետականութեան հիմքերը—բանվորների, գյուղացիների ու զինվորների դեպուտատների Խորհուրդները:

Ժամանակավոր Կառավարութեան այս ռեակցիոն քաղաքականու-

թիւնն արտացոլում եր շահագործող դասակարգերի շահերը: Կապիտալիստներն ու կալվածատերերը շահագրգռված էին պահպանելու ցարիզմից ժառանգած ռազմա-բյուրոկրատական պետական մեքենան, մասնավորապես նրա տեղական կառավարման մեխանիզմը, վորպեսզի դրանք հարմարեցնի իր դասակարգային շահերին, նպատակ ունենալով հաշվհարգար կատարել հեղափոխական մասնակցների հետ և ամրացնել իր քաղաքական ու տնտեսական դերը խանութիւնը: Միայն պրոլետարիատն է ամեն տեսակ շահագործման հիմքերը խորտակելու համար մղած իր պայքարում շահագրգռված, վոր խորտակվի, ջարդվի շահագործող դասակարգերի պետական մեքենան և ստեղծվի պետական իշխանութեան իր նոր ասարատը: Հեղափոխական պրոլետարիատը 1917 թվի հոկտեմբերին հենց աշխատեւ էլ վարվեց շահագործողների պետական կեղեքիչ մեքենայի հետ: Զարեկց ու խորտակեց բուրժուազիայի պետական իշխանութեան ապարատը, իսկ նրա հետ միասին վերջ դրեց նաև նրա տեղական պետական կառավարման սխտեմին:

Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ հեղափոխութիւնը պրոլետարիատին դարձրեց գերիշխող դասակարգ, իսկ բանվորներին, գյուղացիներին և զինվորներին դեպուտատների Խորհուրդները՝ պրոլետարիատի ղեկավարող որդաններ: Սկսվեց մի նոր դարադուլիս մարդկութեան պատմութեան մեջ՝ բանվորների և գյուղացիների սոցիալիստական պետութեան դարաշրջանը:

ԽՍՀՄ Ստալինյան Սահմանադրութեան, միութենական ու ախտնում հանրապետութիւններին սահմանադրութիւններին համապատասխան Խորհրդային Միութեան մեջ պետական իշխանութեան տեղական որդաններն իրենց տերիտորիայի վրա ղեկավարում են կուլտուր-քաղաքական ու տնտեսական շինարարութիւնը, սահմանում են տեղական բյուջեն, ղեկավարում են իրենց յենթակա կառավարման որդաններին գործունէյութիւնը, ապահովում են պետական կարգապահութիւնը, աշակցում են յերկրի պաշտպանունակութեանը, ինչպես նաև ապահովում են որենքների վրա հսկին ու քաղաքացիների իրավունքների պաշտպանութիւնը: Տեղական Խորհուրդներն անմիջականորեն կապված են մասնակցների հետ, նրանց գործունէյութիւնն ուղղված է դեպի աշխատավորների ամենորյա, հարստուն կարիքների ու պահանջների բավարարումը:

Համկ(բ)կ XVIII համագումարում ընդունված յերրորդ հոդումյա պլանի համապատասխան տեղական Խորհուրդները հսկայական աշխատանք պետք է կատարեն ժողովրդական տնտեսութեան բոլոր ասպա-

բեղնեցում: Այս հնդամյակում պետք է իրադրծվի ընդհանուր միջ-
նակարգ կրթությունը քաղաքում, պետք է ավարտվի ընդհանուր յոթ-
նամյա միջնակարգ կրթությունը գյուղում և բոլոր աղքատին հանրա-
պետությաննեցում՝ ընդարձակելով յերեխաների ընդգրկումը տաս-
նամյա ուսուցմամբ: Այս կարևորագույն կուլտուրական աշխատանքը
քաղաքներում ու բանվորական ավաններում տարրական ու միջնակարգ
դպրոցների աշակերտության քանակը 8,6 միլիոնից կապելացնի կհաս-
ցնի 12,4 միլիոնի, իսկ գյուղական վայրերում՝ 20,8 միլիոնից մինչև
27,7 միլիոնի: Այս խնդրի կատարումը հսկայական ուշադրություն
կպահանջի խորհուրդներից: Այս նույն հնդամյակում խոշոր չափով
կապելանա կլինթատրոնների, ակումբների, զբաղարանների, կուլտու-
րայի տների ու ընթերցարանների ցանցը, լայնորեն կկազմակերպվեն
ու վեց անգամ կմեծանան ստացիոնար և շրջիկ հնչուն կինոսարքավո-
րումները:

Մեծ են պետական իշխանության տեղական որդանների առջև դրո-
ված խնդիրները նաև առողջապահության բնագավառում: Յերրորդ
հնդամյա պլանով նախատեսված է բալականաչափ ուժեղացնել աշ-
խատավորների առողջապահության, հիվանդանոցային ուղևորության բա-
րելավման, սանիտարական-պրոֆիլակտիկ միջոցառումների ընդար-
ձակման, ծննդկաններին ծննդաբերության ժամանակ ուղևորություն ցույց
տալու և մանկական հիվանդանոցներն ընդարձակելու, աշխատանքի
պաշտպանությունը բարձրացնելու և բանվորների հանդիսան ու ֆիզ-
կուլտուրան կազմակերպելու աշխատանքները: Առողջապահության վրա
պետության կատարած ծախսերը 1937 թվի 10,3 միլիարդ ռուբլուց
1942 թվին կհասնեն 16,5 միլիարդ ռուբլու: Մշտական մասունքներում
ու մանկապարտեզներում տեղերի թիվը 1942 թվին կհասնի 4,2 միլիո-
նի 1937 թվի 1,8 միլիոնի դիմաց:

Տեղական խորհուրդներն, իբրև պետական իշխանության որդան-
ներ, պետք է պայքարեն սոցիալիստական դյուղատնտեսության ու
անասնապահության զարգացման համար: Գյուղատնտեսության զար-
գացման ապարեզում անհրաժեշտ է յերրորդ հնդամյա պլանի վերջում
ապահովել 8 միլիարդ փութ հացահատիկի հավաքումը՝ մի հեկտարից
13 ցենտներ միջին բերքատվությամբ: Պակաս կարևորություն չունեն
այն խնդիրները, վոր դրված են յերրորդ հնդամյա պլանով տեխնիկա-
կան կուլտուրաների զարգացման և սոցիալիստական անասնապահու-
թյան զարգացման դժով: խորհուրդների աշխատանքում մեծ տեղ պի-
տի գրավեն այնպիսի հարցեր, ինչպես են կարտոֆիլի-բանջարեղենի
և անասնապահական բաղաների ստեղծումը մեծ քաղաքների և ար-
դյունաբերական կենտրոնների շուրջը:

Մոսկվայի, Լենինգրադի, Բազմի, Սարկովի, Կիևի, ինչպես և

Դոնբասի, Կուլբասի, Գորկու արդյունաբերական կենտրոնների, Հե-
ռավոր Արևելքի քաղաքների և մյուս բոլոր խոշոր քաղաքների շուրջն
ստեղծել կարտոֆիլա-բանջարաբուծական ու անասնապահական քաղա-
նիք, վորոնք լիովին ապահովեն բանջարեղենի, կարտոֆիլի և չալի
չափով կաթի ու մսի մատակարարումն այդ կենտրոններին»¹:

Այս խնդրի իրադրծման մեջ վճռական դեր է ընկնում աշխատա-
վորների դեպուտատների շրջանային խորհուրդներին:

Վոլտնտեսային շինարարության ծանրության կենտրոնը ներկա-
յումս փոխադրված է շրջանային կազմակերպությունները, —չում եր
ընկեր Ստալինը ՀամԿ(Բ)Կ XVI համագումարում:—Այստեղ են հավաք-
վում կուլտնտեսային շինարարության ու դյուղում կատարվող ամեն
մի ուրիշ տնտեսական աշխատանքի թեկերը՝ թե՛ կոոպերացիայի գծով,
թե՛ խորհուրդների գծով, թե՛ վարկի գծով, թե՛ մթերումների գծով»²:

Այս դրույթն ուժի մեջ է մտնում նաև այժմ:

Կան ելի մի շարք խոշոր խնդիրներ, վոր դրված են պետական իշ-
խանության տեղական որդանների առջև: Դրանք տեղական արդյունա-
բերության զարգացման, քաղաքային շինարարության, բարեկարգման,
հեղափոխական որինականությանը հսկելու հարցերն են և այլն:

Ձկա ժողովրդական տնտեսության այնպիսի ճյուղ և անկյուն մեր
յերկրում, վորտեղ տեղական խորհուրդները հսկայական դեր չխաղան
սոցիալիստական շինարարության դրծում:

Տեղական տնտեսության, կուլտուրայի ու վենցադի բոլոր հարցե-
րը, վորոնք անմիջականորեն հետաքրքրում են մեր յերկրի աշխա-
տավորներին, լուծվում են և անցնում պետական իշխանության տե-
ղական որդանների միջոցով: Աշխատավորները տեղական խորհուրդ-
ներին են դիմում բազմատեսակ հարցերով, սկսած բնակչության վայրի
սին տեղեկանք ստանալուց և վերջացած սոցիալ-կուլտուրական
շինարարության ու խՍՀՄ որենքների իրադրծման վերաբերյալ պե-
տական խոշոր հարցերի լուծումով:

Այսպիսով, պետական իշխանության տեղական որդանների առջև
դրված խնդիրները բացառիկ կերպով մեծ են ու պատասխանատու:
Դրանք պահանջում են հստակ կերպով կազմակերպել աշխատավոր-
ների դեպուտատների սմեն մի խորհուրդի աշխատանքը: Ստալինյան
Մահմանադրությունը նախատեսում է տեղական խորհուրդների կա-
ռուցման և նրանց աշխատանքի կազմակերպման ամենադեմոկրատիկ
ձևը:

Աշխատավորների դեպուտատների տեղական խորհուրդները կանո-
նալոր կերպով պետք է դումարեն իրենց սեփակաները և այնտեղ քննար-

1 ՀամԿ(Բ)Կ XVI համագումարի բանաձևերը, էջ 20:

2 Ստալին, Լենինգրադի հարցերը, էջ 517:

կեն յերկրի, մարդի, ոկրուգի, չըջանի, քաղաքի, ավանի ու գյուղխորհրդի կյանքի կարևորագույն հարցերը:

Աշխատավորների ղեկավարների յերկրային ու մարդային խորհուրդների սեփակաները հրավիրում են նրանց դործադիր կոմիտեները վոչ պակաս, քան տարեկան չորս անգամ: Աշխատավորների ղեկավարները չըջանալին խորհուրդների սեփակաները հրավիրում են նրանց դործադիր կոմիտեները վոչ պակաս, քան տարեկան վեց անգամ: Քաղաքային և գյուղական խորհուրդների սեփակաները հրավիրում են նրանց դործադիր կոմիտեները վոչ պակաս, քան ամսական մեկ անգամ: ԽՍՀՄ Սահմանադրութունն ապահովում է խորհուրդների սեփակաների աշխատանքի ամենադեմոկրատիկ ձևը: Աշխատավորների ղեկավարողների յերկրային, մարդային, ոկրուգային, չըջանալին և քաղաքային խորհուրդներն իրենց սեփակաների ժամանակվա համար ընտրում են նախագահ և քարտուղար սեփակաների նիստերը վարելու նպատակով:

Սեփակաների կադմակերպման այսպիսի ձևը նպաստում է քննադատության և ինքնաքննադատության զարգացմանը և ընդգծում դործադիր որդանների լիակատար հաշվետու լինելը խորհուրդների առջև:

Աշխատավորների ղեկավարողները խորհուրդները վարչումներ են ընդունում և կարգադրություններ անում իրենց տրամադրված իրավունքների սահմաններում:

Յերկրի, մարդի, ոկրուգի, չըջանի, քաղաքի ու գյուղի աշխատավորների ղեկավարողները խորհուրդները այնպես, ինչպես և պետական իշխանության բարձրագույն որդանները, ունեն դործադիր և կարգադիր որդաններ:

Աշխատավորների ղեկավարողները յերկրային, մարդային խորհուրդների, ավտոնոմ մարզերի աշխատավորների ղեկավարողների խորհուրդների, ազգային ու վարչական ոկրուգների, չըջանալին, քաղաքային և գյուղական աշխատավորների ղեկավարողների խորհուրդների և կարգադիր որդաններն են հանդիսանում նրանց ընտրած դործադիր կոմիտեները հետևյալ կազմով. նախագահ, նրա տեղակալը, քարտուղարը և անդամներ: Վոչ մեծ բնակչութուն ունեցող գյուղերում աշխատավորների ղեկավարողների գյուղական խորհուրդների դործադիր և կարգադիր որդանն են հանդիսանում նրանց ընտրած նախագահը, նրա տեղակալը և քարտուղարը:

Աշխատավորների ղեկավարողների տեղական խորհուրդների դործադիր կոմիտեներն իրենց տերիտորիայի վրա իրադործում են կուլտուրա-քաղաքական և տնտեսական շինարարության ղեկավարութունը աշխատավորների ղեկավարողների համապատասխան խորհուրդների և վերադաս պետական որդանների վարչումների հիման վրա:

ԽՍՀՄ Սահմանադրությամբ սահմանված է, վոր աշխատավորների ղեկավարողների խորհուրդների դործադիր կոմիտեներն անմիջականորեն

են հաշվետու յեն ինչպես իրենց, ընտրող աշխատավորների ղեկավարողների խորհուրդին, այնպես և աշխատավորների ղեկավարողների վերադաս խորհուրդի դործադիր որդանին:

Աշխատավորների ղեկավարողների խորհուրդների վերադաս դործադիր կոմիտեներն իրավունք ունեն փոխելու ստորադաս դործադիր կոմիտեների վարչումներն ու կարգադրությունները և քաղաքացիներ աշխատավորների ղեկավարողների ստորադաս խորհուրդների վարչումներն ու կարգադրությունները: Ինչ վերաբերում է աշխատավորների ղեկավարողների վերադաս խորհուրդներին, ապա նրանք իրավունք ունեն փոխելու ինչպես աշխատավորների ղեկավարողների ստորադաս խորհուրդների, այնպես և նրանց դործադիր կոմիտեների վարչումներն ու կարգադրությունները: Այս է աշխատավորների ղեկավարողների վերադաս և ստորադաս խորհուրդների և նրանց դործադիր որդանների փոխհարաբերությունը:

Աշխատավորների ղեկավարողների յերկրային, մարդային, ոկրուգային, չըջանալին և քաղաքային խորհուրդները տնտեսության աշխատանքն ըստ ճյուղերի ղեկավարելու համար կազմում են դործադիր կոմիտեների բաժիններ:

ՌԽՑՍՀ աշխատավորների ղեկավարողների յերկրային (մարդային) խորհուրդները կազմում են դործադիր կոմիտեների հետևյալ բաժինները. հողային, Ֆինանսական, ներքին առևտրի, առողջապահության, ժողովրդական կրթության, տեղական արդյունաբերության, կոմունալ տնտեսության, սոցիալական ապահովության, ճանապարհային, ընդհանուր, արվեստի դործերի, պլանային հանձնաժողով, կադրերի սեկտոր դործկոմի նախագահին կից և, բացի սրանից, յերկրի (մարդի) տնտեսության անհանձնատեղություններին համապատասխան, հաստատություն ստանալով համապատասխան միութենական-հանրապետական ժողովրդական կոմիտարիատից, աշխատավորների ղեկավարողների յերկրային (մարդային) խորհուրդները կազմում են նաև հատուկ բաժիններ կամ վարչություններ:

Յերկրի (մարդի) պայմաններին համապատասխան, ԽՍՀՄ և ՌԽՑՍՀ որենքների հիման վրա համաժողովենական ժողովրդական կոմիտարիատները և ներքին Գործերի ժողովրդական կոմիտարիատը աշխատավորների ղեկավարողների յերկրային (մարդային) խորհուրդներին կից կազմում են իրենց վարչությունները, իսկ Միութենական ժողովրդատը աշխատավորների ղեկավարողների յերկրային (մարդային) խորհուրդներին կից նշանակում է իր լիազորները:

Աշխատավորների ղեկավարողների յերկրային (մարդային) խորհուրդների բաժիններն ու վարչություններն իրենց դործունեյության ընթացքում յենթարկվում են աշխատավորների ղեկավարողների լիցակետ համապատասխան յերկրային (մարդային) խորհուրդին ու նրա դործադիր

կոմիտեյին, այնպես եւ ՌԽՅՄՀ համապատասխան ժողովրդական կոմիտեային:

Վարչական ուղղուղների աշխատավորների ղեկավարողների խորհուրդները, նայած ուղղուղի սլայդաններին, նույնպես կազմում են հատուկ բաժիններ:

ՌԽՅՄՀ աշխատավորների ղեկավարողների շրջանային խորհուրդները կազմում են գործադիր կոմիտեների հետեւյալ բաժինները. հողային, ժողովրդական կրթութեան, ֆինանսական, ներքին առևտրի, առողջապահութեան, սոցիալական ապահովութեան, ընդհանուր, ճանապարհային, պլանային հանձնաժողով, կադրերի սեկտոր գործկոմի նախագահին կից և, բացի դրանից, շրջանի տնտեսութեան առանձնահատկութեան համապատասխան, աշխատավորների ղեկավարողների յերկրային (մարդային) խորհուրդի հաստատութեամբ կազմում են կոմիտեալ և տեղական արդյունաբերութեան բաժիններ:

Շրջանի սլայդաններին համապատասխան խՍՀՄ և ՌԽՅՄՀ որեւէների հիման վրա, համապատասխան աշխատավորների ղեկավարողների յերկրային (մարդային) խորհուրդի հաստատմանը ներքին Գործերի ժողովրդական կոմիտեային աշխատավորների ղեկավարողների շրջանային խորհուրդներին կից կազմում ե իր վարչութեանները:

Աշխատավորների ղեկավարողների շրջանային խորհուրդների բաժիններն իրենց գործունեութեան մեջ յենթարկւում են ինչպես աշխատավորների ղեկավարողների շրջանային խորհուրդին ու նրա գործադիր կոմիտեյին, այնպես եւ աշխատավորների ղեկավարողների յերկրային (մարդային) խորհուրդի համապատասխան բաժնին:

ՌԽՅՄՀ աշխատավորների ղեկավարողների քաղաքային խորհուրդները նույնպես կազմում են գործադիր կոմիտեների բաժիններ. ֆինանսական, կոմիտեալ տնտեսութեան, ներքին առևտրի, առողջապահութեան, ժողովրդական կրթութեան, սոցիալական ապահովութեան, ընդհանուր, պլանային հանձնաժողով, կադրերի սեկտոր գործկոմի նախագահին կից և, բացի դրանից, քաղաքի արդյունաբերութեան, նրա քաղաքային ու քաղաքամերձ տնտեսութեան համապատասխան կազմում են տեղական արդյունաբերութեան և հողային բաժիններ:

Աշխատավորների ղեկավարողների քաղաքային խորհուրդների բաժիններն իրենց գործունեութեան մեջ յենթարկւում են ինչպես աշխատավորների ղեկավարողների քաղաքային խորհուրդին ու նրա գործադիր կոմիտեյին, այնպես եւ աշխատավորների ղեկավարողների շրջանային խորհուրդի համապատասխան բաժնին կամ անմիջականորեն աշխատավորների ղեկավարողների յերկրային (մարդային) խորհուրդի համապատասխան բաժնին:

Մոսկւայի և Լենինգրադի աշխատավորների ղեկավարողների քաղաքային խորհուրդներին բաժիններն իրենց գործունեութեան մեջ յեն-

թարկւում են ինչպես Մոսկւայի ու Լենինգրադի աշխատավորների ղեկավարողների խորհուրդին ու նրա գործադիր կոմիտեյին, այնպես եւ անմիջականորեն ՌԽՅՄՀ համապատասխան ժողովրդական կոմիտեային:

Աշխատավորների ղեկավարողների ղեկավարողների խորհուրդներում հատուկ բաժիններ չեն ստեղծւում: Գյուղխորհուրդի տնտեսութեան վրա աւելորդ աշխատանքն անմիջականորեն կատարում ե աշխատավորների ղեկավարողների ղեկավարողների խորհուրդն ու նրա ընտրած գործադիր կոմիտեն՝ կազմւած նախագահից, նախագահի տեղակալից, քարտուղարից ու անդամներից, իսկ փոքրիկ բնակավայրերում՝ կազմւած նախագահից, նախագահի տեղակալից և քարտուղարից:

Տեղական խորհուրդներ կազմին ու նրանց սահմանների փոփոխութեանը խստորեն կարգավորւած ե խՍՀՄ Սահմանադրութեամբ և միութենական հանրապետութեանների Սահմանադրութեաններով:

Պետական իշխանութեան կառուցման այսպիսի սխեման նրանց դարձնում ե առավել ղեմակերպական, ընդունակ աշխատավորական մասսաների հարաճուն սլահանջները բավարարելու: Հենց սրա շնորհիվ ե, վոր կուսակցութեանն ու անձամբ ընկեր Ստալինը հսկայական նշանակութեան են տալիս խՍՀՄ իշխանութեան տեղական որդաններին:

Կուսակցութեան XVI համագումարում ընկեր Ստալինն ասաց. «Կասկած չի կարող լինել, վոր մենք չենք կարողանա դուրստնտնութեան վերակերտման ու կուտակեցման շարժման դարձացման հըսկայական աշխատանքը տանել, յեթե չիրականացնենք շրջանացումը: Դավառակները խորացնելն ու դրանք շրջանների փոխակերպելը, նահանգները փոխնացնելն ու դրանք ավելի փոքր միավորների (ուղղուղների փոխակերպելը, վերջապես, մարդեր ստեղծելը, վորպես Կենտրոնի անմիջական հենակետեր, — այս ե շրջանացման ընդհանուր տեսըը: Շրջանացման նպատակն ե՝ կուսակցական — խորհրդային և տնտեսավարական կոոպերատիվ ապարատը մոտեցնել շրջանին ու դուրդին, վորպեսզի հնարավորութեանն ստանանք ժամանակին լուծելու դուրդատնտնութեան, նրա վերելքի, նրա վերակառուցման ցալոտ հարցերը: Այս իմաստով, կրկնում եմ, շրջանացումը մեր ամբողջ յինարարութեանը հսկայական սլյուս տալից»¹:

Ամբողջութեամբ վերցրած ժողովրդական տնտեսութեան բոլուն աճումը, քաղաքների, ՄՏԿ-ների ու կուտակեցութեանների աճումը, աշխատավորների կուտուրայի ու նյութական ապահովւածութեան աճումը, մասսաների քաղաքական ակտիւութեանն ու դուտակցականութեան բարձրացումը հարաճուն սլահանջներ են առաջադրում աշխատավորների ղեկավարողների խորհուրդներին սոցիալիստական յինարարու-

¹ Ստալին, Լենինգրադի հարցերը, էջ 516—517:

թյան ղեկավարման, մասսաների աճող պահանջների ապահովման վերաբերմամբ:

Վերջին չորս տարում շրջանների ընդհանուր թիվը 2.443-ից հասավ 3.552-ի: Աճեց քաղաքների ու բանվորական ավանների քանակը: Առ 15 հունիսի 1934 թվի մենք ունեյինք 743 քաղաք և 584 բանվորական ավան: Առ 1 ոգոստոսի 1939 թվի մենք ունենք 931 քաղաք և 1387 բանվորական ավան:

Ընկեր Ստալինը կուսակցության XVIII համագումարին տված զեկուցման մեջ կատարված ապախոչորացման առթիվ ասաց հետևյալը.

«Զի կարելի ասել, թե կադմակերպությունների ապախոչորացման դործն արդեն ավարտված է: Ամենից ավելի հավանական է, վոր տախոչորացումը կշարունակվի: Բայց, ինչ ել վոր լինի, նա արդեն տալիս է իր բարեբար արդյունքներն ինչպես աշխատանքի ամենորյա զեկավարումը բարելավելու տեսակետից, այնպես ել բուն ղեկավարությունը ստորին, կոնկրետ աշխատանքին մոտեցնելու տեսակետից: Յես արդեն չեմ խոսում այն մասին, վոր կադմակերպությունների ապախոչորացումը հնարավորություն տվեց ղեկավար աշխատանքի առաջ քաշելու հարյուրավոր և հազարավոր նոր մարդիկ»¹:

Մոտ ժամանակներս Ստալինյան Սահմանադրության հիման վրա կատարվելու յեն տեղական խորհուրդների ընտրությունները: Այս ընտրությունները հետագա մի խոչոր քաջ կհանդիսանան խորհուրդների աշխատանքի բարելավման, խորհուրդների հետագա կապը մասսաների հետ ամրացնելու գործում:

1 Ստալին, Հաշվետու զեկուցում կուսակցության XVIII համագումարում Համ. Կ(Բ)Կ ԿԿ աշխատանքի մասին, էջ 49—50: Քաղհրատ, 1939 թ., Յերևան:

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՍԻՍՏԵՄԸ ՅԵՎ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ԴԵՊՈԻՏԱՏՆԵՐԻ ՏԵՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԻ ԸՆՏՐՈՒՅՑՈՒՆՆԵՐԸ

Աշխատավորների ղեկավարողների տեղական խորհուրդների ընտրությունները քաղաքական խոչորագույն կարեորություն ունեցող գործ են: Մեկ ընտրական կամպանիայի ընթացքում կատարվում են 6 յերկրային խորհուրդների, 80 մարզային խորհուրդների (ներառյալ ավտոնոմ և ներկերկրային խորհուրդները), 30 ոկրուգային խորհուրդների, 3.552 շրջանային խորհուրդների, 931 քաղաքային խորհուրդների, 367 քաղաքային ուսյոնական խորհուրդների, 64.277 գյուղական և ավանային խորհուրդների ղեկավարողների ընտրությունները: Ընդամենը ԽՍՀՄ-ում անհրաժեշտ է կատարել 69.243 տեղական խորհուրդների ղեկավարողների ընտրություններ:

Յեթե միութենական ու ավտոնոմ հանրապետությունների Գերադույն խորհուրդների ընտրությունների ժամանակ ընտրվեցին 5.974 ղեկավարող, ապա տեղական խորհուրդների ընտրությունների ժամանակ անհրաժեշտ կլինի ընտրել ավելի քան մի միլիոն յերեքհարյուր ուսար մարդ:

Տեղական խորհուրդների ընտրական հանձնաժողովներում պաղված կլինեն 6—7 միլիոն մարդ: Բացի սրանից, մեծ քանակությամբ աղտիվ պիտի աշխատի ընտրական տեղամասերում իբրև վստահված անձեր, պրոպագանդիստներ ու գրուցարարներ: Այս թվերը բնորոշում են աշխատավորների ղեկավարողների տեղական խորհուրդների ընտրական կամպանիայի բացառիկ մեծ թափը:

Բոլոր տեղական խորհուրդների ընտրությունները պետք է կատարվեն մեկ օրում ընդհանուր, միասնական ընտրական տեղամասերում:

Ընտրական սխտեմը ԽՍՀՄ-ում միասնական է պետական իշխանության բոլոր օրգանների ընտրությունների համար, սկսած ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդից և վերջացած ամենաստորին օրգանով՝ աշխատավորների ղեկավարողների գյուղական խորհրդով:

Մեր սոցիալիստական ընտրական սխտեմի հիմնական սկզբունք-

ներն այն են, վոր «Աշխատավորների դեպուտատների բոլոր խորհուրդները—ԽՍՀՄ Գերագույն խորհուրդի, միութենական հանրապետությունների Գերագույն խորհուրդների, աշխատավորների դեպուտատների յերկրամասային ու մարզային խորհուրդների, ավտոնոմ հանրապետությունների Գերագույն խորհուրդների, ավտոնոմ մարզերի աշխատավորների դեպուտատների խորհուրդների, աշխատավորների դեպուտատների ուղուղային, շրջանային, քաղաքային ու գյուղական (ստանիցային, գյուղական, խուտորի, դչլադի, աուլի) խորհուրդների, —դեպուտատների ընտրությունները կատարում են ընտրողներն ընդհանուր, հավասար և ուղղակի ընտրական իրավունքի հիման վրա, դադանի քվեարկությամբ»¹։

Մեր ընտրական սխեմայի այս հիմնական սկզբունքները՝ ընդհանուր, հավասար, ուղղակի ընտրություններ դադանի քվեարկությամբ—ավելի մանրամասն շարադրված, կոնկրետացված են ընտրությունների վերաբերյալ Կանոնադրության մեջ։

«Յեթե նախքան նոր Սահմանադրությունը կիրառելը գոյություն ունեյին ընտրական իրավունքի սահմանափակումներ կրոնական պաշտամունքի սպասավորների, նախկին սպիտակ-զվարդիակոսների, նախկին կուլակների և հանրագուտ աշխատանքով չգրավող անձերի համար, ապա նոր Սահմանադրությունը մի կողմ է գցում այդ կատեգորիայի քաղաքացիների համար ընտրական իրավունքի ամեն մի սահմանափակում, դեպուտատների ընտրությունները դարձնելով ընդհանուր»²։

Ստալինյան Սահմանադրությունը հռչակեց ընտրական իրավունքի ընդհանրությունը աշխատավորների դեպուտատների բոլոր խորհուրդների ընտրությունների ժամանակ։ ԽՍՀՄ-ի բոլոր այն քաղաքացիները, վորոնց 18 տարին լրացել է ընտրությունների ուրը, իրավունք ունեն դեպուտատներ ընտրելու և ընտրվելու աշխատավորների դեպուտատների խորհուրդներում՝ անկախ ռասայական և ազգային պատկանելությունից, դավանությունից, կրթական ցենզից, նստակեցությունից, սոցիալական ծագումից, գույքային դրությունից և անցյալ գործունեությունից։ Ընտրություններին չեն մասնակցում միայն խեղադարձը և դատարանով ընտրական իրավունքներից զրկված անձերը։

Մինչև Ստալինյան Սահմանադրությունը գոյություն ունեցած ընտրական սխեմանը կատարեց իր պատմական գերը։ Ընտրական իրավունքի սահմանափակումները կրոնի սպասավորների, նախկին սպիտակ-զվարդիակոսների, նախկին կուլակների և այն անձերի համար, վորոնք հանրագուտ աշխատանքով չեն գրավում, ժամանակավոր

բնույթ էյին կրում, նրանք նկատի չեյին առնված բանվոր դասակարգի դեպուտատության ամբողջ ժամանակաշրջանի համար։

1919 թվին Վլադիմիր Իլյիչ Լենինն այս հարցի առթիվ գրում էր․

«Մյուս կողմից՝ ամենամոտ ապագայում արտաքին հարձակման դադարումն ու շահագործողների եքսպրոպրիացիայի ավարտումը կարող է, վորոշ պայմաններում, այնպիսի դրություն ստեղծել, յերբ պրոլետարական պետական իշխանությունը կընտրի շահագործողների դիմադրության ճնշման ուրիշ յեղանակներ և կմտցնի ընդհանուր ընտրական իրավունք առանց վորեւս սահմանափակման»³։

Սոցիալիզմի հաղթանակը ԽՍՀՄ-ում հնարավորություն տվեց վերացնելու այդ սահմանափակումները։ Ստալինյան Սահմանադրությունը լիկվիդացիայի յենթարկեց ընտրական իրավունքի այն սահմանափակումների մնացորդները, վորոնք առաջ գրանցված էյին խորհրդային Սահմանադրության մեջ և մնացած առաջին շրջանից, յերբ շահագործող դասակարգերի աղդեցությունն աշխատավորների վրա, առանձնապես գյուղում, արտահայտվում էր դեռևս բավական լայն կերպով, իսկ խորհուրդները դեռևս չեյին ամրացել։ ԽՍՀՄ նոր Սահմանադրությունը վերացրեց ձայնագրերի հարցը։ ԽՍՀՄ բոլոր քաղաքացիներն առանց բացառության իրավունք ստացան ընտրելու և ընտրվելու խորհուրդներում։

Ստալինյան Սահմանադրությամբ աշխատավորների դեպուտատների բոլոր, այս թվում նաև տեղական խորհուրդների ընտրությունները հավասար են․ յուրաքանչյուր քաղաքացի մի ձայն ունի․ բոլոր քաղաքացիներն ընտրություններին մասնակցում են հավասար հիմունքներով։

Այսպիսով, Ստալինյան Սահմանադրությունը հետևողականորեն և լրիվ ծավալով կիրառում է հավասար ընտրական իրավունքի սկզբունքը աշխատավորների դեպուտատների բոլոր խորհուրդներում։ Սա նշանակում է, վոր ԽՍՀՄ բոլոր քաղաքացիները խորհուրդների ընտրություններին մասնակցում են հավասար հիմունքներով, վոր ամեն մի քաղաքացի աշխատավորների դեպուտատների յուրաքանչյուր խորհուրդի ընտրություններին մի ձայն ունի։ Մինչև Ստալինյան Սահմանադրության կիրառումը, դեպուտատների ընտրությունները հավասար չեյին, քանի վոր քաղաքային և գյուղական բնակչության համար գոյություն ունեյին ընտրությունների դանապան նորմաներ։

Այս անհավասարության ելությունն արտահայտվում էր նրանով, վոր բանվորների համար ապահովվում էյին վորոշ առավելություններ դյուղացիների հանդեպ։ Միութենական հանրապետությունների խորհուրդների համադրումարների և ԽՍՀՄ խորհուրդների համադրումարի

¹ ԽՍՀՄ Սահմանադրությունը, հոդված 134։

² Համի(բ)ի պատմության համառոտ դասընթաց, էջ 407—408։ Քաղհրատ, 1988 թ.։

³ Լենին, 4. XXIV, էջ 94։

ընտրութիւնները կատարուում էին այսպէս. քաղաքներում մի գեղե-
գատն ընտրվում էր 25 հազար ընտրողներից, իսկ գյուղական վայ-
րերում՝ մի գեղեգատը 125 հազար բնակիչից: Բանխորհրդի ոգտին առա-
վելութիւնները մտցվել էին այն ժամանակ, յերբ գյուղացիները ճըն-
չող մեծամասնութիւնը գեղեւս մենակ քարշ էր գալիս իր հողաբաժնի
վրա և գյուղում գեղեւս մեծ էր կուլակութեան աղղեցութիւնը:

Այժմ ընտրութիւնների հալասարութիւնը սահմանափակելու
անհրաժեշտութիւն չկա: ԽՍՀՄ-ի քաղաքացիների հալասարութիւնը
աշխատավորների գեղուտատների բոլոր Խորհուրդների ընտրութիւն-
ներին ըստ Ստալինյան Սահմանադրութեան անխախտ որենք է: Բոլոր
քաղաքացիներն իրավունք ունեն ընտրութիւններին մասնակցելու հա-
լասար հիմունքներով:

Ստալինյան Սահմանադրութեամբ լրիվ և մինչև վերջ ծաղարկած
հալասար ընտրական իրավունքի սկզբունքն իր ցայտուն արտահայ-
տութիւնն է գտնում նաև աշխատավորների գեղուտատների Խոր-
հուրդների ընտրական Կանոնադրութեան մեջ: Խորհրդային իշխանու-
թեան բոլոր ներկայացուցչական որդանները ներքեկց մինչև վերև՝ Գե-
ղադույն Խորհուրդները, յերկրային, մարդային, ոկրուգային, չըջանա-
յին, քաղաքային և գյուղական Խորհուրդներն ընտրվում են ԽՍՀՄ բո-
լոր այն քաղաքացիների կողմից, վորոնք ընտրութիւնների որը մշտա-
պես կամ ժամանակավոր աղրում են ընտրվող Խորհուրդի տերիտորիա-
յում: Ամեն մի քաղաքացի մի ձայն ունի, բոլոր քաղաքացիներն ընտ-
րութիւնների ժամանակ հալասար են:

ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրութեան և աշխատավորների գեղուտատների
խորհուրդների ընտրական Կանոնադրութեան հիման վրա աշխատավոր-
ների գեղուտատների յերկրային և մարդային Խորհուրդների, աշխա-
տավորների գեղուտատների ալտոնոմ մարդերի, աղղային ու վարչա-
կան ոկրուգների, չըջանային, քաղաքային, գյուղական ու ալանային
Խորհուրդների գեղուտատների ընտրութիւնները ընտրողները կատա-
րում են անմիջականորեն ուղղակի ընտրութեամբ:

Մինչև Ստալինյան Սահմանադրութեան կերտումը Խորհրդային
իշխանութեան բարձրագոյն որդանների, ինչպես նաև յերկրային,
մարդային, ոկրուգային ու չըջանային Խորհուրդների ընտրութիւննե-
րը բաղմաստիճան էին: Սա կատարվում էր հետեյալ կերպ, ընտրող-
ները գյուղական, ալանային և քաղաքային Խորհուրդներն ընտրում
էին անմիջականորեն, այսինքն՝ ուղղակի ընտրութիւնների միջոցով՝
գյուղական և քաղաքային Խորհուրդների ալենումներում ընտրում էին
Խորհուրդների չըջանային համագումարի գերեգատներ. Խորհուրդների
չըջանային համագումարները գերեգատներ էին ընտրում Խորհուրդնե-
րի մարդային (յերկրային) համագումարների համար, իսկ վերջիններս
գերեգատներ էին ընտրում համամիութենական համագումարին: Խոր-

հուրդների համագումարներում ընտրվում էին նաև չըջանային, յերկ-
րային, մարդային ու կենտրոնական Խորհուրդների անդամներ: Ստա-
լինյան Սահմանադրութեամբ բոլոր Խորհուրդների ընտրութիւնները,
սկսած գյուղական և քաղաքային Խորհուրդներից և մինչև Գեղադույն
Խորհուրդը, ուղղակի յեն: Ընտրողներն անմիջականորեն իրենք են գե-
ղուտատներ ընտրում յուրաքանչյուր Խորհուրդի համար:

Աշխատավորների գեղուտատների բոլոր Խորհուրդների ընտրու-
թիւնները կատարվում են գաղտնի քվեարկութեամբ:

Մինչև Ստալինյան Սահմանադրութիւնը բոլոր Խորհուրդների գե-
ղուտատների ընտրութիւնները կատարվում էին բաց քվեարկու-
թեամբ և ցուցակներով: Ըստ Ստալինյան Սահմանադրութեան գեղու-
տատների ընտրութեան ժամանակ քվեարկութիւնը գաղտնի յե և վոչ
թե ցուցակներով, այլ ըստ առանձին թեկնածութիւնների, վոր առա-
ջադրվում են ըստ ընտրական ոկրուգների:

Գաղտնի քվեարկութեամբ ընտրութիւնների սխտեմը «խորհրդային
մարդկանց լիակատար աղատութիւնն է տալիս քվեարկելու հողուտ
նրանց, ում նրանք ուղում են ընտրել, ում նրանք վստահում են իրենց
չահերի աղահովումը»¹:

Գաղտնի քվեարկութեան սխտեմն ութեղացնում է մասսաների քա-
ղաքական ախտիվութիւնը, ընդարձակում է մասսայական վերահսկո-
ղութիւնը, ոթանդակում է ի հայտ բերելու խորհրդային աղարատի
աշխատանքի թույլ տեղամասերը, ամբացնում է Խորհրդային իշխա-
նութեան որդանների կաղը ժողովրդի հետ:

Գաղտնի քվեարկութիւնն աղահովում է ընտրութիւնների այն-
պիսի կարգ, յերբ խորհրդային յուրաքանչյուր ընտրող կարող է իրող
աղատորեն ու գաղտնի իր կամքն արտահայտել ընտրութիւններին,
գեղուտատ ընտրել նրան, ում նա վստահում է պետութեան կառավա-
րումը:

«Գաղտնի քվեարկութեամբ կատարվող ստուգումը կհանդիսանա
մեր աշխատողների ամենահիմնավոր ստուգումը, վորովհետեւ գաղտնի
քվեարկութիւնը շատ ալելի լայն հնարավորութիւններ է տալիս մաս-
սաների տեսակետից վոչ ցանկալի և վոչ պիտանի թեկնածութիւնները
մերթելու համար, քան յեղել է մինչև այժմ»²:

ԽՍՀՄ-ում կանայք հասարակութեան իրալահալասար անդամներն
են: Նրանք ողովում են տղամարդկանց հալասար ընտրելու և ընտրվե-
լու իրավունքից: Կապիտալիստական յերկրների մեծ մասում վոչ մի
նման բան չկա: Կապիտալիստական շատ յերկրներում կանայք բոլո-
րովին չեն ողովում ընտրական իրալունքներից (Ֆրանսիա, Շվեյցա-

¹ Ստալին, Զրույց Ռոյ Հովարդի հետ, էջ 16, Քաղհրատ, 1939 թ., Յերևան:

² Փղամով, Զեկուցում համի(ս)կ կենտկոմի ալենումում՝ 1937 թ. փետրվարի
26-ին, էջ 11:

բիա, Յապոնիա, Իտալիա, Ռուսիա և ուրիշ)։ Կապիտալիստական աշխարհը յերկրներում կինը միանգամայն իրավագույն է, նա փաստորեն դարձել է «տնային ոջախի» ստրուկը։ Իսկ մի շարք բուրժուական յերկրներում ընտրական իրավունքների սահմանափակումները կանանց համար փաստորեն զերոյի յեն հավասարեցնում տղամարդկանց և կանանց հռչակված հավասարությունը։

ԽՍՀՄ-ում Կարմիր Բանակի շարքերում գտնվող քաղաքացիները բոլոր քաղաքացիներին հավասար ոգտվում են ընտրելու և ընտրվելու իրավունքից։ Իսկ կապիտալիստական յերկրներում զինվորական ծառայության մեջ գտնվող անձերը «զինվորներին քաղաքականությունից մեկուսացնելու» անվան տակ ընտրություններին չեն թույլատրում։ Իհարկե, այստեղ նկատի ունեն վոչ թե «զինվորների մեկուսացումը քաղաքականությունից», այլ յերիտաւարդության ամենապարզ մասի հեռացումն ընտրություններից։

Մեր ընտրական սիստեմի սոցիալիստական դեմոկրատիզմը նաեւ կայանում է նրանում, վոր դեպուտատն ամեն ժամանակ կարող է հետ կանչվել իր ընտրողների կողմից։ ԽՍՀՄ Սահմանադրությունը ԽՍՀՄ քաղաքացիներին իրավունք է տալիս համապատասխան ընտրական ուրուգի ընտրողների մեծամասնության վորոշմամբ հետ կանչելու դեպուտատին։ Այս հանգամանքն ընդդէմ է մեր դեպուտատների առանձին պատասխանատվությունն իր ընտրողների առջև։

Վոչ մի նման բան չկա կապիտալիստական յերկրներում։ Այնտեղ բուրժուազիան դեպուտատներին «պաշտպանում է» մասսաների վերահսկողությունից, ընտրողների ազդեցությունից իրենց դեպուտատի վրա, ճմլելով ու արգելելով նրան հետ կանչելու իրավունքը։

Միայն Ամերիկայի միքանի նահանգներում ու Շվեյցարիայի կանտոններում գոյություն ունի ընտրված չինովնիկներին հետ կանչելու իրավունքը, բայց այն խճճված է այնպիսի բարդ ձևականություններով, վոր իրականության մեջ չի գործադրվում։

Տեղական Խորհուրդների ընտրությունների կանոնադրությունն ընդդէմ է միասնական քաղաքացիությունը ԽՍՀՄ-ում։ Կանոնադրության հատուկ հոդվածներում նշվում է, վոր միութենական մյուս բոլոր հանրապետությունների քաղաքացիները ամեն մի միութենական ու ավտոնոմ հանրապետության տերիտորիայում ոգտվում են տվյալ միութենական ու ավտոնոմ հանրապետության քաղաքացիներին համահավասար իրավունքներով։ Այսպես, որինակ, ՌԽՖՍՀ ընտրական կանոնադրության 9-րդ հոդվածում ասված է. «ՌԽՖՍՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածի հիման վրա մյուս բոլոր միութենական հանրապետությունների քաղաքացիները ՌԽՖՍՀ տերիտորիայում ոգտվում են ՌԽՖՍՀ քաղաքացիների հետ համահավասար ընտրական իրավունքներով»։

Միութենական հանրապետությունների ընդունած աշխատավորների դեպուտատների տեղական Խորհուրդների ընտրական կանոնադրությունները հետևողականորեն կենսագործում են Ստալինյան Սահմանադրությունը։ ՌԽՖՍՀ Գերագույն Խորհրդի ընդունած կանոնադրության 10-րդ հոդվածում ասված է. «Ավտոնոմ հանրապետությունում աշխատավորների դեպուտատների Խորհուրդների ընտրությունների կարգը վորոշվում է համապատասխան ավտոնոմ հանրապետության աշխատավորների դեպուտատների Խորհուրդների ընտրական կանոնադրությամբ»։ Համանման հոդվածներ կան միութենական այն մյուս հանրապետություններ ընդունած կանոնադրություններում, վորոնց կազմի մեջ մտնում են ավտոնոմ հանրապետություններ։

ԽՍՀՄ աշխատավորների դեպուտատների բոլոր Խորհուրդների ընտրությունների հետ կապված ծախսերը պետությունն ամբողջությամբ վերցնում է իր վրա։ Կապիտալիստական յերկրներում ընտրությունների հետ կապված ծախսերը պետությունը վճարում է միայն մասամբ։

Այսպիսով, մեր ընտրական սիստեմը հանդիսանում է սոցիալիստական հասարակության հետևողական և մինչև վերջ տոկոսն իսկական դեմոկրատական ընտրական սիստեմ։

ԽՍՀՄ ընտրական սիստեմն եւլ ավելի յն ամրացնում բանվոր դասակարգի ղեկավարության հզորությունը, ընդարձակում պրոլետարական դիկտատուրայի որդանների՝ աշխատավորների դեպուտատներին Խորհուրդների բաղան, ուժեղացնում նրանց կապը մասսաների հետ, աշխատավորության նոր լայնել ներգրավում պետության կառավարման գործին։

Ստալինյան Սահմանադրության մեջ դրանցված ԽՍՀՄ քաղաքացիների ընտրական իրավունքը վոչ մի սահմանափակում ու վերապահություն չգիտե, վորոնք ուղղված լինելին դեպի ժողովրդի շահերի ճմլումը։ ԽՍՀՄ-ում ակտիվ կամ պասսիվ քաղաքացիներ չկան, ԽՍՀՄ-ում բոլոր քաղաքացիներն ակտիվ են։ Մեզ մոտ իրավունքների տարբերություն չկա տղամարդկանց և կանանց, «նստակյացների» և «վոչ նստակյացների», ունևորների և չունևորների, կրթվածների ու չկրթվածների միջև, մեզ մոտ բոլոր քաղաքացիները հավասար են իրենց իրավունքներով։ «Վոչ թե դուքային դրությունը, վոչ թե ագային ծագումը, վոչ թե սեռը, վոչ թե պաշտոնական դրությունը, այլ յուրաքանչյուր քաղաքացու անձնական ընդունակություններն ու անձնական աշխատանքն են վորոշում նրա դրությունը հասարակության մեջ»։

Ստալինյան Սահմանադրությունը որենդրաբար ամրապնդեց սո-

¹ Ստալին, Չեկուցում ԽՍՀ Միութան Սահմանադրության նախագծի մասին, 42 32, Հայկուհրատ, 1987 թ., Յերևան։

ցիալիզմի հաղթանակը ԽՍՀՄ-ում, ամրապնդեց աշխատավորների յերջանիկ և ուրախ կյանքը, զարգացրեց ու խորացրեց սոցիալիստական դեմոկրատիզմը:

«Կուսակցութիւնը գտնում էր, վոր ԽՍՀՄ-ի նոր Սահմանադրութեան կիրառումը նշանակում է շրջադարձ յերկրի քաղաքական կյանքում: Կուսակցութիւնը գտնում էր, վոր այդ շրջադարձը կայանում է ընտրական սիստեմի լիակատար դեմոկրատացումն անցկացնելու մեջ, սահմանափակիչ ընտրութիւններից ընդհանուր ընտրութիւններին, վոր լիովին հաւասար ընտրութիւններից հավասարներին, բազմաստիճան ընտրութիւններից ուղղակիներին, բաց ընտրութիւններից փակերին անցնելու մեջ...»

... Սա անկասկած մի շրջադարձ էր յերկրի քաղաքական կյանքում¹:

Ստալինյան Սահմանադրութեան հիման վրա կատարված Գերագույն Խորհուրդների ընտրութիւններն անցան հսկայական վոգեւորութեամբ:

«Իրանք սոսկ ընտրութիւններ չէին, այլ մի մեծ տոն, Խորհրդային Ժողովրդի հաղթանակը, ԽՍՀՄ Ժողովուրդների մեծ բարեկամութեան գեմոնաւորացիան...»

Դա կոմունիստների ու անկուսակցականների բոլիկ նշանավոր հաղթանակն էր:

Դա բոլշեիկների կուսակցութեան տրիումֆն էր²:

Աշխատավորների ղեկավարողների յերկրային, մարդային, ոկրուգային, շրջանային, քաղաքային և գյուղական Խորհուրդների ընտրութիւնների ժամանակ ընտրական սիստեմի ճիշտ իրագործման մեջ կարեւորագույն քաղաքական նշանակութիւն ունի ընտրութիւնների նախապատրաստումը: Ընտրողների ցուցակները ժամանակին և ճիշտ կազմելը, ընտրական ոկրուղների, ընտրական տեղամասերի կազմակերպումը, ղեկավարողութեան թեկնածուներին առաջադրելը, ընտրական հանձնաժողովներ կազմելը, շենքերի հարմարեցումն ու կահավորումն ընտրութիւնների համար և ուրիշ հարցեր առաջնակարգ նշանակութիւն ունեն ընտրութիւնների կատարման գործում:

ԸՆՏՐՈՂՆԵՐԻ ՅՈՒՅԱԿՆԵՐԸ

Ընտրողների ցուցակը ընտրական կամպանիայի հիմնական փաստաթուղթն է:

1 Համի(բ)Կ պատմութեան համառոտ դասընթաց, էջ 467—468:

2 Նույն տեղում, էջ 473:

Ընտրողների ցուցակներում, ինչպես հայելու մեջ, անդրադառնում է մեր Խորհրդային ընտրական իրավունքի ընդհանրութեանը: Վոր մի ցենդ, վոր մի առափնիութիւն մի ընտրող և մյուսների միջև չկան և չեն կարող լինել: Ընտրական իրավունք ունեցող բոլոր քաղաքացիները հաւասար են և ցուցակի մեջ են մտցվում հաւասար հիմունքներով:

Յեթե ընտրողը չի մտցված ընտրողների ցուցակի մեջ, ապա նա չի ել կարող քվեարկել, վորովհետեւ ընտրական բյուլետենները քվեարկութեան ոլը տրվում են միայն այն քաղաքացիներին, վորոնք հիշատակվում են ընտրողների ցուցակներում:

Ընտրողների ցուցակները կազմում են քաղաքներում աշխատավորների ղեկավարողների քաղաքային Խորհուրդները, իսկ ռայոնական բաժանում ունեցող քաղաքներում՝ ռայոնական Խորհուրդները, ափաններում՝ ափանային Խորհուրդները, գյուղական վայրերում՝ աշխատավորների ղեկավարողների գյուղական Խորհուրդը, միութենական հանրապետութեան Գերագույն Խորհրդի Նախագահութեան, իսկ ամառնում հանրապետութեան տերիտորիայում՝ ամառնում հանրապետութեան Գերագույն Խորհրդի Նախագահութեան սահմանած ձևով: Ընտրողների ցուցակները ժամանակին կազմելուն և ընդհանուրի գիտութեանը հասցնելուն հսկելու պարտականութիւնը դրվում է շրջանային և քաղաքային ընտրական հանձնաժողովների վրա:

Ընտրողների ցուցակների մեջ մտցվում են այն բոլոր քաղաքացիները, վորոնք մինչև ընտրութիւնների ոլը դարձել են 18 տարեկան, ընտրական իրավունք ունեն և ցուցակները կազմելու մոմենտին ապրում են (մշտապես կամ ժամանակավոր) ընտրողների ցուցակը կազմող Խորհրդի տերիտորիայում:

Ընտրողների ցուցակներ կազմող Խորհուրդը ցուցակների մեջ մըտցնում է բոլոր այն քաղաքացիներին, վորոնք ընտրական իրավունք ունեն անկախ այն բանից, թե նրանք մշտական բնակիչներ են տվյալ Խորհրդի տերիտորիայում, թե վոր: Ցուցակներ կազմելիս այս կանոնը խստորեն պետք է կատարվի: Հասարակայնութիւնը պետք է վերահսկի նրա կիրառմանը կյանքում:

Զորամասերում և զորական միավորումներում գտնվող ընտրողների ցուցակները պետք է կազմի հրամանատարութիւնը հրամանատարի ու ռազմական կոմիտարի ստորադրութիւններով: Զորամասերում ու զորական միավորումներում չգտնվող զինծառայողները ընտրողների ցուցակների մեջ են մտցվում ըստ բնակութեան վայրի աշխատավորների ղեկավարողների համապատասխան Խորհուրդներին կողմից:

Ընտրողների ցուցակները կազմվում են աշխատավորների ղեկավարողների տեղական բոլոր Խորհուրդների ընտրութեան համար ընդհանուր ըստ յուրաքանչյուր ընտրական տեղամասի առանձին, այբբենա-

բանի վորոշմամբ, բայց առանց ընտրական իրավունքների սահմանափակման և վորոշե չեն գտնվում կալանավայրերում, ինչպես նաև հատուկ վերաբերակիչները կամ վարչականորեն արտոնվածները ընտրական ցուցակներին մեջ մտցվում են ՍՍՀՄ բոլոր քաղաքացիների հետ համահավասար կերպով: Ընտրական ցուցակներին մեջ են մտցվում նմանապես այն անձերը, ովքեր գտնվում են հետաքննության տակ, բայց հսկողութան տակ չեն պահվում, յեթե դատարանով չեն զրկված ընտրական իրավունքներից:

Սկսած համարվող առանձին քաղաքացիներին ընտրողների ցուցակներին մեջ չմտցնել կամ նրանց ընտրողների ցուցակներից հանել կարելի չէ միայն հետևյալ փաստաթղթերի հիման վրա. դատարանի վորոշում կամ դատավճիռ, վորոշե հիմնված են դատական-հոգեբուժական երազերտիզայի համապատասխան ակտերի կամ այն ցուցակներին վրա, վոր ներկայացրել են մարզային (յերկրային) կամ քաղաքային առողջապահական բաժինները հոգեբուժական հիվանդանոցներում կամ գաղութներում բուժվող անձերի վերաբերյալ:

Վորեն այլ պատճառաբանություն հիմք չէ և չի կարող հանդիսանալ ընտրողների ցուցակներին մեջ չմտցնելու կամ ցուցակներից հանելու համար:

Այս կամ այն ընտրողին ընտրական իրավունքից սխալ կերպով զրկելու վերաբերյալ ամեն մի դիմում պետք է խնամքով ստուգվի և քննվի: Ուստի ընտրողների ցուցակներից հանել կարելի չէ միայն խնամքով ստուգելուց հետո, և յերբ դատական որդանների համապատասխան փաստաթղթերով հաստատվի ընտրական իրավունքից զրկվելու փաստը:

Սրա հետ միասին ընտրական Կանոնադրությունները նախատեսում են, վոր ընտրողներից վոչ վոք չի կարող մտցվել մեկից ավելի ընտրական ցուցակի մեջ: Սրանով ապահովվում է ընտրողների հավասարությունն ընտրություններին: Բոլոր ընտրողները մտցվում են ընտրողների ցուցակներին մեջ ըստ մշտական կամ ժամանակավոր բնակության վայրի մի տեղում: Իսկ յեթե ընտրողը ցուցակներ կազմելուց հետո փոխադրվում է մի այլ տեղ բնակվելու, ապա ընտրական Կանոնադրության համաձայն նա իրավունք ունի ստանալու «քվեարկության իրավունքի վկայական»:

Յեթե ընտրողն իր բնակավայրը փոխում է ընտրողների ցուցակը հրապարակվելու (ընտրություններից 35 որ առաջ) և ընտրության որվա միջև ընկած ժամանակամիջոցում, աշխատավորների ղեկավարման ների այն խորհուրդը, վորը տվյալ ընտրողին մտցրել է ընտրողների ցուցակին մեջ, պարտավոր է տալ նրան «քվեարկության իրավունքի վկայական» և ընտրողների ցուցակում նշել, վոր տվյալ ընտրողը հեռացել է: Նոր՝ մշտական թե ժամանակավոր բնակավայրում ընտրողին

ընտրողների ցուցակին մեջ է մտցնում համապատասխան խորհուրդը՝ անձնավորությունը հաստատող վկայական և «քվեարկության իրավունքի վկայական» ներկայացնելու դեպքում: Ընտրությունների որը «քվեարկության իրավունքի վկայական» ունեցող ընտրողը կարող է անմիջականորեն Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովին կողմից մտցվել ընտրողների ցուցակին մեջ քվեարկության մոմենտին:

Այսպիսով, ընտրողներին լայն հնարավորություն է տրվում ընտրական կամպանիայի ժամանակ տեղափոխվելու և միաժամանակ կատարյալ հնարավորություն է ապահովվում իրականացնելու իրենց ընտրական իրավունքը:

Չորամասերում ու զորական միավորումներում ընտրողների ցուցակին մեջ մտցված ընտրողներին, յեթե նբանք դուրս գալու լինեն զորամասից, անցյալ ընտրությունների փորձի հիման վրա, զորամասը համապատասխան տեղեկանք է տալիս հրամանատարի ստորագրությամբ, վորի հիման վրա տեղական խորհուրդները պարտավոր են ընտրողին տալ «քվեարկության իրավունքի վկայական»:

Ընտրական Կանոնադրությունն ընտրողներին ու հասարակայնությանը լայն հնարավորություն է տալիս ստուգելու խորհուրդների կազմած ընտրողների ցուցակների ճշտությունը:

Ընտրություններից 35 որ առաջ աշխատավորների ղեկավարման խորհուրդը պարտավոր է ընտրողների ցուցակները կախել ի տես բոլորի կամ ընտրողների համար հնարավորություն ստեղծել այդ ցուցակների հետ ծանոթանալու խորհրդին շենքում:

Ընտրողների ցուցակները հրապարակվելու վերաբերյալ ընտրական Կանոնադրությամբ սահմանված կարգը ընտրողներին լայն հնարավորություն է տալիս ծանոթանալու այդ ցուցակների հետ:

Յեթե ընտրողների ցուցակներում անճշտություն կա, ընտրողն այդ մասին կարող է հայտնել ընտրողների ցուցակ կազմող խորհրդին, իսկ հրաժարվելու դեպքում՝ բողոքարկել ժողովրդական դատարանին: ԽՍՀՄ տեղական խորհուրդների ընտրական Կանոնադրության 22 և 23-րդ հոդվածներում ասված է:

«Ընտրողների ցուցակում անճշտություն (ցուցակին մեջ չմտցնել, ցուցակից հանել, ազդանունը, անունը, հայրանունն աղճատել, ընտրական իրավունքից զրկվածներին ցուցակին մեջ մտցնել) լինելու մասին դիմումը տրվում է ցուցակը հրապարակած աշխատավորների ղեկավարման խորհրդին»:

«Աշխատավորների ղեկավարման խորհրդի Գործադիր Կոմիտեն պարտավոր է ընտրողների ցուցակում յեղած անճշտության վերաբերյալ ամեն մի դիմում քննել յերեք որում»:

Հասկանալի չէ, վոր ընտրողների ցուցակում յեղած անճշտության վերաբերյալ դիմումներն աշխատավորների ղեկավարման խորհուրդը

պետք է ընդունել ինչպէս գրաւոր, այնպէս եւ բանավոր ձեռով, ըստ-
վորում դիմումները կարող է ընդունել նաեւ Տեղամասային ընտրական
հանձնաժողովը: Այս դեպքերում Տեղամասային ընտրական հանձնա-
ժողովն ընդունված դիմումները պետք է ուղարկել համապատասխան
Խորհրդին:

Յեթե ընտրողների ցուցակի անճշտութեան վերաբերյալ դիմումը
քննելով, աշխատավորների ղեկավարողների Խորհրդի գործադիր կոմի-
տեն գտնի, վոր դիմումը ճիշտ է, ապա նա տեղեւորտեղը պարտավոր է
անհրաժեշտ ուղղումներ մտցնել ընտրողների ցուցակի մեջ: Իսկ յեթե
Խորհուրդը գտնում է, վոր դիմումը հիմնավորված չէ, ճիշտ չէ, ապա
նա պարտավոր է հայտարարողին գրաւոր տեղեկանք տալ նրա դի-
մումը մերժելու գրգապատճառների մասին: Իսկ յեթե աշխատավոր-
ների ղեկավարողների Խորհրդի վորոշումը հայտարարողին չբավարա-
րի, նա իրավունք ունի գանդատվելու ժողովրդական դատարանին:

Անցած յերկու ընտրական կամպանիաների վորձով հաստատված
և ժողովրդական դատարաններում ընտրողների ցուցակների անճշտու-
թյունների վերաբերյալ գանդատները քննարկելու վորոշակի կարգ:
Այսպէս, որինակ, ժողովրդական դատարանը վերցնում է քննելու ընտ-
րողների ցուցակներում յեղած անճշտութեան վերաբերյալ գանդատ-
ները միայն այն բանից հետո, յերբ շահագրգռված անձը աշխատավոր-
ների ղեկավարողների Խորհրդին դիմում է տալիս, և այն դեպքում,
յերբ տվյալ անձը, ըստ իր հայտարարութեան, համաձայն չէ աշխատա-
վորների ղեկավարողների Խորհրդի վորոշմանը: Այն դեպքերում, յերբ
գանդատվողը ժողովրդական դատարան է դիմում անմիջականորեն,
առանց նախապէս դիմում տալու աշխատավորների ղեկավարողների
Խորհրդին, դատարանը պարտավոր է դիմողին պարզաբանել ընտրող-
ների ցուցակն ուղղելու համար հաստատված կարգը, այսինքն՝ նրա
դիմումն ուղղելու Խորհրդին՝ ի քննություն:

Ընտրողների ցուցակում յեղած անճշտութեան վերաբերյալ դիմումը
աշխատավորների ղեկավարողների Խորհրդի կողմից մերժվելու մասին
գանդատ է տրվում ժողովրդական դատարանին ըստ ընտրողի բնակու-
թեան վայրի, այսինքն՝ այն ժողովրդական դատարանին, վորի տերի-
տորիայում է գտնվում համապատասխան ընտրական տեղամասը:

Ընտրական կանոնադրութեան համաձայն ժողովրդական դատարա-
նին գանդատվել կարող են ինչպէս այն քաղաքացիները, վորոնք գրա-
նում են, վոր աշխատավորների ղեկավարողների Խորհուրդն անճշտու-
թյուն է թույլ տվել ընտրողների ցուցակը կազմելիս, այնպէս և այն
քաղաքացիները, վորոնք գտնում են, վոր ընտրողների ցուցակի մեջ
սխալ է մտցված այս կամ այն անձը, վորն ընտրական իրավունք չունի,
կամ չի մտցված այն անձը, վորն ընտրական իրավունք ունի:

Ժողովրդական դատարանը յուրաքանչյուր գանդատ պետք է քննի

վոչ ուշ, քան յերեք որում, հաշված նաեւ գանդատը ներկայացնելու
որը: Ինչպէս արդեն ասվեց վերեւում, ընտրողների ցուցակներում ան-
ճշտություններ լինելու վերաբերյալ դիմումները դատարանը քննում
է դիմողի և Խորհրդի ներկայացուցչի ներկայութեամբ:

Յուրաքանչյուր գանդատի վերաբերյալ ժողովրդական դատարանի
վորոշումը պետք է հայտարարվի նույն դատական նիստում: Այս դեպ-
քում գանդատի վերաբերյալ ժողովրդական դատարանի վորոշումը
վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում նրա կայացման մոմենտից:

Ժողովրդական դատարանը գանդատը քննելուց հետո դիմողին տա-
լիս է իր վորոշման պատճենը և միաժամանակ այս վորոշման պատ-
ճենն ուղարկում է աշխատավորների ղեկավարողների Խորհրդին:

Ընտրողների ցուցակում ուղղումները կատարվում են դատարանի
վորոշման համապատասխան:

Այսպիսով, ընտրական կանոնադրութեամբ հաստատված ընտրող-
ների ցուցակներ կազմելու կարգը ընտրողների համար յերաշխաւորում
է նրանց ընտրական իրավունքների կատարյալ անձեռնմխելիությունը:

Վոչ մի նման բան չկա և չի կարող լինել վորեւ կապիտալիստա-
կան յերկրում:

Բոլոր բուրժուական յերկրներում ընտրողների ցուցակներ կազմելը
կապված է ամենաքաղճատեսակ խորամանկությունների ու մեքենայու-
թյունների հետ, վորոնք նպատակ ունեն սահմանափակել աշխատավոր-
ների մասնակցությունն ընտրություններին:

Վորոշ բուրժուական յերկրներում ունեւոր դասակարգերից յեղած
ընտրողներն ունեն վոչ թե մի, այլ միքանի ընտրական ձայն և մըտ-
քովում են ընտրողների միքանի ցուցակի մեջ: Անդլիսյում արգյունա-
բերական և առեւտրական ձեռնարկությունների տերերը, ինչպէս նաեւ
նրանց կանայք, իրավունք ունեն յերկու անգամ ձայն տալու տարբեր
ընտրական ոկրուգներում. մի անգամ ըստ բնակութեան վայրի, յերկ-
րորդ անգամ՝ ըստ նրանց ձեռնարկութեան գտնված վայրի: Բարձրա-
գոյն կրթություն ունեցող անձերը լրացուցիչ ընտրական ձայնի իրա-
վունք ունեն այն համալսարանական ընտրական ոկրուգում, վորտեղ
նրանք սովորել են:

Կապիտալիստական յերկրներում կատարվում են աշխատավորների
ընտրական իրավունքների բազմաթիւ սահմանափակումներ: Բաւական
է թվարկել բուրժուական յերկրների ընտրական որենքների պահանջ-
ները, վորպեսզի համոզվենք, վոր կապիտալիստական կարգերում ընտ-
րությունների ընդհանուր լինելը կեղծիք է: Անդլիսյում աշխատավորը
ընտրողների ցուցակի մեջ է մտցվում և թույլատրվում է նրան մաս-
նակցել ընտրություններին միայն այն պայմանով, վոր նա վեց ամիս
ապրելիս լինի տվյալ վայրում և վորոշակի հարկեր վճարող: Մինչև
այժմ տեղական ինքնավարութեան որդաններն ընտրելու ժամանակ

որենքը պահանջում է, վոր ընտրողը առանձին բնակարան ունենա կամ, դռնէ, առանձին սենյակ: Պարզ է, վոր որենքի այս կետն իր սուր ծայրով ուղղված է բնակչութեան չունենոր խափերի դեմ: Բոլոր անկյուն վարձողները, տնային ծառայողներն ու առհասարակ նրանք, ովքեր ապրում են ուրիշ տարածութեան վրա, ինքնաբերաբար զրկվում են ընտրական իրավունքից:

Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում ամեն մի նահանգ սահմանում է իր ընտրական որենքը: Շատ նահանգներում ընտրողը պարտավոր է փող մտցնել ընտրողների ցուցակը կազմելու ծախսերի համար, այլապես նա ցուցակի մեջ չի մտցվի:

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՈՒՐՈՒԳՆԵՐ

Խորհուրդների ընտրութեան ընդհանուր սխառմի մեջ ընտրական ուղիւղները գրավում են կենտրոնական տեղերից մեկը, վորովհետեւ Խորհուրդները ընտրութեանները կատարվում են ըստ ընտրական ուղիւղների: Աշխատավորների դեպուտատների ամեն մի Խորհուրդ ընտրելու համար անհրաժեշտ է ամենից առաջ կազմել ընտրական ուղիւղներ: Ընտրական Կանոնադրութեան համաձայն յուրաքանչյուր ընտրական ուղիւղ աշխատավորների դեպուտատների համապատասխան Խորհուրդ է ուղարկում մի դեպուտատ: Սա նշանակում է, վոր Խորհուրդի տերիտորիայում վորքան ընտրական ուղիւղ կազմվի, այնքան էլ դեպուտատ պիտի ընտրվի տվյալ Խորհուրդի մեջ: Կանոնադրութեանը հաստատել է աշխատավորների դեպուտատների յուրաքանչյուր Խորհուրդի ընտրութեան համար ընտրական ուղիւղներ կազմելու պարզ ու վորոշ կարգ: Ընտրական ուղիւղներ են կազմում այն Խորհուրդները, վորոնց համար ընտրութեաններ են կատարվում: Այսպես, որինակ, աշխատավորների դեպուտատների յերկրային, մարզային Խորհուրդների ընտրական ուղիւղները կազմվում են աշխատավորների դեպուտատների համապատասխանորեն յերկրային, մարզային Խորհուրդի կողմից: Երբ ջանային Խորհուրդների ընտրական ուղիւղները կազմվում են աշխատավորների դեպուտատների չըջանային Խորհուրդի կողմից: Քաղաքային Խորհուրդների ընտրական ուղիւղները կազմվում են քաղաքային Խորհուրդի կողմից: Գյուղական և ավանային Խորհուրդները ընտրական ուղիւղները՝ աշխատավորների դեպուտատների գյուղական և համապատասխանորեն ավանային Խորհուրդների կողմից: Ընտրական ուղիւղների ցուցակները, հրապարակում են ընտրական ուղիւղներ կազմած աշխատավորների դեպուտատների Խորհուրդները դործադիր կոմիտեները վոչ ուշ, քան ընտրութեաններից 55 օր առաջ: Աշխատավորների դեպուտատների յուրաքանչյուր Խորհուրդ, սկսած գյուղականից և վերջացրած մարզայինով, ինքնուրույն կերպով կազմում է

ընտրական ուղիւղներ այն կարգով, վոր նախատեսված է ընտրական կանոնադրութեան հատուկ դիւնում:

Ակնառու դարձնելու համար քննենք ՌԽՖՍՀ աշխատավորների դեպուտատների Խորհուրդների ընտրական ուղիւղներ կազմելու սխառմը կոնկրետ որինակներով:

Կանոնադրութեան III գլխի հոդված 26-ում շարադրված է աշխատավորների դեպուտատների յուրաքանչյուր յերկրային և մարզային Խորհուրդի ընտրական ուղիւղներ կազմելու կարգը: Նայած յերկրի մեծութեան, բնակչութեան վոչ պակաս, քան 10 հազար, և վոչ ավելի, քան 30 հազար հոգուն կազմվում է յերկրային Խորհուրդի մի ընտրական ուղիւղ: Այս նորմաների համաձայն Կրասնոդարի յերկրային Խորհուրդի ընտրութեան համար բնակչութեան յուրաքանչյուր 30 հազար հոգուն կազմվում է մի ընտրական ուղիւղ, Ուշնիկիձէյի յերկրային Խորհուրդին՝ յուրաքանչյուր 20 հազար հոգուն, իսկ Պրիմորյեյի Խորհուրդին՝ 10 հազար հոգուն: Հարց է ծաղում, թե հիշատակված յերկրներից յուրաքանչյուրում վորքան ընտրական ուղիւղ պիտի կազմվի: Մոտավոր հաշիւները ցույց են տալիս, վոր յեղնելով նշված նորմաներից և բնակչութեան ընդհանուր քանակից, Կրասնոդարի յերկրում պիտի կազմվի 106 ընտրական ուղիւղ ($\frac{3173 \text{ հազ.}}{30 \text{ հազ.}} = 106$), Ուշնիկիձէյի յերկ-

րում՝ 97 ($\frac{1949 \text{ հազ.}}{20 \text{ հազ.}} = 97$), իսկ Պրիմորյեյի յերկրում 90 ($\frac{907 \text{ հազ.}}{10 \text{ հազ.}} = 91$)

ընտրական ուղիւղ: Ընտրական ուղիւղներ կազմելու նույն կարգը սահմանված է նաեւ աշխատավորների դեպուտատների մարզային Խորհուրդների ընտրութեանների վերաբերյալ: Որինակ, Մոսկվայի մարզային Խորհուրդն ընտրելիս բնակչութեան յուրաքանչյուր 60 հազար հոգուն կազմվում է մի ընտրական ուղիւղ, Լենինգրադի մարզային Խորհուրդը՝ յուրաքանչյուր 45 հազար հոգուն, Վոլոդլայի մարզային Խորհուրդը՝ յուրաքանչյուր 20 հազար, Մուրմանսկի մարզային Խորհուրդը՝ 5 հազար հոգուն և այլն: Յուրաքանչյուր մարզի տրված է բնակչութեան կոնկրետ նորմա, վորի հիման վրա էլ կազմվում է ամեն մի ընտրական ուղիւղը: Այս նորմաներով Մոսկվայի մարզային Խորհուրդն ընտրելու համար կազմվելու յե մինչև 150 ընտրական ուղիւղ, հետեւաբար, նույնքան էլ դեպուտատ: Լենինգրադի մարզային Խորհուրդի ընտրութեաններին կազմվելու յե մինչև 145 ընտրական ուղիւղ, հետեւաբար նույնքան էլ դեպուտատ և ընտրվելու և այլն: Կոնկրետ կերպով այդ աշխատանքը կատարվում է այսպէս. մարզահամարի տվյալների հիման վրա պարզում են, թե վորքան ազգաբնակչութեան կա յերկրում, և սրանից հետո այս բնակչութեան ընդհանուր քանակը բաժանում ըստ նորմայի մեկ ընտրական ուղիւղ կազմող բնակչութեան թվին: Ի վերջո ստացվում է յուրաքանչյուր Խորհուրդի տերիտո-

բիւսյում կազմվող ընտրական ոկրուգները ընդհանուր քանակը: Բանի վոր յերկրային և մարզային Խորհուրդները ընտրական ոկրուգներին ընկնող բնակչության նորմաները տատանվում են 5-ից մինչև 60 հազարի միջև, ցանկալի յե հասնել այն բանին, վոր ընտրական ոկրուգները հնարավորության սահմաններում կազմվեն ամբողջական վարչական շրջաններից կամ մի խոշոր ուայոնում կազմվեն միքանի ընտրական ոկրուգներ, խստորեն հետևելով ընտրական Կանոնադրությամբ հաստատված ընտրական նորմաներին:

Այս ընտրական կամպանիայում, սկզբնական հաշիվներով, աշխատավորները ղեպուտատների յերկրային, մարզային Խորհուրդներ ընտրելիս պետք է կազմվեն ավելի քան 7500 ընտրական ոկրուգ, այսինքն ավելի շատ, քան միութենական և ավտոնոմ հանրապետությունների Գերագույն Խորհուրդները ընտրություններին:

Ընտրական Կանոնադրության IV գլխում ընտրական ոկրուգներ կազմելու համանման կարգ է սահմանված ազգային և վարչական ոկրուգների աշխատավորների ղեպուտատների ոկրուգային Խորհուրդներն ընտրելիս: Ոկրուգային Խորհուրդների ընտրության մեկ ընտրական ոկրուգի բնակչության նորման սահմանված է վոչ պակաս, քան 300 և վոչ ավելի, քան 10 հազար հոգի: Սա նշանակում է, վոր յուրաքանչյուր ազգային և վարչական ոկրուգում կազմվելու յե վոչ պակաս, քան 25 և վոչ ավելի, քան 70 ընտրական ոկրուգ, հետևաբար, յուրաքանչյուր ոկրուգային Խորհուրդի մեջ պիտի ընտրվեն նույնքան և ղեպուտատներ:

Ընտրական Կանոնադրությամբ հաստատված աշխատավորների ղեպուտատների շրջանային, քաղաքային, գյուղական և ավանային ընտրական ոկրուգներ կազմելու կարգն ունի իր առանձնահատկությունները: Այսպես, որինակ, ՌԽՖՍՀ տեղական Խորհուրդները ընտրական Կանոնադրության V գլխի հոդված 42-ի համաձայն, 25 հազարից ավելի բնակչություն ունեցող շրջանում բնակչության յուրաքանչյուր հազար հոգուն կազմվում է մեկ ընտրական ոկրուգ, սակայն շրջանում պետք է լինի վոչ ավելի, քան 60 ոկրուգ:

Մինչև 25 հազար բնակչություն ունեցող շրջանում կազմվում է 25 ընտրական ոկրուգ:

Սա նշանակում է, վոր 25 հազարից մինչև 60 հազար ազգաբնակչություն ունեցող շրջաններում ընտրական ոկրուգը կազմվում է յուրաքանչյուր հազար մարդուն, իսկ այսպիսի շրջանները ԽՍՀՄ-ում 60%-ից ավելի յեն: Այս կանոնի համաձայն 30 հազար ազգաբնակչություն ունեցող շրջանում կազմվում է 30 ընտրական ոկրուգ: Յեթե շրջանում 60 հազար ազգաբնակչություն կա, ապա այդպիսի շրջանում կազմվում է 60 ընտրական ոկրուգ, այսինքն՝ ամեն մի հազար մարդուն կազմվում է մեկ ընտրական ոկրուգ: Մե շրջանում 60-ից ավելի ընտ-

րական ոկրուգ չի կազմվում: Այս պատճառով 60 հազարից ավելի բնակչություն ունեցող շրջանները պետք է բաժանվեն վոչ ավելի, քան 60 հազար ընտրական ոկրուգի: Որինակ, յեթե շրջանը 84 հազար ազգաբնակչություն ունի, ապա այնտեղ մի ընտրական ոկրուգը կազմվում է վոչ թե յուրաքանչյուր հազար մարդուն, այլ ամբողջ շրջանը բաժանվում է բնակչության թվով հավասար 60 ընտրական ոկրուգի: Եթե շրջանում յուրաքանչյուր 1400 հոգուն կընկնի մի ընտրական ոկրուգ:

Մինչև 25 հազար բնակչություն ունեցող շրջաններում կազմվում է 25 ընտրական ոկրուգ, այսինքն՝ 25 հազարից պակաս բնակչություն ունեցող յուրաքանչյուր շրջան նույնպես պետք է բաժանված լինի 25 հազար ընտրական ոկրուգի: Այսպես, որինակ, յեթե շրջանում 15 հազար բնակչություն կա, ապա դա բաժանելով 25 ընտրական ոկրուգի, մենք կստանանք յուրաքանչյուր 600 մարդուն մի ընտրական ոկրուգ:

ԽՍՀՄ-ում կա ընդամենը 3552 շրջան, իսկ շրջանային Խորհուրդների ընտրության համար կկազմվի մինչև 135 հազար ընտրական ոկրուգ:

Ընտրական ոկրուգներ կազմելու նույնպիսի կարգ է հաստատված նաև աշխատավորների ղեպուտատների քաղաքային և ուայոնական Խորհուրդների ընտրության համար: ՌԽՖՍՀ-ում 12 հազարից մինչև 100 հազար բնակչությամբ քաղաքներում յուրաքանչյուր 350 մարդուն կազմվում է մի ընտրական ոկրուգ, իսկ մինչև 12 հազար բնակչություն ունեցող քաղաքներում կազմվում է 35 ընտրական ոկրուգ: Այսպիսով, մինչև 12 հազար բնակչություն ունեցող բոլոր քաղաքները կազմում են 35-ական հազար ընտրական ոկրուգ: Այսպես, որինակ, յեթե քաղաքն ունի 10-500 բնակիչ, ապա դրանք 35 հազար ընտրական ոկրուգների բաժանելիս յուրաքանչյուր 300 մարդուն կընկնի 1 ոկրուգ և այդ 300 ընտրողները մի ղեպուտատ կուղարկեն աշխատավորների ղեպուտատների քաղաքային Խորհուրդ: 100 հազարից ավելի բնակչություն ունեցող քաղաքների համար ՌԽՖՍՀ և մյուս միութենական հանրապետությունների աշխատավորների ղեպուտատների Խորհուրդների ընտրական Կանոնադրությամբ կոնկրետ նորմաներ են սահմանված յուրաքանչյուրի վերաբերմամբ: Որինակ, Բառնաուլ, Չերոմնակ, Կեմերովո, Կիրով, Կոստրոմա, Կուրսկ, Մագնիտոգորսկ, Մուրմանսկ, Որյոլ, Պրոկոպյեվսկ, Ռիբինսկ, Տամբով, Տոմսկ, Ուլյանովսկ, Չիտա քաղաքներում բնակչության յուրաքանչյուր 400 մարդուն համար կազմվում է մի ընտրական ոկրուգ, իսկ Վլադիվոստոկ, Դու համար կազմվում է մի ընտրական ոկրուգ, իսկ Վլադիվոստոկ, Իրկուտսկ, Կալինին, Կրասնոդար, Խարբովսկ քաղաքներում յուրաքանչյուր 600 բնակիչն կազմվում է մի ընտրական ոկրուգ և այլն:

Քաղաքային այն ուայոններում, վորտեղ 20 հազարից ավելի բնա-

Վիչ կա, յուրաքանչյուր 500 հոգուն կազմվում է մի ընտրական ոկրուդ: Մակայն յուրաքանչյուր ռայոնում կազմվում է վոչ ավելի, քան 250 ընտրական ոկրուդ:

50 հազար բնակչութուն ունեցող քաղաքային ռայոնում կազմվում է 100 ընտրական ոկրուդ, իսկ 100 հազար բնակչությամբ քաղաքներում՝ 200 ընտրական ոկրուդ: 125 հազար բնակչութուն ունեցող քաղաքային ռայոնում կազմվում է 250 ընտրական ոկրուդ: Այսպես, որինակ, 200 հազար բնակչութուն ունեցող ռայոնում կարող է կազմվել ավելի քան 250 ոկրուդ: այս դեպքում յուրաքանչյուր ընտրական ոկրուդ կունենա 800 բնակչի նորմա:

Մինչև 20 հազար բնակչութուն ունեցող քաղաքային ռայոններում կազմվում է 35-ական ընտրական ոկրուդ: Որինակ, յեթե ռայոնում 14 հազար բնակիչ կա, ապա բնակչության յուրաքանչյուր 400 հոգուն կկազմվի այդ ռայոնական խորհրդի մեկ ընտրական ոկրուդ:

Ընդամենը խՍՀՄ-ում կա 931 քաղաք և 367 քաղաքային ռայոն: Այդ խորհուրդների ընտրության համար անհրաժեշտ կլինի կազմել ավելի քան 160 հազար ընտրական ոկրուդ, և յուրաքանչյուր քաղաքային և ռայոնական խորհրդի ընտրական ոկրուդ կուղարկի մի ղեկավարատ:

Աշխատավորների ղեկավարատների գյուղական և ավանային խորհուրդների ընտրությունները նույնպես կատարվում են ըստ ընտրական ոկրուդների այն նորմաներով, վոր սահմանված են ՌՍՖՍՀ տեղական խորհուրդների ընտրական Կանոնադրության VII գլխում: Գյուղական և ավանային խորհուրդների ընտրական ոկրուդները կազմվում են այն նույն հիմունքներով, ինչ և աշխատավորների ղեկավարատների քարճրադատ խորհուրդների ընտրական ոկրուդները: Հազար հոգուց ավելի բնակչութուն ունեցող գյուղական և ավանային խորհրդի տերիտորիայում յուրաքանչյուր 100 մարդուն կազմվում է մի ընտրական ոկրուդ, սակայն վոչ ավելի, քան 25 ընտրական ոկրուդ:

Մինչև հազար բնակիչ ունեցող գյուղխորհուրդներում ու ավաններում կազմվում է 9 ընտրական ոկրուդ: Սա նշանակում է, վոր հազարից մինչև 2500 բնակչութուն ունեցող գյուղերում ու ավաններում յուրաքանչյուր 100 մարդուն կազմվում է մի ընտրական ոկրուդ, այսինքն՝ յուրաքանչյուր 100 մարդուց ընտրողները գյուղական կամ ավանային խորհուրդ կուղարկեն մի ղեկավարատ, վորչաիով վոր գյուղական և համապատասխանորեն ավանային խորհրդի յուրաքանչյուր ընտրական ոկրուդ խորհուրդ է ուղարկում մի ղեկավարատ: 2500 հոգուց ավելի բնակիչ ունեցող գյուղխորհուրդներում ու ավաններում կազմվում է վոչ ավելի, քան 25 համասար ընտրական ոկրուդ: Տվյալ ղեկավարում գյուղական և ավանային խորհրդի տերիտորիան բաժանվում է 25 համասար ընտրական ոկրուդի: Այսպես, որինակ, յեթե գյուղխոր-

հրդի տերիտորիայում ապրում է 3750 մարդ, ապա այնտեղ կազմվում է 25 ընտրական ոկրուդ յուրաքանչյուրում 150 մարդ նորմայով: Իսկ յեթե գյուղխորհրդի տերիտորիայում ապրում է 540 մարդ, ապա այսպիսի խորհրդի տերիտորիայում կազմվում է 9 ընտրական ոկրուդ յուրաքանչյուրում 60 մարդ նորմայով:

Ընդամենը խՍՀՄ-ում կա 64·277 գյուղական և ավանային խորհուրդ: Գյուղական և ավանային խորհուրդների ընտրությունները կատարելու վերաբերյալ ընտրական Կանոնադրության համաձայն ընդամենը անհրաժեշտ է կազմել ավելի քան 1 միլիոն ընտրական ոկրուդ, հետևաբար և ընտրել նույնքան ղեկավարատներ:

Աշխատավորների ղեկավարատների տեղական խորհուրդների ընտրության վերաբերյալ Կանոնադրության համաձայն խորհուրդների համար ընտրական ոկրուդների առավելագույն քանակն ստացվում է հետևյալը. յերկրներում (մարզերում)՝ 50—150, ոկրուդներում (վարչական և ադմինիստրատիվ)՝ 25—70, չրջաններում՝ 25—60, քաղաքներում՝ վոչ պակաս, քան 35 և ավելի, նայած քաղաքի մեծությանը, ռայոններում՝ վոչ պակաս, քան 25 և վոչ ավելի, քան 250, գյուղխորհուրդներում ու ավաններում՝ 9-ից մինչև 25:

Ռայոնական, քաղաքային և գյուղական խորհուրդների ընտրական ոկրուդներ կազմելիս անհրաժեշտ է խստորեն առաջնորդվել ընտրական Կանոնադրությամբ: Այս դեպքում ցանկալի յե, վոր գյուղական խորհրդի տերիտորիան բաժանվի չրջանային խորհրդի մի քանի ընտրական ոկրուդների միջև: Յուրաքանչյուր խորհրդի ընտրական ոկրուդներ կազմվում են տերիտորիալ հատկանիշով ըստ բնակչության այն նորմաների, վոր նշված են Կանոնադրության մեջ աշխատավորների ղեկավարատների յուրաքանչյուր խորհրդի համար:

Ընտրական ոկրուդներ կազմելու վերաբերյալ մեջ բերված սկզբունքը լիովին համապատասխանում է խՍՀՄ Ստալինյան Մահմանադրությանը: Աշխատավորների ղեկավարատների համապատասխան խորհրդի յուրաքանչյուր ընտրական ոկրուդ համասար է մյուսին, ամեն մի ընտրական ոկրուդից համապատասխան խորհուրդ ուղարկվում է մեկական ղեկավարատ:

Յուրաքանչյուր աշխատավոր պետք է իմանա, վոր տեղական խորհուրդների ղեկավարատների ընտրությունները կատարվում են ընտրական ոկրուդներով: Սրա համար ամեն մի խորհրդի տերիտորիա պետք է բաժանվի աշխատավորների ղեկավարատների միևնույն խորհրդի ընտրության միմյանց համասար ընտրական ոկրուդների: Տեղական խորհուրդների ընտրություններն ըստ ընտրական ոկրուդների կատարելը հսկայական քաղաքական նշանակութուն ունի: Ամեն մի ղեկավարատ սերտորեն կապված է իր ընտրական ոկրուդի հետ, իր ընտրողների հետ, նրանց առջև պատասխանատվութուն է կրում խորհրդում կա-

տարած իր աշխատանքի համար: Ընտրողներն իրենց հերթին վերահսկում են իրենց ղեկավարատի աշխատանքին:

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՏՆՂԱՄԱՍԵՐ

Ընտրական տեղամասերն ստեղծվում են ընտրողներից ընտրական բյուլետեններն ընդունելու և այն ձայները հաշվելու համար, վոր տրվել են տեղամասում ըստ յուրաքանչյուր ընտրական ոկրուգի այս կամ այն խորհուրդն ընտրելիս: Ընտրական տեղամասերը կազմվում են մի-այն տերիտորիալ հատկանիշով, այսինքն՝ ըստ ընտրողների բնակության վայրի: Ըստ արտադրական հատկանիշի, այսինքն՝ ըստ Փարբիկաների ու գործարանների ընտրական տեղամասեր կազմել չի թույլատրվում: ՈւՍՄՍՀ տեղական խորհուրդների ընտրական Կանոնադրության հոդված 66-ում նշվում է.

«Ընտրական բյուլետեններն ընդունելու և ձայները հաշվելու համար քաղաքների, ավանների ու գյուղխորհուրդների տերիտորիան բաժանվում է ընտրական տեղամասերի, վորոնք ընդհանուր են աշխատավորներին ղեկավարատների յերկրային և մարդային խորհուրդներին, ավտոնոմ մարզերի, աղյային և վարչական ոկրուգների աշխատավորների ղեկավարատներին խորհուրդների, աշխատավորների ղեկավարատների չրջանային, քաղաքային, գյուղական ու ավանային խորհուրդների ընտրության համար»:

Այսպիսով, տեղական խորհուրդներին ընտրության ընդհանուր սիտեմի մեջ ընտրական տեղամասերը գրավում են կենտրոնական տեղերից մեկը: Սա միանգամայն հասկանալի յե, վորովհետև տեղական խորհուրդներին ընտրությունները պետք է կատարվեն միաժամանակ մի ուրիշ ընթացքում միևնույն ընտրական տեղամասում: Յուրաքանչյուր ընտրող նույն տեղամասում միաժամանակ քվեարկելու յե միքանի խորհուրդներին ղեկավարատության թեկնածուների համար: Այսպես, որինակ, ավտոնոմ հանրապետությունների տերիտորիայում ապրող ընտրողները քվեարկելու յեն ըստ յերկու ընտրական ոկրուգի յերկու խորհրդի համար. չրջանային խորհրդին ընտրական ոկրուգի և գյուղական կամ քաղաքային խորհրդին ընտրական ոկրուգին, բացառությամբ հանրապետական յենթարկման քաղաքների (վորտեղ ուայոնների բաժանում չկա). այստեղ ընտրողները քվեարկելու յեն մի քաղաքային խորհրդին համար (ուայոնների բաժանված հանրապետական յենթարկման քաղաքներում նույնպես ըստ յերկու ոկրուգի—քաղաքային և ուայոնական խորհրդի համար): Մարդային կամ ոկրուգային (վարչական և աղյային ոկրուգներ) բաժանում ունեցող միութենական հանրապետություններում ընտրողները միաժամանակ քվեարկելու յեն ըստ յերեք ընտրական ոկրուգի յերեք խորհրդի համար. մարդային կամ ոկրուգային խորհրդին ընտրական ոկրուգին, չրջանային խորհրդին ընտ-

րական ոկրուգին և քաղաքային կամ գյուղական խորհրդին ընտրական ոկրուգին. իսկ յեթե վարչական կամ աղյային ոկրուգը մարդային յենթարկում ունի, ապա ընտրողները մարդին հետ միասին քվեարկելու յեն նաև ըստ չորհրդի ընտրական ոկրուգին՝ ոկրուգային խորհրդին ընտրության համար: Ռայոնների բաժանված մարդային յենթարկում ունեցող քաղաքներում ընտրողները պետք է քվեարկեն նմանապես ըստ յերեք ընտրական ոկրուգի (մարդ, քաղաք, քաղաքային ուայոն), իսկ ուայոնների չբաժանված մարդային յենթարկման քաղաքներում ընտրողը քվեարկելու յե ըստ յերկու ոկրուգի յերկու խորհրդի համար: ՈւՍՄՍՀ-ում ավտոնոմ մարզերի տերիտորիայում ապրող ընտրողները միաժամանակ քվեարկելու յեն ըստ չորս ընտրական ոկրուգի (յերկիր, մարդ կամ ոկրուգ, ուայոն, քաղաք կամ գյուղխորհուրդ): Յեվ միայն խաբարովսկի յերկրի Կամչատկայի մարզին մեջ մտնող Չուկոտսկի և Կորյակսկի աղյային ոկրուգներին տերիտորիայում ապրող ընտրողները միաժամանակ պիտի քվեարկեն ըստ հինգ ընտրական ոկրուգի (աշխատավորների ղեկավարատների յերկրային, մարդային, ոկրուգային, չրջանային, քաղաքային կամ գյուղական խորհրդի համար):

Վորպեսզի ընտրողները քվեարկելիս մի տեղամասից չանցնեն ղեպի մյուսը, ընտրական Կանոնադրությունը նախատեսում է ընտրական տեղամասեր կազմել ըստ այն բոլոր ընտրական ոկրուգների քվեարկողներից բյուլետեններն ընդունելու համար, վորոնցով ընտրողը քվեարկում է:

Ընտրական տեղամասեր կազմում են քաղաքներում աշխատավորների ղեկավարատների քաղաքային խորհուրդները, ուայոնական բաժանում ունեցող քաղաքներում աշխատավորների ղեկավարատների ուայոնական խորհուրդները, գյուղական վայրերում՝ աշխատավորների ղեկավարատների չրջանային խորհուրդները:

Ընտրական Կանոնադրության համաձայն ուայոնական և քաղաքային ընտրական հանձնաժողովների վրա պարտականություն է դրվում հսկել աշխատավորների ղեկավարատների խորհուրդների համապատասխան գործադիր կոմիտեների կողմից ընտրական տեղամասերը ժամանակին կազմակերպելու վրա: Ընտրական տեղամասերը պետք է կազմվեն վոչ ուշ, քան ընտրություններից 50 ուր առաջ:

Տեղական խորհուրդների ընտրական Կանոնադրությունը սահմանում է ընտրական տեղամասերի նույն չափերը, ինչ և միութենական և ավտոնոմ հանրապետությունների Գերագույն խորհուրդների ընտրության ժամանակ, որինակ, վոչ ավելի, քան 2 հազար բնակչություն ունեցող գյուղխորհրդի տերիտորիայում, իբրև կանոն, կազմվում է մի ընտրական տեղամաս. յուրաքանչյուր ստանիցայում, գյուղում, աուլում, վորն ունի 500-ից մինչև 2 հազար, բայց վոչ ավելի բնակչություն, կազմակերպվում է առանձին ընտրական տեղամաս:

2 հազար հոգուց ավելի բնակիչ ունեցող գյուղխորհրդի և գյուղական բնակավայրի տերիտորիան բաժանվում է ընտրական տեղամասերի, հաշվելով բնակչության 1500—2000 հոգուն մի ընտրական տեղամաս:

500 հոգուց պակաս, բայց 300-ից վոչ պակաս, բնակչություն ունեցող գյուղերում կամ գյուղախմբերում կարող են կազմվել ընտրական տեղամասեր, յեթե այդ գյուղերի հեռավորությունը ընտրական տեղամասից 10 կիլոմետրից ավելի չէ:

Հյուսիսային և արևելյան հեռավոր շրջաններում, վերտեղ գերակշռում են մանր բնակավայրերը, ինչպես նաև Հյուսիսի աղցալին սկրուզներում, լեռնային ու քոչվորական շրջաններում կարող են կազմվել ընտրական տեղամասեր 300 հոգուց պակաս, բայց 50 հոգուց վոչ պակաս բնակչությամբ: Միութենական ու ավտոնոմ առանձին հանրապետությունների քոչվորական ու լեռնային շրջանների համար նրանց ընդունած կանոնադրությամբ թույլատրվում է ընտրական տեղամասեր կազմել 25 հոգի բնակչությամբ:

Ինչպես վերև հիշատակվածից յերեւում է, ընտրական կանոնադրություններում հստակ կերպով սահմանված է, թե ինչ չափի ընտրական տեղամասեր են կազմվում գյուղական վայրերում: Նմանապես պարզորոշ է գրանցված կանոնադրություններում, թե ինչ մեծություն ընտրական տեղամասեր են կազմվում քաղաքներում ու բանվորական ավաններում:

Այն քաղաքներն ու բանվորական ավանները, վորոնք ունեն ավելի քան 2 հազար բնակչություն, ընտրական տեղամասերի բաժանվում են 1500—2500 բնակչին մի ընտրական տեղամասի հաշվով:

Մոսկվա և Լենինգրադ քաղաքների ընտրական տեղամասերը կազմվում են 3 հազար բնակչին մի ընտրական տեղամասի հաշվով:

Չորամասերն ու զորական միավորումներն ընտրական կանոնադրության համաձայն առանձին ընտրական տեղամասեր են կազմում 50-ից վոչ պակաս և 1500-ից վոչ ավելի ընտրողներով:

Հիվանդանոցներում, ծննդատներում, սանատորիաներում, ինվալիդների տներում 50-ից վոչ պակաս ընտրողներով կազմվում են առանձին ընտրական տեղամասեր:

Միջանի կորպուս ունեցող հիվանդանոցներում թույլատրվում է առանձին կորպուսներում ընտրական տեղամասեր կազմել այն դեպքում, յերբ նրանցից յուրաքանչյուրում կա 50-ից վոչ պակաս ընտրող:

Այն հիվանդանոցներում ու այլ բուժական հիմնարկներում, վորտեղ ընտրական տեղամասեր չեն կազմվում, թույլատրվում է հենց հիվանդանոցներում ու բուժական հիմնարկներում ընտրական բյուլետենները հավաքել ընտրական հանձնաժողովների առանձնացված ան-

դամների միջոցով: Այս դեպքում հիվանդանոցներին տրվում են առանձին ընտրական արկղեր:

Ընտրությունների որը ճանապարհին գտնվող 25 հոգուց վոչ պակաս ընտրող ունեցող նավերը կարող են կազմել առանձին ընտրական տեղամասեր, վորոնք մտնում են ընտրական ոկրուզի մեջ նավի զբանցված վայրում:

Այն դեպքերում, յերբ նավի մեջ ընտրողների քանակը հավասար է աշխատավորներին դեպուտատների քաղաքային կամ ուսյոնական խորհուրդների ընտրական ոկրուզի համար անհրաժեշտ բնակչության նորմային, կազմվում է աշխատավորների դեպուտատների քաղաքային կամ ուսյոնական առանձին ընտրական ոկրուզ:

Ընտրությունների որը ճանապարհին գտնվող հեռավոր ճամբորդության մարդատար գնացքներում կազմվում են ընտրական տեղամասեր այն ընտրող-ճամբորդներից բյուլետեններն ընդունելու համար, վորոնք «քվեարկության իրավունքի վկայական» ունեն:

Ինչպես արդեն նշված է վերև, յուրաքանչյուր ընտրական տեղամասում ընտրական բյուլետեններ են ընդունվելու միջանի ընտրական ոկրուզներից: Որինակ, Մոսկվա քաղաքի ընտրական տեղամասերում ընտրական բյուլետեններն ընդունվելու յեն Մոսկվայի մարզային խորհուրդի ըստ մի ընտրական ոկրուզի, Մոսկվայի քաղաքային խորհուրդի մի ընտրական ոկրուզի և ուսյոնական խորհուրդներից մեկի մոտավորապես 3 ընտրական ոկրուզի: Տվյալ դեպքում ընտրական տեղամասն ավելի վորք կլինի, քան Մոսկվայի մարզային խորհուրդի ընտրական ոկրուզը, համաչափ կլինի Մոսկվայի քաղաքային խորհուրդի ընտրական ոկրուզին և ավելի մեծ կլինի, քան ուսյոնական խորհուրդների ընտրական ոկրուզները: Ստացվում է այնպես, վոր յուրաքանչյուր ընտրող պետք է քվեարկի ըստ յերեք ընտրական ոկրուզի յերեք խորհուրդի (մարզ, քաղաք, ուսյոն) ընտրության համար: Իսկ ընտրական տեղամասում ընտրական բյուլետենները պիտի ընդունվեն ըստ 5 ընտրական ոկրուզի: մեկն ըստ մարզային խորհուրդի ընտրության, մեկը՝ քաղաքային խորհուրդի ընտրության և, բացի սրանցից, յերեքն ըստ ուսյոնական խորհուրդի ընտրության:

Յեւ տա միանգամայն հասկանալի յն, վորովհետև ընտրական կանոնադրությամբ յուրաքանչյուր ընտրող իրավունք ունի քվեարկելու ըստ յուրաքանչյուր խորհուրդի ընտրության մի ընտրական ոկրուզի, տվյալ դեպքում նա պիտի քվեարկի տեղամասում յերեք խորհուրդի համար (մարզ, քաղաք, ուսյոն) ըստ յերեք ընտրական ոկրուզի: Բայց տեղամասում բյուլետեններ են ընդունվում միևնույն ուսյոնական խորհուրդի յերեք ընտրական ոկրուզներից, իսկ յուրաքանչյուր ընտրող պետք է քվեարկի ուսյոնական խորհուրդի ըստ մի ընտրական ոկրուզի: Հարց է ծագում, թե ինչի հիման վրա պետք է Տեղամասային ընտրա-

կան հանձնաժողովը վորոշի, թե այդ ուղիւղներէն վորում է քվեարկում ընտրողը: Այստեղ ուղեւորական են դալիւ ընտրողներէ ցուցակները: Ընտրողներէ ցուցակներում յուրաքանչյուր ընտրողի ազգանունն գրեմաց դրվում են այն ընտրական ուղիւղներէ համարները, ըստ վորոնց ընտրողը քվեարկում է: Այս համարներով եւ Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովը պարզում է, թե ընտրողը վոր ուղիւղի յե քվեարկում յուրաքանչյուր ընտրող:

Այսպիսով, բոլոր Խորհուրդներին եւ յուրաքանչյուր ընտրող միաժամանակ քվեարկում է մի ընտրական տեղամասում:

Ընտրական տեղամասեր կազմելու կարգն ապահովում է բոլոր ընտրողներին՝ թե՛ հիւանդանոցներում բուժվող հիւանդներին, թե՛ գնացքներում ու նավերում գտնվող ճամբորդներին, թե՛ հեռավոր Հյուսիսում ու քոչվորական շրջաններում եւ այլուր գտնվող ընտրողներէ մասնակցութիւնն ընտրութիւններին: Յուրաքանչյուր ընտրողի համար բոլոր պայմաններն ստեղծվում են, վորպէսզի նա կարողանա կատարել իր քաղաքացիական պարտքը, մասնակցել պետական իշխանութիւն իր տեղական որդաններէ ընտրութիւններին:

Ընտրական տեղամասերի կազմակերպման կարգը մարդկանց նկատմամբ բոլշևիկյան հոգատարութիւն մի նմուշ է, ցարտուն ապացուցյ մեր ընտրական սխտեմի սոցիալիստական դեմոկրատիզմի:

Վոչ մի նման բան չկա եւ չի կարող լինել կապիտալիստական աշխարհում: Միանգամայն ուրիշ նպատակներ ե հետապնդում ընտրական տեղամասերի կազմակերպումը կապիտալիստական յերկրներում, վորտեղ բուրժուական ընտրական որենքները յերնում են վոչ թե աշխատավորներէ շահերից, այլ շահագործողներէ քաղաքական նկատառումներով:

Բոլոր կապիտալիստական յերկրներում ընտրական տեղամասերի կազմակերպումն, իբրեւ կանոն, թողնված է ներքին գործերի մինիստրութիւն որդաններին: Այսպէս, որինակ, Անգլիայում, «Հրահանգ ընտրական գործակալին» հրահանգներէ ժողովածուի մեջ նշվում է, վոր յեթե ընտրական կոմիտարը սխալ կազմակերպի ընտրական տեղամասերը, բայց «ապացուցի», վոր այդ «չի ազդել ընտրութիւններէ յեւրէ վրա», ապա նա դրա համար վոչ մի պատասխանատվութիւն չի կրում: Այս դեպքում պարզ է, վոր «ընտրութիւններէ յեւր» ասելով այստեղ ամենից առաջ հասկացվում է պայքարի յեւրը հոգուտ շահագործող դասակարգերի:

Կապիտալիստական յերկրներում ընտրական տեղամասեր կազմելու հիմքում դրված է առավելագույն հարմարութիւն սկզբունք վոչ թե աշխատավոր ընտրողներէ, այլ իշխանութիւններէ համար, ձեռնարկատերերի համար, բուրժուական կուսակցութիւններէ մեքենայութիւններէ համար: Առանձնապէս ցայտուն կերպով այս բանը դրսեւոր-

վում է Ֆրանսական ընտրութիւններում, վորտեղ, որինակ, արգելվում է առանձին ընտրական տեղամասերի բաժանել այն տերիտորիան, վորտեղ գտնվում է մի տնտեսատիրոջ պատկանող գույքը, թեկուզ եւ տվյալ կալվածքում ավելի շատ մարդ ապրելիս լինի, քան մի ընտրական տեղամասին ընկնող նորմայով: Ֆրանսիայում միշտ չէ, վոր ընտրական տեղամաս կազմելու համար պահանջվող նորմայից նույնիսկ ավելի բնակչութիւն ունեցող բնակելի վայրում կարելի յե կազմակերպել տեղամաս, յեթե այդ տեղը չունի «իր յեկեղեցին»:

Բոլոր կապիտալիստական յերկրներում ընտրական տեղամասեր կազմելիս հոգատարութիւն հետք անգամ չկա աշխատավորներէ, առանձնապէս հիւանդ-ընտրողներէ համար, այն ընտրողներէ համար, վորոնք ընտրութիւններէ ժամանակ ստիպված են փոխելու իրենց բնակավայրը ընտրողներէ ցուցակները կազմելուց հետո:

Միայն մեզ մոտ ԽՍՀՄ-ում, սոցիալիզմի յերկրումն է, վոր իրոք իսկական հոգատարութիւն է ցուցաբերվում յուրաքանչյուր ընտրողի նկատմամբ:

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԽՍՀՄ-ում աշխատավորներէ դեպուտատներէ բոլոր խորհուրդներէ ընտրութիւն դեկավարութիւնն իրագործում են ընտրական հանձնաժողովները՝ կազմված աշխատավորներէ հասարակական կազմակերպութիւններէ եւ ընկերութիւններէ ներկայացուցիչներից: Ընտրական հանձնաժողովներ կազմելու սխտեմը հետեւյալն է. յուրաքանչյուր յերկրում ստեղծվում է յերկրային ընտրական հանձնաժողով, վորը գլխավորում է աշխատավորներէ դեպուտատներէ յերկրային Խորհրդի ընտրական ամբողջ աշխատանքը: Յերկրային Խորհրդի յուրաքանչյուր ընտրական ամբողջ աշխատանքը: Մարդային Խորհրդի յուրաքանչյուր ընտրական ուղիւղում ստեղծվում է Ուրուգային ընտրական հանձնաժողով, վորը դեկավարում է տվյալ ուղիւղի դեպուտատի ընտրութիւն աշխատանքը: Յուրաքանչյուր մարզում ստեղծվում է Մարդային ընտրական հանձնաժողով, վորը գլխավորում է ամբողջ Մարդային Խորհրդի ընտրական ամբողջ աշխատանքը: Մարդային Խորհրդի յուրաքանչյուր ընտրական ուղիւղում ստեղծվում է Ուրուգային ընտրական հանձնաժողով, վորը դեկավարում է տվյալ ընտրական ուղիւղի ընտրական աշխատանքը: Հենց այս սկզբունքով եւ կազմվում են ուղիւղային (վարչական եւ ազգային ուղիւղներ), շրջանային, քաղաքային եւ դյուղական խորհուրդներէ ընտրական հանձնաժողովներ:

Յուրաքանչյուր ազգային եւ վարչական ուղիւղում ստեղծվում են ուղիւղային Խորհրդի ընտրական հանձնաժողովներ, եւ սրա հետ միասին ազգային եւ վարչական ուղիւղի ուղիւղային Խորհրդի յուրաքանչյուր ընտրական ուղիւղում ստեղծվում են Ուրուգային ընտրական հանձնաժողովներ, վորոնք գլխավորում են միայն տվյալ ընտրական

ոկրուգի աշխատանքը: Քաղաքային և գյուղական խորհուրդներում ստեղծվում են համաքաղաքային և համագյուղական ընտրական հանձնաժողովներ, վորոնք գլխավորում են քաղաքային և գյուղական խորհուրդի ընտրական աշխատանքը: Սրա հետ միասին քաղաքային և գյուղական խորհուրդի յուրաքանչյուր ընտրական ոկրուգում ստեղծվում են Ոկրուգային ընտրական հանձնաժողովներ, վորոնք ղեկավարում են միայն իրենց ընտրական ոկրուգի ղեկավարատների ընտրությունը: Յեննելով սրանից, դուրս է գալիս, վոր այս ընտրական կամպանիային մենք կունենանք 69-243 համայնեկրային, համամարզային, համաոկրուգային (աղգային և վարչական ոկրուգներ), համաշրջանային, համաքաղաքային, համագյուղական, համաավանային ընտրական հանձնաժողովներ (ըստ խորհուրդների թվի) և, բացի սրանից, ավելի քան 1-300-000 Ոկրուգային ընտրական հանձնաժողով, այսինքն՝ ըստ աշխատավորների ղեկավարատների յերկրային, մարզային, ոկրուգային, շրջանային, քաղաքային, գյուղական ու ավանային խորհուրդների ընտրական ոկրուգների թվի:

Վորչափով վոր բոլոր խորհուրդների ընտրական տեղամասերն ընդհանուր են, այնչափ ել տեղամասերին կից կազմվող Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներն ընդհանուր են աշխատավորների ղեկավարատների բոլոր խորհուրդների ընտրության համար: Ընդամենը տեղական խորհուրդների ընտրություններին կազմվելու յեն մինչև 150 հազար Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներ, վորոնք ել ընտրողներին բյուրեւենները կընդունեն ըստ մի միլիոն յերեքհարյուր հազար ընտրական ոկրուգների:

Այս թվերից յերեւում է, վոր միջին հաշվով յուրաքանչյուր տեղամասում ընտրական բյուրեւեններն ընդունելու յեն ըստ ավելի քան 8 ընտրական ոկրուգի:

Բոլոր ընտրական հանձնաժողովները, ինչպես նշվեց վերև, կազմվում են աշխատավորության հասարակական կազմակերպությունների ու ընկերությունների ներկայացուցիչներից և հաստատվում աշխատավորների ղեկավարատների խորհուրդների կողմից:

Աշխատավորների հասարակական կազմակերպությունների ու ընկերությունների ներկայացուցիչներն ընտրական հանձնաժողովի համար առաջադրվում են արհեստակցական միություններից, կոմունիստական կուսակցական կազմակերպություններից, կոմյերիտմիությունից և ուրիշ հասարակական կազմակերպություններից (Պաշտ, Մոսպր, գիտական ընկերություններ և այլն), ինչպես նաև բանվորների ու ծառայողների ընդհանուր ժողովներից ըստ ձեռնարկությունների ու հիմնարկների (Փարբիկաներ, գործարաններ, խորհրատեսություններ, ՄՏԿ-ներ, հիմնարկներ), այլ և գյուղացիների ընդհանուր ժողովներից ըստ կոլտնտեսությունների:

Բնական է, վոր հասարակական կազմակերպությունների կամ աշխատավորական ընկերությունների ամեն մի ներկայացուցիչ, ինչպես նաև ընդհանուր ժողովների ներկայացուցիչները, վորոնք գործադրվում են ընտրական հանձնաժողովների մեջ, պետք է լիազորված լինեն համապատասխան կոմիտեի կամ ընդհանուր ժողովի վորոշմամբ:

Այս ընտրական կամպանիային աշխատավորության հասարակական կազմակերպություններն ու ընկերությունները բոլոր ընտրական հանձնաժողովների մեջ պետք է առաջադրեն 6—7 միլիոն մարդ: Սա ակտիվի բացառիկ չափով հսկայական բանակ է, վորին յերկիրը կլստահի տեղական խորհուրդների ընտրությունները:

Ընտրական կանոնադրությունը սահմանում է խորհուրդների կողմից ընտրական հանձնաժողովները հաստատելու հետևյալ կարգը:

Յերկրային և Մարզային ընտրական հանձնաժողովները հաստատվում են միութենական հանրապետությունների Գերագույն խորհուրդների Նախագահության կողմից, իսկ Շրջանային, Քաղաքային և Գյուղական ընտրական հանձնաժողովները հաստատվում են աշխատավորների ղեկավարատների վերադաս խորհուրդների գործադիր կոմիտեների (Շրջանային և Քաղաքային ընտրական հանձնաժողովները՝ մարզային յենթարկման քաղաքներում)՝ մարզային խորհուրդների գործադիր կոմիտեների կողմից, գյուղական ընտրական հանձնաժողովները՝ աշխատավորների ղեկավարատների շրջանային խորհուրդների կողմից: Մարզային բաժանում չունեցող հանրապետություններում շրջանային ընտրական հանձնաժողովները և հանրապետական յենթարկման քաղաքներում քաղաքային հանձնաժողովները հաստատվում են միութենական կամ ավտոնոմ հանրապետությունների Գերագույն խորհուրդների Նախագահությունների կողմից վոչ ուշ քան ընտրություններից 55 օր առաջ: Ոկրուգային ընտրական հանձնաժողովները հաստատվում են աշխատավորների ղեկավարատների ընտրական ոկրուգներ կազմած խորհուրդների գործադիր կոմիտեների կողմից վոչ ուշ, քան ընտրություններից 50 օր առաջ:

Քաղաքներում տեղամասային ընտրական հանձնաժողովները հաստատվում են աշխատավորների ղեկավարատների քաղաքային խորհուրդների կողմից, իսկ ռայոնների բաժանված քաղաքներում աշխատավորների ղեկավարատների ռայոնական խորհուրդների կողմից, գյուղական վայրերում՝ աշխատավորների ղեկավարատների շրջանային խորհուրդների կողմից վոչ ուշ, քան ընտրություններից 45 օր առաջ:

Ընտրական հանձնաժողովների կազմակերպման այսպիսի սխեման առանձին ուժով ընդգծում է մեր ընտրական սխեմայի իսկական գեոկրատիզմը: Աշխատավորների ղեկավարատների խորհուրդների ընտրությունները կղեկավարեն 7 միլիոն աշխատավորներ: Մեր յերկրի

ըստից որ զաւակներն մի հսկայական բանակ պիտի կատարի մեծ ու պատասխանատու պետական աշխատանք:

Հարց ե ծագում, թե ինչ հիմնական ֆունկցիաներ ե դնում ընտրական կանոնադրութիւնը ընտրական հանձնաժողովներն իրա:

Յերկրային, Մարդային, Ոկրուդային, Երջանային, Քաղաքային, Գյուղական ու Աւանային ընտրական հանձնաժողովները խորհրդի ընտրութեան ընթացքում յերկրի, մարդի, շրջանի, քաղաքի, գյուղի ու ավանի տերիտորիայում հսկում են ընտրական կանոնադրութեան անշեղ կատարմանը, նրանք քննարկում են Ոկրուդային և Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներն անձեռն դործունեութեան վերաբերյալ դանդաղատները և վորոշումներ հանում այդ դանդաղատների առթիւ, սահմանված ձևով ընտրական բյուլետեններ են պատրաստում աշխատավորների դեպուտատների համապատասխան խորհրդի ընտրութիւնների համար, արձանագրում են խորհրդի մեջ ընտրված դեպուտատներին:

Հիշատակված ֆունկցիաների կատարումը հսկայական քաղաքական նշանակութիւն ունի: Համապատասխան խորհրդի յուրաքանչյուր ընտրական հանձնաժողովը պետք ե հետևի, վոր ընտրութեան ընթացքում ճիշտ իրականացվի ընտրական կանոնադրութիւնը: Այս ֆունկցիան կատարում ե այն խորհրդի ընտրական հանձնաժողովը, վորն ընտրութիւնները նա ղեկավարում ե:

Հարկավոր ե առանձին ուղադրութիւն դարձնել նաև ընտրական հանձնաժողովների այնպիսի մեծ ու պատասխանատու աշխատանքի իրա, վորպիսին ե ընտրական բյուլետենների պատրաստումը: Յուրաքանչյուր յերկրային, մարդային, ոկրուդային, շրջանային, քաղաքային, գյուղական ու ավանային ընտրական հանձնաժողով պետք ե պատրաստի ավյալ խորհրդի յուրաքանչյուր ընտրական ոկրուդի համար պահանջովող քանակութեամբ բյուլետեններ: Այս աշխատանքը շատ բարդ ե, և նրա կատարման համար պետք ե խնամքով նախապատրաստվել: Անհրաժեշտ ե հաշվի առնել, վոր ընտրական բյուլետեններով պետք ե ապահովված լինեն յուրաքանչյուր ընտրական ոկրուդի բոլոր ընտրողները: Բյուլետենները վորոշակի դույն պիտի ունենան ու ձև՝ հաստատված միութենական կամ ավտոնոմ հանրապետութեան Գերագույն խորհրդի նախագահութեան կողմից:

Բյուլետենների պատրաստման աշխատանքը պետք ե կատարվի արագ և լավ վորակով: Ուստի մինչև ընտրական բյուլետեններ պատրաստելը հիշատակված ընտրական հանձնաժողովները պետք ե հոգ տանեն, վոր նրանք ունենան ընտրական բյուլետենների ձևեր՝ հաստատված համապատասխան միութենական կամ ավտոնոմ հանրապետութեան նախագահութեան կողմից, բոլոր ընտրական ոկրուդների անունները և ավյալներ յուրաքանչյուր ընտրական ոկրուդի համար առա-

ջադրված յուրաքանչյուր թեկնածուի վերաբերյալ, սահմանված դույնի թուղթ բյուլետեններ պատրաստելու համար:

Առանձին խնամքով պետք ե մոտենալ գյուղական խորհուրդների ընտրական բյուլետենների պատրաստմանը: Բնական ե, վոր ընտրական ոկրուդների մանր լինելու պատճառով հնարավոր չե գյուղական խորհրդի յուրաքանչյուր ընտրական ոկրուդի համար պատրաստել տպաբանում տպված ընտրական բյուլետեններ: Ուստի պետք ե նախ պատրաստել գյուղական խորհուրդներն ընտրական բյուլետենների բլանկներ, իսկ հետո արդեն գյուղական ընտրական հանձնաժողովն այդ բլանկների մեջ յուրաքանչյուր ոկրուդի համար առանձին կմտցնի դեպուտատի թեկնածուի ազգանունը և թեկնածու առաջադրած կազմակերպութեան անունը դրամեքենայով կամ ձեռքով, ընդլորում այս դեպքերում միևնույն ընտրական ոկրուդի ընտրական բյուլետենների բլանկներն անհրաժեշտ ե լրացնել մի ձեռագրով և մի դույնի թանաքով:

Երջանային և Քաղաքային ընտրական հանձնաժողովները պետք ե նաև հետևեն ընտրողների ցուցակները ժամանակին կազմելու և բոլորին դրանց իրազեկ դարձնելու, ընտրական տեղամասերը ժամանակին կազմակերպելու իրա: Մարդերի չբաժանված հանրապետութիւններում Երջանային ու Քաղաքային ընտրական հանձնաժողովները, բացի սրանից, նշանակում են ընտրական տեղամասերի կարգային համարներն ըստ շրջանի և քաղաքի: Ընտրական կանոնադրութիւնները նաև նախատեսում են, վոր գյուղական և ավանային ընտրական հանձնաժողովներն ընտրական բյուլետեններ մատակարարեն անմիջականորեն Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովին:

Յերկրային, մարդային, շրջանային, քաղաքային, գյուղական ու ավանային խորհուրդների Ոկրուդային ընտրական հանձնաժողովները հիմնականում կատարում են հետևյալ ֆունկցիաները. արձանագրում են ոկրուդի համար առաջադրված դեպուտատների թեկնածուներին՝ պահպանելով միութենական և ավտոնոմ հանրապետութիւնների Սահմանադրութեան և ընտրական կանոնադրութեան պահանջները, Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներին մատակարարում են սահմանված ձևով ընտրական բյուլետեններ, հաշվում են ձայները և պարզում ընտրութիւնների արդյունքներն ըստ ոկրուդի և այլն:

Գյուղական և ավանային խորհուրդների Ոկրուդային ընտրական հանձնաժողովները Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներին ընտրական բյուլետեններ չեն մատակարարում: Այս ֆունկցիաները, ինչպես նշվեց վերև, կատարում են գյուղական և ավանային ընտրական հանձնաժողովները:

Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովը տեղամասի ընտրողներին իրազեկ ե դարձնում ընտրութիւնների որվա և տեղի մասին:

Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներն ընտրական տեղամասում ընդունում են ընտրական բյուլետենները ըստ բոլոր այն ուղղությունների, ըստ վորոնց քվեարկում են տվյալ ընտրական տեղամասի ընտրողը. հաշվում են յուրաքանչյուր ղեկավարողի թեկնածուի համար տրված ձայներն ըստ յուրաքանչյուր ընտրական ուղղության:

Պետք է նշել, վոր Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների աշխատանքն այս ընտրական կամպանիայում ավելի բարդ կլինի: Ինչպես արդեն նշվեց վերև, յուրաքանչյուր ընտրական տեղամասում ընտրական բյուլետենները պետք է ընդունվեն մի շարք ընտրական ուղղություններից: Պարզաբանելու համար բերենք հետևյալ որինսակը. գյուղխորհրդի տերիտորիայում ապրում են 1500 հոգի, և ամբողջ գյուղխորհուրդը կազմում է մի բնակավայր, այնտեղ կազմակերպված է միայն մի ընտրական տեղամաս: Այս ընտրական տեղամասն ընդհանուր կլինի մարզային խորհրդի, շրջանային խորհրդի և գյուղական խորհրդի ընտրության համար: Տվյալ գյուղական խորհրդի տերիտորիայում կլինեն գյուղխորհրդի ընտրության 15 ընտրական ուղղություն (100 մարդուն մի ուղղություն), շրջանային խորհրդի ընտրության յերկու ընտրական ուղղություն (750 հոգուն մի ուղղություն) և, բացի սրանից, տեղամասում ընտրական բյուլետեններ կընդունվեն ըստ մարզային խորհրդի ընտրական ուղղության: Ըստ այս բոլոր ուղղությունների Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովը պարտավոր է բյուլետեններ ընդունել ընտրողներից և հաշվել տրված ձայների քանակը: Հասկանալի չէ, վոր այս աշխատանքը շատ ավելի դժվար կլինի, քան անցյալ ընտրություններին, յերբ տեղամասում բյուլետեններ ընդունվում էին ամենաշատն ըստ յերեք ընտրական ուղղության: Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովները պետք է հաշվի առնեն այս բոլոր դժվարությունները, աշխատանքի բարդությունը և լավ նախապատրաստվեն ընտրությունների որվան:

Մեր խորհրդային ընտրական սխառեմից միանգամայն տարբեր, սկզբունքորեն այլ հիման վրա յե կառուցված կապիտալիստական յերկրների ընտրությունների ղեկավարությունը: Այնտեղ ընտրությունները ղեկավարում են վոչ թե ժողովրդի ներկայացուցիչները, այլ ներքին գործերի մինիստրության չինովնիկները, վոստիկանության չինովնիկները:

Կապիտալիստական յերկրներում ընտրական հանձնաժողովների կազմակերպման կարգը, յեթե նրանց կարելի յե անխնայ հանձնաժողովներ, ցույց է տալիս, վոր այնտեղ ընտրությունները ղեկավարում են վոստիկանական վարչությունները: Որինակ, Անգլիայում և ԱՄՆ-ում առհասարակ վորևե ընտրական հանձնաժողով չկա: Այս յերկրներում իշխանությունները նշանակում են յերեք ընտրական կո-

միսարներին (չինովնիկներին), վորոնք յերենք են յերենցից նշանակում գործակալներ: Սրանք «նախագահում են» ընտրական տեղամասերում և ղեկավարում են ընտրությունները: Իհարկե, ընտրությունների ղեկավարման գործին աշխատավորների ներկայացուցիչներ ներգրավելու մասին այնտեղ խոսք անգամ չի կարող լինել:

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ ԱՌԱՋԱԴՐԵԼՈՒ ԿԱՐԳԸ

ԽՍՀՄ Ստալինյան Սահմանադրության համապատասխան ընտրական Կանոնադրությունը սահմանում է, վոր ղեկավարողների թեկնածուներ առաջադրելու յրավունքը վերապահվում է աշխատավորության հասարակական կազմակերպություններին և ընկերություններին՝ կոմունիստական կուսակցական կազմակերպություններին, արհեստակցական միություններին, կոոպերատիվներին, յերիտասարդական կազմակերպություններին, կուլտուրական ընկերություններին և այլ կազմակերպությունների, վորոնք գրանցված են որենքով սահմանված կարգով:

Այս յրավունքն անմիջականորեն գործադրում են ինչպես աշխատավորության հասարակական կազմակերպությունների ու ընկերությունների կենտրոնական որդանները, այնպես էլ նրանց հանրապետական, յերկրային, մարզային ու շրջանային որդանները, այլև բանվորների ու ծառայողների ընդհանուր ժողովներն ըստ ձեռնարկությունների ու հիմնարկների, կարմիր-բանակայիններն ըստ գործասերի, ինչպես նաև գյուղացիների ընդհանուր ժողովներն ըստ կուսնտեսությունների, խորհատեսությունների բանվորների ու ծառայողների ընդհանուր ժողովներն ըստ խորհատեսությունների:

Հասարակական կազմակերպությունների սկզբնական բժիշկները (արհմիությունների տեղական կոմիտեներ, Պաշտ-Ավիաբիմի, ՄՈՊՐ-ի բժիշկներ և այլն) թեկնածուներ առաջադրելու յրավունքից չեն ոգտրվում: Այս սկզբնական բժիշկների անդամները թեկնածուներ առաջադրելուն մասնակցում են յերենց շրջանային, մարզային և հանրապետական որդանների միջոցով, ինչպես նաև բանվորների ու ծառայողների ընդհանուր ժողովներում ըստ ձեռնարկությունների, հիմնարկների և այլ (վերև հիշատակված) ժողովների:

Աշխատավորների ղեկավարողների տեղական խորհուրդների ղեկավարատություն թեկնածուներ առաջադրելու հսկայական քաղաքական նշանակություն ունի: Կուսակցական կազմակերպությունները տեղական խորհուրդների թեկնածուներ առաջադրելիս պարտավոր են, ինչպես Գերագույն խորհուրդների ընտրությունների ժամանակ, հանդես գալ անկուսակցականներից վոչ անձատ. նրանք պարտավոր են համաձայնության գալ անկուսակցականների հետ յուրաքանչյուր ընտրական

ոկրուգի ընդհանուր թեկնածուի վերաբերյալ, նկատի ունենալով, Վոր գլխավորն ընտրական կամպանիայում անկուսակցականներից չանջատվելն է:

Կուսակցական կազմակերպութունների կայն անկուսակցական մասսաների հետ ընտրությունների հաջող կատարման գլխավոր պայմանն է: Լենինն ու Ստալինն անդադրում սովորեցնում էին կուսակցությանը պահպանել, զարգացնել ու ամրացնել իր կապերը աշխատավորների բազմամիլիոն մասսաների հետ:

«Կապ մասսաների հետ, այդ կապի ամրացում, մասսաների ձայնին ունենդրելու սրատրաստակամություն, — ահա թե ինչումն է բոլշևիկյան ղեկավարության ուժն ու անպարտելիությունը (Ստալին):

Անհրաժեշտ է, Վոր կուսակցական կազմակերպության առաջադրած ղեկավարող թեկնածուն աշխատավորների միահամուռ պաշտպանությունն ստանա ընտրություններին: Սա հնարավոր է անել այն պայմանով, յետ թեկնածուներն ընդհանուր լինեն ինչպես կոմունիստների, այնպես էլ անկուսակցականների համար: Բոլոր թեկնածուները պետք է լինեն կոմունիստների ու անկուսակցականների բոլոր թեկնածուները, այս ղեկընդ յուրաքանչյուր անկուսակցական թեկնածու պետք է լինի նաև կոմունիստների թեկնածու, ինչպես և ամեն մի կոմունիստական թեկնածու պիտի լինի նաև անկուսակցականների թեկնածու:

Յուրաքանչյուր ընտրական ոկրուգի ընդհանուր թեկնածուի վերաբերյալ մի յեղրակացության գալու և բոլոր մնացած գործարանների ու կոլտնտեսությունների կողմից այդ թեկնածուին պաշտպանելը կազմակերպելու համար, անցյալ ընտրությունների փորձի հիման վրա, անհրաժեշտ է հրավիրել բանվորների և ծառայողների ընդհանուր ժողովներին ներկայացուցիչներ չըջանային, քաղաքային, գյուղական ու ոկրուգային նախընտրական խորհրդակցություններ, այն ժողովներին, Վոր գումարված են ըստ գործարանների, խորհրտնտեսություններին, ՄՏԿ-ների ու հիմնարկների, գյուղացիների ժողովների՝ ըստ կոլտնտեսությունների ու գյուղերի, ինչպես նաև կոմունիստական կազմակերպությունների, արհեստակցական միությունների, կոմյերիտ-միության և ուրիշ անկուսակցական հասարակական կազմակերպությունների ու աշխատավորական ընկերությունների ժողովներին:

Այս ընտրական կամպանիայում ղեկավարողության թեկնածուների առաջադրումը ղուգորդված է լինելու կազմակերպական մեծ աշխատանքի հետ: Յեթե Դերադույն խորհրդի ընտրությունների ժամանակ ընտրական ոկրուգն ընդգրկում էր ամբողջ չըջանը կամ մի քանի չըջան, ապա այժմ չըջանի, քաղաքի ու գյուղի տերիտորիայում կլինեն տասնյակ և նույնիսկ հարյուրավոր ընտրական ոկրուգներ, ըստ վորոնց անհրաժեշտ է առաջադրել ղեկավարողների թեկնածուներ:

Այս մասին բավական պերճախոս կերպով վկայում է այն փաստը, Վոր այս ընտրական կամպանիայում մենք պետք է առաջադրենք ավելի քան մի միլիոն յերեք հարյուր հազար թեկնածու համարյա 70 հազար տեղական խորհուրդների համար: Կասկածից դուրս է, Վոր այս քան մեծ թվով ղեկավարողների թեկնածուներ առաջադրելը, լավագույն արժանավոր մարդկանց առաջ քաշելը կազմակերպական մեծ աշխատանք կպահանջի:

Դեպուտատության բոլոր թեկնածուները առաջադրված պիտի լինեն ընտրական Կանոնադրության խիստ համապատասխան: Ընտրական որենքի խախտումով առաջադրված թեկնածուները չպետք է արձանագրվեն Ոկրուգային ընտրական հանձնաժողովների կողմից:

Կանոնադրության համաձայն և անցյալ ընտրությունների փորձի հիման վրա յուրաքանչյուր տեղական խորհրդի յուրաքանչյուր ընտրական ոկրուգի ղեկավարողության թեկնածուներ պիտի առաջադրեն հասարակական կազմակերպություններն ու աշխատավորության ընկերությունները բանվորների ու ծառայողների ընդհանուր ժողովների անունից՝ ըստ ձեռնարկությունների, խորհրտնտեսությունների ու հիմնարկների, կարմիր-բանակայինների ընդհանուր ժողովների անունից՝ ըստ զորամասերի և գյուղացիների ընդհանուր ժողովների անունից՝ ըստ կոլտնտեսությունների կամ գյուղերի, հաշված նաև մենատնտեսներին: Բնական է, Վոր ընտրվող խորհրդի տերիտորիայում գտնվող ձեռնարկությունների, հիմնարկների, խորհրտնտեսություններին, կոլտնտեսությունների և այլոց բանվորների ու ծառայողների ընդհանուր ժողովների անունից այս ընտրական կամպանիայում ղեկավարողների թեկնածուներ կարող են առաջադրվել աշխատավորների ղեկավարողների միևնույն խորհրդի (գյուղական, ավանային, քաղաքային, ռադիկական) համար ըստ մի քանի ընտրական ոկրուգի:

Ընտրական Կանոնադրությամբ սահմանված ղեկավարողների թեկնածուներ առաջադրելու կարգը խստորեն պետք է պահպանվի՝ այս կարգի խախտումն անթույլատրելի յե և կարող է հանդել ընտրությունների բեկանման:

Դեպուտատության յուրաքանչյուր թեկնածու պետք է լինի խՍՀՄ քաղաքացի, անկախ այն բանից, թե Վոր միութենական հանրապետության մեջ է նա ապրում, և ոգտվելիս լինի ընտրական իրավունքով: Թեկնածուն գրավոր համաձայնություն պիտի տա քվեարկվելու տվյալ ընտրական ոկրուգում իրեն առաջադրած կազմակերպության կողմից:

Չպետք է արձանագրել այն թեկնածուներին, Վորոնք արդեն արձանագրված են ուրիշ ընտրական ոկրուգում միևնույն խորհրդում ընտրվելու համար:

Սակայն միևնույն անձնավորությունը կարող է արձանագրվել և կարող է քվեարկվել միաժամանակ նաև ըստ ուրիշ ընտրական ոկրու-

գի աշխատավորների ղեկավարողների ուրիշ խորհրդում ընտրվելու համար, որինակ, ըստ մի ընտրական ոկրուգի՝ գյուղխորհրդում ընտրվելու համար և մյուս ընտրական ոկրուգի՝ շրջանային խորհրդում ընտրվելու համար:

Դեպուտատության թեկնածուն չի կարող լինել այն ոկրուգի Ոկրուգային ընտրական հանձնաժողովի կամ Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամը, վորտեղ նա առաջադրված է իբրև դեպուտատի թեկնածու: Ընտրական Կանոնադրության պահանջներից մեկը չկատարելու դեպքում Ոկրուգային ընտրական հանձնաժողովը պարտավոր է մերժել այդպիսի թեկնածուի արձանագրումը:

Ընտրական Կանոնադրությունը նախատեսում է դեպուտատության թեկնածուների անձատ արձանագրում: Յերկրային, մարզային, ոկրուգային և շրջանային խորհուրդների ղեկավարության թեկնածուները արձանագրվում են վոչ ուշ, քան ընտրություններից 35 որ առաջ:

Քաղաքային, ուայոնական, գյուղական և ավանային խորհուրդների ղեկավարության թեկնածուներն արձանագրվում են վոչ ուշ, քան ընտրություններից 20 որ առաջ:

Բնական է, վոր դեպուտատության թեկնածուները կարող են առաջադրվել այս ժամկետից առաջ ել, սակայն վոչ ավելի չուտ, քան ընտրական ոկրուգների ցուցակների հրապարակումը:

Դեպուտատության թեկնածուների արձանագրման տարբեր ժամկետներ սահմանելը հնարավորություն է տալիս աշխատավորության հասարակական կազմակերպություններին ու ընկերություններին ավելի խնամքով ջոկելու և համակողմանի քննարկելու աշխատավորների ղեկավարողների յուրաքանչյուր խորհրդի յուրաքանչյուր թեկնածություն:

Կանոնադրությամբ սահմանված է ամենադեմոկրատիկ կարգը դեպուտատության թեկնածուներին արձանագրելու վերաբերյալ: Աշխատավորության հասարակական կազմակերպությունների և ընկերությունների առաջադրած դեպուտատության յուրաքանչյուր թեկնածու պետք է արձանագրվի Ոկրուգային ընտրական հանձնաժողովի կողմից, պահպանելով Սահմանադրության և ընտրական Որենքի պահանջները:

Մարզային, յերկրային խորհրդի Ոկրուգային ընտրական հանձնաժողովի հրաժարումը դեպուտատության թեկնածուին արձանագրելու յերկրային, մարզային խորհրդի մեջ ընտրվելու համար կարող է յերկու որում բողոքարկվել Յերկրային, Մարզային ընտրական հանձնաժողովին: Աշխատավորների ղեկավարողների շրջանային խորհրդի Ոկրուգային ընտրական հանձնաժողովի հրաժարումը դեպուտատության թեկնածուին արձանագրելու շրջանային խորհրդի մեջ ընտրվելու համար՝ կարող է բողոքարկվել նույն ժամանակամիջոցում Շրջանային ընտրական հանձնաժողովին:

Քաղաքային, գյուղական ու ավանային խորհուրդների Ոկրուգային ընտրական հանձնաժողովների հրաժարումը բողոքարկվում է Քաղաքային և համապատասխանորեն Գյուղական ու Ավանային ընտրական հանձնաժողովին:

Տվյալ հարցի առթիվ Յերկրային, Մարզային, Ոկրուգային, (աղագային և վարչական ոկրուգի), Շրջանային, Քաղաքային, Գյուղական և Ավանային ընտրական հանձնաժողովի վորոշումը վերջնական է:

Յերկրային, մարզային, ոկրուգային (աղագային, վարչական ոկրուգ) և շրջանային խորհուրդների ղեկավարության համար գրանցված յուրաքանչյուր թեկնածուի ազգանունը, անունը, հայրանունը, տարիքը, դասվումը, կուսակցականությունը և թեկնածուն առաջադրած հասարակական կազմակերպության անունը հրապարակում է յերկրային, մարզային, ոկրուգային և շրջանային խորհրդի Ոկրուգային ընտրական հանձնաժողովը վոչ ուշ, քան ընտրություններից 30 որ առաջ յերկրային, մարզային, ոկրուգային և շրջանային մամուլում:

Ոկրուգային հանձնաժողովների արձանագրած տվյալները, վոր ընտրվում են քաղաքային, ուայոնական, գյուղական ու ավանային խորհուրդների ղեկավարության թեկնածուներին, հրապարակվում են համապատասխան արդեն վոչ թե Ոկրուգային, այլ Քաղաքային, Ռայոնական, Գյուղական ու Ավանային ընտրական հանձնաժողովների կողմից վոչ ուշ, քան ընտրություններից 15 որ առաջ:

Քաղաքային, ուայոնական, գյուղական ու ավանային խորհուրդների թեկնածուների վերաբերյալ տվյալները Քաղաքային, Ռայոնական, Գյուղական ու Ավանային ընտրական հանձնաժողովները պետք է հրապարակեն այն տվյալների հիման վրա, վոր նրանք կստանան այդ թեկնածուներին արձանագրած համապատասխան Ոկրուգային ընտրական հանձնաժողովից:

Աշխատավորների ղեկավարողների խորհուրդների համար իբրև դեպուտատների թեկնածուներ արձանագրված բոլոր անձերն անպայման պետք է մտցվեն ընտրական բյուլետենների մեջ: Ընտրական բյուլետենները պետք է տպագրվեն համապատասխան միութենական ու ավտոնոմ հանրապետությունների Գերագույն խորհուրդների Նախագահությունների սահմանած ձևով, համապատասխան ընտրական ոկրուգի ազգաբնակչության լեզուներով:

Ստալինյան Սահմանադրությունը յուրաքանչյուր քաղաքացու իրավունք է վերապահում ընտրելու և ընտրվելու:

Թեկնածուներ առաջադրելու և արձանագրելու այսպիսի դեմոկրատական կարգ չունի և վոչ մի կապիտալիստական յերկիր: Բուրժուական յերկրներում աղդարարված թեկնածուներ առաջադրելու աղատությունը վոչ մի տեղ չի կիրառվում կյանքում:

նը և առաջնության ճիշտ ժամի 6-ին ընտրողներին հրավիրել ձայն տալու: Ընտրողը 18 ժամվա ընթացքում ուղած ժամանակը կարող է դալ տեղամաս և կատարել իր քաղաքացիական մեծ պարտքը: Գերագույն խորհուրդների ընտրութեաններին փորձը ցույց տվեց, վոր ընտրողները տեղամաս են դալիս համերաշխ, կազմակերպված: Քվեարկութեան որը վեր է ածվում աշխատալորութեան՝ Լենինի—Ստալինի կուսակցութեան շուրջը համախմբված լինելու հոր ցույցի: Տեղամասի տերիտորիայում ալորող ընտրողներն, իրեն կանոն, քվեարկութեանը վերջացնում էին ցերեկվա ժամի 1—2-ին, այսինքն՝ քվեարկութեան համար սահմանված ժամանակից 10 ժամ առաջ: Սակայն որենքը նախատեսում է, վոր քվեարկութեան շենքերը բաց պիտի լինեն մինչև գիշերվա ժամի 12-ը, վորովհետեւ ամեն ժամ ընտրող կարող է դալ «քվեարկութեան իրավունքի վկայականով»:

Յուրաքանչյուր ընտրող պետք է քվեարկի անձամբ, դրա համար ներկայանալով քվեարկութեան շենքը: Ընտրողի ձայնը վոչ վոք չի կարող տնորինել, բացի իրենից: Ընտրողները ձայնը տալիս են ընտրական բյուլետենը գցելով քվեատուփի մեջ: Ընտրողը գալիս է քվեարկութեան համար հատկացված շենքը, այնտեղ Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի քարտուղարին կամ անդամին ներկայացնում է անձնական վկայական: Հանձնաժողովի քարտուղարը կամ անդամը ցուցադրում ընտրողի աղգանվան գրմաց նշում է կատարում և նրան բյուլետեններ տալիս այն ընտրական ոկրուդի վերաբերյալ, վորտեղ ընտրողը քվեարկում է յուրաքանչյուր խորհրդի:

Իսկ միաժամանակ քանի՞ ընտրական բյուլետեն կստանա ընտրողը: Այլոտնոմ հանրապետութեաններին տերիտորիայում ալորող ընտրողները միաժամանակ ստանում են յերկուական ընտրական բյուլետեն: մեկը շրջանային խորհրդի ընտրութեան համար ըստ մեկ ընտրական ոկրուդի, մյուսը գյուղական կամ քաղաքային խորհրդի ընտրութեան՝ ըստ մեկ ընտրական ոկրուդի: Հանրապետական յենթարկման քաղաքներում (առանց ռայոնական բաժանման) ալորող ընտրողները կստանան քաղաքային խորհրդի ընտրութեան մեկ ընտրական բյուլետեն:

Վարչական մարզերի տերիտորիայում ալորող ընտրողները միաժամանակ կստանան յերեք ընտրական բյուլետեն, իսկ մարդի մեջ մըտնող աղգային և վարչական ոկրուդներին տերիտորիայում ալորող ընտրողները՝ չորս ընտրական բյուլետեն (մարդ, ոկրուդ, շրջան, քաղաք կամ գյուղխորհուրդ):

Այլոտնոմ մարզերի տերիտորիայում ալորող ընտրողները նույնպես միաժամանակ կստանան չորս ընտրական բյուլետեն (յերկիր, մարդ կամ ոկրուդ, շրջան, քաղաք կամ գյուղխորհուրդ):

Խաբարովսկի յերկրի ներերկրային մարզերի մեջ մտնող աղգային ոկրուդների տերիտորիայում ալորող ընտրողները միաժամանակ կստա-

նան հինգ ընտրական բյուլետեն (յերկիր, մարդ, ոկրուդ, շրջան, քաղաք կամ գյուղխորհուրդ):

Մարդային յենթարկման և ռայոնների բաժանված քաղաքներում ալորող ընտրողները կստանան հետեյալ յերեք բյուլետենները: մեկը մարդային խորհրդի ընտրութեան, յերկրորդը՝ քաղաքային խորհրդի և յերրորդը՝ քաղաքի ռայոնական խորհրդի ընտրութեան համար:

Մարդի տերիտորիայում շրջանային յենթարկման քաղաքներում ալորող ընտրողները կստանան հետեյալ յերեք բյուլետեններ: մեկը մարդային խորհրդի ընտրութեան, յերկրորդը՝ շրջանային խորհրդի և յերրորդը՝ շրջանային յենթարկման քաղաքային խորհրդի ընտրութեան համար:

Այս բոլոր պայմաններում յուրաքանչյուր ընտրող յուրաքանչյուր առանձին խորհրդի ընտրութեան համար կստանա մի ընտրական բյուլետեն ըստ մի ընտրական ոկրուդի, իսկ յեթե ընտրողը միաժամանակ գեպուտատներ է ընտրում 2—3—5 խորհրդի համար, ապա նա կըստանա 2—3—5 բյուլետեն:

Քվեարկութեանն ամբողջովին դադանի պահելու նպատակով ընտրութեաններին շենքում դառնում է հատուկ կահավորված սենյակ քվեարկութեան համար: Յեթե բյուլետենները լրացնելու համար այս սենյակը թողնվեն միաժամանակ միքանի ընտրողներ, ապա սենյակը պետք է կահավորվի առանձին միջնապատերով կամ շիրմաներով՝ միաժամանակ ներս թողնված ընտրողների թվի համապատասխան: Այսպիսով, յուրաքանչյուր ընտրող ընտրական բյուլետենը սենյակում մենակ է լրացնում: Ընտրական որենքով քվեարկութեան ժամանակ բյուլետենները լրացնելու սենյակում բացի լրացնողից արգելվում է վորեն մեկի, այս թվում նաև Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամների, ներկայութեանը: Ընտրական բյուլետենները լրացնելու սենյակում ընտրողը յուրաքանչյուր ընտրական բյուլետենի վրա, յեթե միքանի թեկնածուներ են նշանակված, թողնում է այն թեկնածուի աղգանունը, վորին քվեարկում է ինքը, ջնջելով մնացածները:

Այն բյուլետենը, վորին մեջ քվեարկելիս մի թեկնածուից ավելի թողնված կլինի, ինչպես նաև վոչ սահմանված դույնի ու ձեկ բյուլետենը, համարվում է անալներ: Բյուլետեն լրացնելու սենյակում ընտրողը բյուլետենը ծալում է յերկուտակ կամ քառաձալ, այնպես վոր յերեսի կողմը չերևա, և գցում քվեատուփը:

Կանոնադրութեանը հնարալորութեան և տալիս քվեարկութեանը կատարելու խՄՇՄ բոլոր քաղաքացիներին, նույնիսկ նրանց, ովքեր ինքնուրույն կերպով չեն կարող լրացնել ընտրական բյուլետենը: Այն ընտրողները, վորոնք անդրապես լինելու կամ վորեն Ֆիզիկական թեութեան պատճառով հնարալորութեան չունեն ինքնուրույն կերպով լրացնելու ընտրական բյուլետենը, իրալունք ունեն բյուլետեն լրաց-

ներում սենյակը հրավիրել վորեւ ալ ընտրողի՝ բյուլետենը լրացնելու համար:

Վորպեսզի ընտրողը հնարավորութիւն ունենա վոչ միայն դադարել, այլև իրօք ազատ կերպով արտահայտելու իր կամքն ընտրութեան ներքին, ընտրական կանոնադրութիւնը քվեարկութեան ժամանակ արգելում է ընտրական աղիտացիա կատարել ընտրական շենքում:

ՔՎԵԱՐԿՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ՎՈՐՈՇՈՒՄԸ

Ընտրական կանոնադրութիւնը սահմանում է քվեարկութեան արդյունքները վորոշելու ամենադեմոկրատական կարգը: Ընտրական կանոնադրութեան համաձայն ձայները հաշվում է ընտրութեան արդյունքները պարզում են ընտրական հանձնաժողովները, վորոնք կազմվում են աշխատավորութեան հասարակական կազմակերպութիւնների ու ընկերութիւնների ներկայացուցիչներից: Բացի սրանից, ձայները հաշվելիս ընտրական շենքում իրավունք ունեն ներկա գտնվելու խորհրդային հասարակայնութեան հատկապէս լիազորված ներկայացուցիչները, ինչպէս նաև մամուլի ներկայացուցիչները: Այս յեղանակով հետեւողականորեն կիրառվում է համաժողովրդական հրապարակայնութեան սկզբունքը հանձնաժողովների աշխատանքում և ապահովվում համաժողովրդական վերահսկողութիւնն ընտրութիւնների արդյունքները ամփոփելիս:

Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովը ձայները հաշվելու մասին կազմում է հատուկ քվեարկութեան արձանագրութիւն, վորի մեջ նշում է՝ ձայներ տալու սկիզբն ու վերջը, ընտրողների թիւն ըստ ընտրական տեղամասի և ըստ ոկրուզների, ընտրողների ցուցակով քվեարկած ընտրողների թիւը, «քվեարկութեան իրավունքի վկայականով» քվեարկած ընտրողների թիւը, ըստ ընտրական տեղամասի և ըստ ոկրուզների տրված բյուլետենների թիւը, Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովին տրված ղեկումների ու գանդառների համառոտ չափաբանքը և նրանց առթիւ ընդունված վորոշումները: Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովը յուրաքանչյուր թեկնածուի ստացած ձայները հաշվելու յե անմիջականորեն ըստ բյուլետենների, առանց հաշվեթերթերի ոգնութեան, վորովհետև անցյալ յերկու ընտրական կամպանիաների պրակտիկան ցույց տվեց, վոր ձայները կարելի յե հաշվել նաև առանց հաշվեթերթերի:

Ընտրական տեղամասերում ընտրական բյուլետեններն ընդունվելու յեն միջանի ընտրական ոկրուզների ընտրողներից: Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովները քվեարկութեան արձանագրութիւնները կազմելու յեն ըստ յուրաքանչյուր ընտրական ոկրուզի յերկու ոբինակից: Զի կարելի է աչքաթող անել և այն, վոր տեղամասում ընտրական բյուլետեններ են ընդունվելու այն ընտրական ոկրուզներից, վոր-

որոնք իրենց ընտրողների քանակով տեղամասից պակաս են, և այն ընտրական ոկրուզներից, վորոնք ընտրողների քանակով տեղամասից ավելի յեն: Այն դեպքերում, յերբ ընտրական ոկրուզը տեղամասից փոքր է, տեղամասային ընտրական հանձնաժողովը քվեարկութեան արձանագրութեան մեջ տվյալներ է նշում միայն այն ոկրուզի վերաբերյալ, վորի համար կազմում է քվեարկութեան արձանագրութիւն: Իսկ այն դեպքերում, յերբ տեղամասն ոկրուզի մի մասն է (այսինքն՝ բնակչութեան քանակով ոկրուզից փոքր է), Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովը քվեարկութեան արձանագրութեան մեջ է մտցնում տվյալներ (ընտրողների քանակը, քվեարկած ընտրողների թիւը) ամբողջ տեղամասի վերաբերյալ:

Այս աշխատանքը պահանջում է Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամներից, մասնավոր նրա նախագահից ու քարտուղարից, վոր նրանք լավ պատրաստված լինեն և իմանան իրենց գործը:

Ոկրուզային ընտրական հանձնաժողովները Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներին արձանագրութիւնների հիման վրա պարզում են քվեարկութեան արդյունքներն ըստ ոկրուզի: Ոկրուզային ընտրական հանձնաժողովներն իրենց արձանագրութեան մեջ պետք է նշեն, թե վորքան ընտրողներ են մասնակցել քվեարկութեանը տվյալ ոկրուզի բոլոր ընտրողների ընդհանուր թիւից և վորքան ձայն է տրված ոկրուզում ղեկուսատուութեան յուրաքանչյուր թեկնածուի: Ոկրուզային հանձնաժողովի՝ ընտրութիւնների արդյունքները պարզելու աշխատանքը նույնպէս կատարվում է հասարակական կազմակերպութիւնների և մամուլի ներկայացուցիչների ներկայութեամբ:

Ընտրական կանոնադրութիւնն ապահովում է ընտրութիւններին տրված ձայները հաշվելու խնամքը, ժամանակին ու հրապարակով կատարելը: Այս բոլորը բնորոշում է իսկական դեմոկրատիկ իրադրութեամբ պրակտիկայում, վերացնում է վորեւ սխալ՝ քվեարկութեան արդյունքները պարզելիս:

Ընտրական Որենքի համաձայն ընտրված է համարվում այն թեկնածուն, վորը բացարձակ մեծամասնութիւն է ստացել, այսինքն՝ ըստ ոկրուզի տրված և վավերական ճանաչված ձայների կեսից ավելին:

Յեթե ոկրուզում վոչ մի թեկնածու ձայների բացարձակ մեծամասնութիւն չստանա, այն դեպքում Ոկրուզային ընտրական հանձնաժողովը հայտարարում է վերաքվեարկութիւն, այսինքն՝ կրկնական քվեարկութիւն, բայց վոչ թե բոլոր թեկնածուների, այլ միայն այն յերկուսի, վորոնք ստացել են ամենաչափ ձայներ: Այս դեպքում վերաքվեարկութեան որը նշանակվում է վոչ ուշ, քան ընտրութիւնների առաջին տուրից յերկու չաբաթ անց:

Կրկնվող քվեարկութեան դեպքում Ընտրական Որենքը առաջադրում է նույն պահանջները ընտրված է համարվում նույնպէս այն թեկնածու:

ծուն, վորն ստանում ե ոկրուգում տրված և վախերական համարված բոլոր ձայների կեսից ամենին:

Ընտրական Որենքը համարված ե Ստալինյան Սահմանադրության մեծ դադափարներով, հետեողականորեն ու մինչև վերջ կիրառում ե ձայների բացարձակ մեծամասնության սկզբունքը:

Ընտրությունների արդյունքները պարզելու միանգամայն ուրիշ կարգ ե սահմանված կապիտալիստական յերկրներում, մասնավորապես Անգլիայում ու ԱՄՆ-ում, վորտեղ կիրառվում ե այսպես կոչված հարաբերական մեծամասնության սկզբունքը, վորի համաձայն, ընտրված լինելու համար թեկնածուն ընտրություններին պետք ե ստանա ձայ-ներին հասարակ մեծամասնությունը համեմատած տվյալ ոկրուգում թվեարկվող թեկնածուի հետ: Ձայների այսպիսի մեծամասնությունը յերբեմն չի հասնում ընտրողների ընդհանուր թվի 20 տոկոսին եւ մասնական թվեարկության յերկրորդ տուրում:

Սա կարելի յե լուսարանել հետևյալ որինակով: Ընտրական ոկրուգում կա 900 ընտրող. այնտեղ արձանագրված են 3 թեկնածուներ: Քվեարկության վերջում մի թեկնածուն ստացավ 100 ձայն, մյուսը՝ 101, յերրորդը՝ 105, այսինքն՝ վոչ մի թեկնածու ձայների բացարձակ մեծամասնություն չստացավ: Սակայն բուրժուական որենքների համաձայն ընտրված ե համարվում այն թեկնածուն, վորն ստացել ե ձայների հարաբերական մեծամասնություն, այսինքն՝ 105 ձայն:

Մեր խորհրդային ընտրական որենքների համաձայն տվյալ դեպքում վոչ մի թեկնածու ընտրված չեր համարվի, քանի վոր վոչ վոք ձայների բացարձակ մեծամասնություն չի ստացել ոկրուգի բոլոր ընտրողներին:

Կապիտալիստական յերկրներում հաճախ ձայներ հաշվելու «տեխնիկան» կեղծում ե թվեարկության արդյունքները: Այնտեղ պակաս դեր չեն խաղում կեղծ ձայներով ուղղակի խարդախ կոմբինացիաները, ձայներ, վոր մատակարարում են յերբեմն հենց վոստիկանության դործակալները, նպատակ ունենալով դեպուտատ անցկացնել բուրժուազիային ցանկալի թեկնածուներին:

Սոցիալիզմի յերկրում ընտրությունների ժամանակ ընտրողների դադտնի արտահայտված կամքը պաշտպանվում ե բանվոր դասակարգի դիկտատուրայի ամբողջ ուժով: Յեվ ամեն վոք, ով բռնության, խաբէության, սպառնալիքի կամ կաշառքի գնով կիրորձի արգելք հան-խաբէության, սպառնալիքի կամ կաշառքի գնով կիրորձի արգելք հան-աշխատավորների դեպուտատների խորհուրդը ընտրելու ե այնտեղ ընտրվելու վերաբերյալ, նա իրեն կղնի խորհրդային արդարադատու-թյան հարվածի տակ:

Եւ ամենի խիստ պատիժ ե սպառնում այն պաշտոնատար անձին-

կամ ընտրական հանձնաժողովի անդամին, ով կկեղծի ընտրական փաստաթղթերը կամ սխալ կհաշվի ձայները:

Միութենական հանրապետությունների Գերագույն խորհուրդները ընդունած պետական իշխանության տեղական որդանների ընտրական Կանոնադրություններն իրենց կառուցվածքով ու բովանդակութամբ հիմնականում համապատասխանում են միմյանց: Յեվ սա հասկանալի յե, քանի վոր բոլոր այդ Կանոնադրությունները զարգացնում են Ստա-լինյան Սահմանադրության մեջ շարադրված խորհրդային միասնական ընտրական սխեմի միևնույն սկզբունքները, այն տարբերությամբ միայն, վոր նրանք կոնկրետացնում են այդ հիմնական սկզբունքները իրենց աղբային և տեղական առանձնահատկությունների վերաբե-րմամբ: Այս առանձնահատկությունները պայմանավորվում են նրանց վարչական-տերիտորիալ բաժանման սպեցիֆիկությամբ, աշխարհա-դրական հատկանիշներով, կապի միջոցներով, բնակչության քանա-կով և այլն:

Պարզ ե, վոր այս պայմանները չեն կարող հաշվի չառնել ընտրա-կան ոկրուգների համար նորմաներ սահմանելու, ընտրական տեղամա-սեր, ընտրական հանձնաժողովների սխեմի կազմելու:

Այս ամենը հավասարապես վերաբերում ե նաև ավտոմոմ հան-րապետություններին, վորտեղ աշխատավորների դեպուտատների տե-ղական խորհուրդների ընտրությունները կկատարվեն ավտոմոմ հան-րապետությունների Գերագույն խորհուրդների ընդունած ընտրական որենքների հիման վրա:

Յեղքայրական խորհրդային հանրապետությունների Սահմանա-դրությունները և Գերագույն խորհուրդների ընդունած Կանոնադրու-թյունների հիման վրա կկատարվեն պետական իշխանության բոլոր տե-ղական որդանների ընտրությունները:

Կուսակցության XVIII համագումարում ընկեր Ստալինը խնդիբ առաջադրեց. «Անչեղորեն կիրառել կյանքում մեր սոցիալիստական Սահմանադրությունը, մինչև վերջ իրականացնել յերկրի քաղաքական կյանքի դեմոկրատացումը, ամրացնել խորհրդային հասարակության կարոյական-քաղաքական միասնությունն ու բանվորների, գյուղացի-ների, ինտելիգենցիայի բարեկամական համագործակցությունը, ամեն կերպ ամրացնել խորհրդային հայրենասիրությունը, դարգացնել ու արմատավորել խորհրդային հայրենասիրությունը»:

Ընտրական Կանոնադրությունները լրիվ չափով մարմնացնում են ընկեր Ստալինի այս ցուցումները:

Տեղական խորհուրդների ընտրությունների հետևանքով պետու-թյունը կառավարելու կղան նորանոր միլիոնավոր աշխատավորներ:

Յեթե միութենական հանրապետությունների Գերագույն խորհուրդնե-

քի ընտրություններին կազմվեցին 3.594 ընտրական ուղիք, ապա այժմ
ԽՍՀՄ-ում կազմվելու յեն ավելի քան մի միլիոն յերեք հարյուր հազար
ընտրական ուղիքներ և, հետևաբար, անհրաժեշտ է ընտրել տեղական
Խորհուրդների նույնչափ հսկայական քանակութամբ ղեկավարները:

Սուղիկա ընտրական կամպանիայի ամբողջ բարդությունն ու մե-
ծությունը ընտրվելու համար բավական է մի անգամ ել հիշեցնել, վոր
1938 թվին միութենական և ավտոնոմ հանրապետությունների Գերա-
դույն Խորհուրդների ընտրությունները կատարելու համար բոլոր
ընտրական հանձնաժողովներում դրադյաժ ելին ավելի քան 915 հա-
զար մարդ, իսկ այժմ մոտավորապես 70 հազար տեղական խորհուրդ-
ների ընտրություններին համար հարկ կլինի դործի դնել խորհրդային
ակտիվի 6—7 միլիոնանոց բանակ, վորն դրադյաժ կլինի միայն ընտ-
րական հանձնաժողովների աշխատանքում:

Խորհրդային մարդկանց ել ավելի մեծ մասսա ներգրավված կլինի
ընտրական տեղամասերի աշխատանքում իրեն վստահված անձեր, ազի-
տատորներ, պրոպագանդիստներ, կոնսուլտանտներ, գրուցարարներ:
Ստալինյան Սահմանադրության հիման վրա կատարված տեղական Խոր-
հուրդների ընտրությունները, ինչպես և Գերագույն Խորհուրդների
ընտրությունները միակ ազատ ու ղեմովկատական ընտրություններն են
համայն աշխարհում:

1937 թվի դեկտեմբերի 12-ին Գերագույն Խորհուրդի ընտրություննե-
րի ժամանակ ընտրողների չտեսնված բարձր տոկոսը մասնակցեց քվե-
արկություններին՝ 98,6 տոկոս: Ավելի մեծ թվով մասսաներ մասնակ-
ցեցին միութենական հանրապետությունների Գերագույն Խորհուրդնե-
րի ընտրություններին—99,4 տոկոսը:

Դա կոմունիստներին ու անկուսակցականների բոլոր նշանավոր հաղ-
թանակն էր: Դա բոլշևիկների կուսակցության արեւմտյան էր: Կասկա-
ծից վեր է, վոր տեղական Խորհուրդների ընտրություններին ել բոլոր
ընտրողները կներկայանան ընտրական տեղամասերը և իրենց ձայները
կտան կոմունիստների ու անկուսակցականների բոլոր թեկնածուներին:

Անհրաժեշտ է խնամքով նախապատրաստվել աշխատավորների ղե-
կավարների տեղական Խորհուրդների ընտրություններին:

Այս աշխատանքում հարկավոր է անհեղուրեն ղեկավարվել Ընտրա-
կան Որենքով, վորը մշակված է Ստալինյան սոցիալիստական Սահմա-
նադրության հիման վրա:

Այս ընտրական կամպանիային, ինչպես և առաջ, ընտրական տե-
ղամասը լինելու յե ամբողջ կազմակերպական և մասսայական-ազիտա-
ցիոն աշխատանքի կենտրոնը: Ուստի ընտրական տեղամասերին անհրա-
ժեշտ է հատուկ ուշադրություն դարձնել, ոգտադործելով Գերագույն
Խորհուրդների ընտրություններից առաջ տեղամասերում կատարված
աշխատանքի կոնկրետ փորձը:

Մի շարք կազմակերպություններում, սկսած ընտրությունների օրից,
ամբողջ ժամանակամիջոցում չի դադարել ընտրական տեղամասերի
քնակչության հետ կատարվող աշխատանքը: Այժմ այս աշխատանքը
պետք է ծավալվի բոլոր ուղղություններով, և գլխավորապես ընտրու-
թյուններին նախապատրաստվելու գործում:

Անհրաժեշտ է ազիտացիայով և պրոպագանդայով ընդգրկել բոլոր
աշխատավորներին, բոլոր ընտրողներին ձեռնարկություններում, կու-
տեսուություններում, խորհմտեսություններում, հիմնարկներում,
բուհերում և ընտրողների բնակչության վայրում:

Անհրաժեշտ է պարզ ու հասկանալի խոսքերով պատմել աշխատա-
վորներին Սահմանադրության մասին, աշխատավորների ղեկավարներնե-
րի Խորհուրդների ընտրության, կուսակցության հերոսական պայքարի
մասին մեր հայրենիքի ծաղկման ու հզորացման համար, կապիտալիս-
տական չրջապատման, ԽՍՀՄ պաշտպանության ամբողջական խնդիրներին
մասին: Բոլշևիկյան ազիտացիան պետք է նպաստի ժողովրդի մոբիլի-
զացիոն պատրաստության ուժեղացմանը, պետք է սովորեցնի մասսա-
ներին հեղափոխական զգոնություն, ամբացնի խորհրդային ժողովրդի
բարոյական-քաղաքական միասնությունը, ամբողջ ժողովրդին հա-
մախմբի Լենինի—Ստալինի կուսակցության շուրջը:

Ընտրությունների նախապատրաստական աշխատանքում մեծ տեղ
կզբալի մարդկանց ջոկումն Ընտրական հանձնաժողովների կազմի հա-
մար: Յանկալի յե, վոր Ռկրուդային և Տեղամասային հանձնաժողովների
մեջ մտնեն այնպիսի ընկերներ, վորոնք առաջ աշխատել են Ընտրական
հանձնաժողովներում: Ընտրական հանձնաժողովների աշխատանքին
պետք է լայնորեն ներգրավել կանոն: Տեղամասային հանձնաժողովնե-
րին ողնելու համար հարկավոր է առանձնացնել ակտիվ ընտրողների
հետ կապվելու և ընտրության օրը ընտրողներին լավագույն կերպով
ապասարկելու համար:

Ել ավելի մեծ նշանակություն է ստանում տեղական Խորհուրդնե-
րի համար ղեկավարության թեկնածուներ առաջադրելու աշխատան-
քը: Յերկիրը պետք է սուղ քաշի ժողովրդի լավագույն զավակներին,
վորոնք իրենց ամբողջ ուժը տալիս են ժողովրդի գործին, հավատարիմ
են Լենինի—Ստալինի կուսակցության դրոշին:

Թշնամի դատակարգների մնացորդները, ոտարերկրյա հետախուզու-
թյունների վերջնականապես չջախջախված գործակալները ձգտելու յեն
մխտել մեզ, փորձելով խախտել ընտրությունների նախապատրաստման
աշխատանքը: Անհրաժեշտ է արթուն լինել և զգաստ: Միայն մոբիլի-
զացիայի յենթարկելով մասսաներին՝ պայքարելու սոցիալիզմի հետագա
հաղթանակների համար, պարզաբանելով նրանց բոլշևիզմի դադախար-
ները, մենք կկարողանանք մերկացնել թշնամիներին, ջախջախել նրանց,
աբամատախիլ անել միջև վերջ:

Ընտրական կամսական անհրաժեշտ է զուգակցել տեղական խորհուրդների աշխատանքի թեթևությունների քննադատությունը ծավալելու հետ, անհրաժեշտ է ձգտել ընդհանրապես բարելավելու խորհուրդների աշխատանքը, ուժեղացնելով նրանց պատասխանատվությունը. ժողովուրդի առաջ, տեղական խորհուրդները բարձրացնել այն խնդիրների մակարդակին, վոր մեր առջև դնում է Ստալինյան Սահմանադրությունը: «Ընդհանուր, հավասար, ուղղակի ու գաղտնի ընտրությունները: խՍՀՄ-ում մի մտրակ կլինեն բնակչության ձեռքին ընդդեմ իշխանություն վատ աշխատող որդանների» (Ստալին):

Թեկնածությունների քննարկումն ու առաջադրումը, խորհուրդների աշխատանքի քննադատումը կվերածվի մի հսկայական աշխատանքի, վորին կմասնակցեն բոլոր աշխատավորները, և սրա հիման վրա կծավալվի ընտրական պայքարը: «...յես նախատեսում եմ չափազանց աշխատելու ընտրական պայքարը, — նշեց ընկեր Ստալինը Ռոյ Հովարդի հետ խոսքի ընտրական պայքարը, — նշեց ընկեր Ստալինը վատ են աշխատողներին: — Մենք քիչ հիմնարկներ չունենք, վորոնք վատ են աշխատում: Պատահում է, վոր իշխանություն այս կամ այն տեղական որդանը չի կարողանում բավարարել քաղաքի ու գյուղի աշխատավորների բաղձնակողմանի ու հարաճուն պահանջներից մեկը կամ մյուսը: Արդյոք պայմանները: Արդյոք բյուրոկրատ չե՞ս դու: Ողեն՞ ևս դու արդյոք մեր աշխատանքը ավելի եֆեկտիվ, մեր կյանքն ավելի կուլտուրական դարձնելու համար: Մրանք կլինեն այն չափանիշները, վորոնցով միլիոնավոր ընտրողներ կմոտենան թեկնածուներին, մի կողմ չպրտելով անպեղծներին, ջնջելով նրանց ցուցակներից, առաջ քաշելով լավագույններին և առաջադրելով նրանց թեկնածությունը»:

Ընտրական կամսական կրթարձրացնի խորհրդային միլիոնավոր քաղաքացիների քաղաքական ակտիվությունը նոր, ավելի բարձր աստիճանի, ե՛լ ավելի կամրացնի նրանց բարոյական-քաղաքական միասնությունն ու համախմբվածությունը Լենինի—Ստալինի կուսակցության շուրջը:

ԲՈՎԱՆԳԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

ԵԶ

I Գլ.ՈՒՆ: Աշխատավորների ղեկավարողների խորհուրդները խՍՀՄ քաղաքական հիմքն են	5
II Գլ.ՈՒՆ: Պետական իշխանության տեղական որդանները	16
III Գլ.ՈՒՆ: Ընտրական սխեմա և աշխատավորների ղեկավարողների տեղական խորհուրդների ընտրությունները	29
Ընտրողների ցուցակները	36
Ընտրական ոկրուղներ	44
Ընտրական տեղամասեր	50
Ընտրական հանձնաժողովներ	55
Թեկնածուներ առաջադրելու կարգը	61
Քվեարկության կարգը	67
Քվեարկության արդյունքների վերջումը	70

Քարդմ. Մ. Չախարյան

Քմբ. Ա. Ղազարյան

Տեխն. խմբ. Ս. Խաչատրյան

Մրբագրիչ Վ. Զիգեջյան

Կոնսերու սրբագրիչ Լ. Արսվյան

Գլավլիտի լիազոր № Կ—2532, հրատ. № 755

Պատվեր № 238, տիրած 10.000

Հանձնված է արտադրության 5/XI 1939 թ.

Ստորագրված է ավագրելու 20/XI 1939 թ.

Դինը 1 ս.

Քաղաքական գրականության պետական հրատարակչության
տպարան, Տեքստ, Ալլանգերդյան № 65

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0196093

ԳԻՆԸ 1 Ռ.

Ա. МАНДЕЛШТАМ, Н. РЕБРОВ, П. ТУМАНОВ
ВЫБОРЫ В МЕСТНЫЕ СОВЕТЫ
ДЕПУТАТОВ ТРУДЯЩИХСЯ

Государственное издательство полит. литературы
Ереван 1939